មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា
Cambodian Center for Human Rights

ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២៣

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា
ការសង្កេតសវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ
របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ (ថ្ងៃទី១ ខែមករា ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២១)

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (ម.ស.ម.ក)

របាយការណ៍ស្តីពី "សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា" ("របាយការណ៍") ជាការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ("គម្រោង") អនុវត្តដោយមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ("ម.ស.ម.ក")។ ម.ស.ម.ក គឺជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ("អង្គការ") ឯករាជ្យ និងមិនចូលបក្សសម្ព័ន្ធ ដែលធ្វើការដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ជាពិសេសសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("កម្ពុជា")។

ចក្ខុវិស័យរបស់ ម.ស.ម.ក គឺចង់ឃើញប្រទេសកម្ពុជាមានសន្តិភាព ដែលប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់អាចទទួលបានសិទ្ធិមនុស្សមូលដ្ឋានដែលខ្លួនមានពីកំណើត ទទួលបាននីតិរដ្ឋដែលគ្មាននិទណ្ឌភាព ទទួលបានការគោរពដោយស្មើភាពគ្នា គ្មានការរើសអើង ទទួលបានការពង្រឹងភាពអង់អាចក្លាហានដើម្បីចូលរួមយ៉ាងពេញលេញនៅក្នុងដំណើរការលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ព្រមទាំងទទួលបាននូវអត្ថប្រយោជន៍ពីការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចរបស់កម្ពុជាប្រកបដោយចីរភាព។

ស្លាកសញ្ញារបស់ ម.ស.ម.ក មានរូបសត្វស្លាបពណ៌សកំពុងហើរចេញពីរង្វង់មូលមេឃពណ៌ផ្ទៃមេឃ ដែលមានន័យថាជាការទាមទារសេរីភាពនៅកម្ពុជា។

គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក

គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ មានគោលបំណងចម្បងចំនួនពីរ៖ ទីមួយ បង្កើនការអនុលោមតាមបទដ្ឋានសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ និងទីពីរ ផ្សព្វផ្សាយគោលគំនិតអំពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ក្នុងចំណោមសាធារណជន។ គម្រោងធ្វើការសង្កេតសវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ លទ្ធផលត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយដោយផ្អែកលើភស្តុតាង សំដៅជំរុញការបង្កើននូវការគោរពតាមបទដ្ឋាននៃការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងតុលាការ និងវិស័យយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា។ គម្រោងបាននឹងកំពុងសង្កេតការណ៍សវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ២០១៣ មកម្លេះ។ របាយការណ៍នេះគឺជារបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំលើកទីប្រាំពីរ ដែលគម្រោងបានផលិតឡើង។

គម្រោងនេះក៏បានផលិត**កម្រងមេរៀន**ផងដែរ ដែលមានសេចក្តីពន្យល់ពេញលេញ វីដេអូ ខិត្តប័ណ្ណព័ត៌មាន និងសំណួរអំពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ទាំងអស់។ កម្រងមេរៀននេះអាចស្វែងរកបាននៅលើគេហទំព័រសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (www.sithi.org)។

សំណួរ និងមតិចូលរួម

របាយការណ៍នេះ និងរបាយការណ៍មុនៗស្តីពី "សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា" អាចស្វែងរកបាននៅលើគេហទំព័ររបស់ ម.ស.ម.ក តាមរយៈអាសយដ្ឋាន៖ www.cchrcambodia.org និង នៅលើគេហទំព័រសិទ្ធិមនុស្ស https://www.sithi.org/tmp/publication?type=report ។

ប្រសិនបើលោកអ្នកមានចម្ងល់ ឬចង់បានព័ត៌មានបន្ថែមអំពីរបាយការណ៍នេះ សូមផ្ញើអ៊ីម៉ែលមកកាន់ ម.ស.ម.ក តាមរយៈអាសយដ្ឋាន info@cchrcambodia.org។

ព័ត៌មានបន្ថែម សូមទាក់ទងមកកាន់ ម.ស.ម.ក តាមរយៈអាសយដ្ឋាន៖

ផ្ទះលេខ ៧៩៨ ផ្លូវលេខ ៩៩ សង្កាត់បឹងត្របែក ខណ្ឌចំការមន រាជធានីភ្នំពេញ ប្រទេសកម្ពុជា

ទូរស័ព្ទលេខ៖ +៨៥៥ (០) ២៣ ៧២ ៦៩ ០១

ទូរសារលេខ៖ +៨៥៥ (០) ២៣ ៧២ ៦៩ ០២

CC BY NC SA

មាតិកា

មាតិកា 3
តារាងតួលេខ 5
បញ្ជីអក្សរកាត់ 7
ខ្លឹមសារសង្ខេប 9
១. សេចក្តីផ្តើម 13
១.១. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ *13*
១.១.១. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ *13*
១.១.២. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្រោមច្បាប់កម្ពុជា *14*
១.២. វិសាលភាព និងវិធីសាស្ត្រ *21*
២. ទិដ្ឋភាពទូទៅ 25
៣. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានគោរព 28
៣.១. សិទ្ធិក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី *28*
៣.២. សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ *29*
៣.៣. ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ (គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព) *30*
៣.៤. ការហាមឃាត់ការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល *31*
៤. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌មិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ 33
៤.១. សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល *33*
៤.២. សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង *35*
៤.៣. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ *39*
៤.៤. សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ *41*
៤.៥. សិទ្ធិមានមេធាវី និងសិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ *44*
៤.៦. សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស *49*
៤.៧. សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង *53*
៤.៨ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ *55*
៤.៩. វិជ្ជាជីវៈរបស់ចៅក្រម *57*
៤.១០. សិទ្ធិកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់ *60*
៥. ឆ្នាំ២០១៤-២០២១៖ របត់នៃការការពារសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ 68
៦. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងអនុសាសន៍ 78

៦.១. អនុសាសន៍រួម 78
៦.២. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល 79
៦.៣. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព 79
៦.៤. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ 80
៦.៥. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិយល់អំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ 80
៦.៦. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ និងសិទ្ធិមានមេធាវី 80
៦.៧. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស 81
៦.៨. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងវិជ្ជាជីវៈរបស់ចៅក្រម 82
៦.៩. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង 82
៦.១០. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចមានសំអាងហេតុ 83
៦.១១. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់ 83
៧. គន្ថនិទ្ទេស 85
៧.១. ច្បាប់កម្ពុជា 85
៧.២. លិខិតូបករណ៍គោលនយោបាយកម្ពុជា 86
៧.៣. ច្បាប់អន្តរជាតិ 86
៧.៤. ករណីច្បាប់ 89
៧.៥. ទ្រឹស្ដី 92
៧.៦. សៀវភៅស្ដីពីការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ 92
៧.៧. ឯកសារសង្កេតការណ៍សវនាការ និងប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យរបស់ ម.ស.ម.ក 93
៧.៨. ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ម.ស.ម.ក 93
៧.៩. ផ្សេងៗ 94

តារាងតួលេខ

តួលេខទី ១៖ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)..........21
តួលេខទី ២៖ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១ 25
តួលេខទី ៣៖ សវនាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ដែលបានសង្កេតតាមប្រភេទនៃបទចោទប្រកាន់ 25
តួលេខទី ៤៖ ភាគីដាក់ពាក្យបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ 25
តួលេខទី ៥៖ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ 30
តួលេខទី ៦៖ សិទ្ធិមានសេរីភាព.. 34
តួលេខទី ៧៖ សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង 37
តួលេខទី ៨៖ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ 40
តួលេខទី ៩៖ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ - ទិដ្ឋភាពទូទៅ 42
តួលេខទី ១០៖ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ - ព័ត៌មានលម្អិត............... 43
តួលេខទី ១១៖ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ – ការវិវឌ្ឍពីឆ្នាំ២០១៨ ដល់ឆ្នាំ ២០២១ 44
តួលេខទី ១២៖ សិទ្ធិមានមេធាវី និងមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ 46
តួលេខទី ១៣៖ ការពន្យល់ប្រាប់សិទ្ធិ 48
តួលេខទី ១៤៖ សិទ្ធិនៅស្ងៀម 50
តួលេខទី ១៥៖ ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស 52
តួលេខទី ១៦៖ ការផ្តល់សំអាងហេតុលើសាលដីការបស់ចៅក្រម 56
តួលេខទី ១៧៖ ការប្រតិបត្តិរបស់មន្ត្រីតុលាការ.. 58
តួលេខទី ១៨៖ រយៈពេលនៃសវនាការដែលបានសង្កេត 59
តួលេខទី ១៩៖ អាយុនៅពេលបទល្មើសកើតឡើង.. 62
តួលេខទី ២០៖ ចំនួនភាគរយនៃកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាពនៅឆ្នាំ២០២១ 64
តួលេខទី ២១៖ ការការពារឯកជនភាពរបស់កុមារ.. 66
តួលេខទី ២២៖ របត់នៃសិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 68
តួលេខទី ២៣៖ ការប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនៅស្ងៀម (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 71
តួលេខទី ២៤៖ ភាគរយនៃជនជាប់ចោទដែលបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិត (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 72

តួលេខទី ២៥៖ របត់នៃសិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 72
តួលេខទី ២៦៖ របត់នៃសិទ្ធិមានមេធាវី (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 73
តួលេខទី ២៧៖ របត់នៃសិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 74
តួលេខទី ២៨៖ របត់នៃសិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)...... 75
តួលេខទី ២៩៖ របត់នៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)............... 76
តួលេខទី ៣០៖ របត់ការប្រើប្រាស់ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នលើកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) 77

បញ្ជីអក្សរកាត់

គណៈមេធាវី	គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
កម្ពុជា	ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
ម.ស.ម.ក	មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា។
ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
តារាងសង្កេតការណ៍	តារាងសង្កេតការណ៍ប្រើដោយអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក ដើម្បីកត់ត្រាទិន្នន័យសវនាការនៅពេលសង្កេតការណ៍។
ការណែនាំអំពីតារាងសង្កេតការណ៍	ឯកសារណែនាំលម្អិតដើម្បីជួយដល់អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក ឱ្យមានការយល់ច្បាស់លាស់ចំពោះសំណួរនីមួយៗនៅក្នុងតារាងសង្កេតការណ៍។
ក្រមសីលធម៌	ឯកសារកំណត់អំពីកាតព្វកិច្ចនានានៃការមិនជ្រៀតជ្រែក គោលបំណងមិនលម្អៀង និងការសម្ងាត់ដែលចងជាកាតព្វកិច្ចដល់អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក។
រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
សាលាឧទ្ធរណ៍/តុលាការ	សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
អ.ស.ក	អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ។
ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងទិន្នន័យ	ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងទិន្នន័យ ដែលអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក រក្សាទុកទិន្នន័យសវនាការ ដែលបានកត់ត្រានៅលើតារាងសង្កេតការណ៍។
អ.វ.ត.ក	អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា។
ក.អ.ស.ព.ន	កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ។
មិនដឹង	ព័ត៌មានដែលមិនទទួលបាន ឬមិនបានតាមដានបន្ត។
មិនពាក់ព័ន្ធ	ទិន្នន័យមិនពាក់ព័ន្ធ។
ក.ស.ម.វ.ប	ការិយាល័យទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស និងវិទ្យាស្ថានប្រជាធិបតេយ្យ។
ការិយាល័យឧត្តមស្នងការ	ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ។

អ.ស.ស.អ	អង្គការសេម្រាប់សន្តិសុខ និងសហប្រតិបត្តិការនៅអឺរ៉ុប។
ក្រុមព្រហ្មទណ្ឌ	ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
គម្រោង	គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក។
អំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍	ចាប់ពីថ្ងៃទី០១ ខែមករា ឆ្នាំ២០២១ ដល់ ថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០២១។
រដ្ឋាភិបាល	រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា។
អ្នកសង្កេតការណ៍	អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក។
ស.ស.ស.ម	សេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស។
អ.ស.ប	អង្គការសហប្រជាជាតិ។
យូនីសេហ្វ	មូលនិធិអង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីកុមារ។
អ្នករាយការណ៍ពិសេស	អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា។
អ៊ុនតាក់	អាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្ននៃអង្គការសហប្រជាជាតិនៅប្រទេសកម្ពុជា។
ច្បាប់អ៊ុនតាក់	បទប្បញ្ញត្តិស្តីពីប្រព័ន្ធតុលាការ ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ និងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់អនុវត្តនៅប្រទេសកម្ពុជាក្នុងសម័យអន្តរកាលឆ្នាំ១៩៩២។

ខ្លឹមសារសង្ខេប

នៅចន្លោះថ្ងៃទី១ ខែមករា ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២១ ("អំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍") គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក ("គម្រោង") បានសង្កេតសវនាការសំណុំរឿងរឿងព្រហ្មទណ្ឌចំនួន ៨៥ សំណុំរឿង នៅសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ("តុលាការ") ដើម្បីវាយតម្លៃលើការអនុវត្តសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់តុលាការ ដូចមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ។ របាយការណ៍នេះធ្វើការបង្ហាញ និងវិភាគទិន្នន័យ ដែលប្រមូលបានក្នុងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ និងក្នុងគោលបំណងរួមចំណែកការលើកកម្ពស់តម្លាភាព គណនេយ្យភាព និងការផ្លាស់ប្តូរជាវិជ្ជមាននៅកម្ពុជា។

របាយការណ៍នេះរកឃើញថា សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌សំខាន់មួយចំនួន ត្រូវបានធានានៅចំពោះមុខតុលាការ។

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានគោរពដោយតុលាការ
• សិទ្ធិក្នុងការជួបនិយាយជាមួយមេធាវីមុនការជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិមានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី
• សិទ្ធិទទួលបានការប្រកាសសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ
• ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ
• ការការពារពីការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល

ការសង្កេតសវនាការក៏បានរកឃើញថា ការអនុលោមតាមបទដ្ឋាននៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ជាមូលដ្ឋានមួយចំនួនមិនទាន់បានពេញលេញ ដូចខាងក្រោម៖។ សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព និងផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯងត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ ដោយសារតែជនជាប់ចោទមួយចំនួន រួមទាំងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ ដែលបានអះអាងថាពួកគេបានទទួលរងអំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្មដើម្បីបង្ខិតបង្ខំឱ្យពួកគេឆ្លើយសារភាពអំពីបទល្មើស ដែលបានចោទប្រកាន់ (ជនជាប់ចោទចំនួន ៣ នាក់ ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់)នៅដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌។ សិទ្ធិជាមូលដ្ឋានក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ មិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ ដោយសារតែសវនាការចំនួន ១៧ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង ដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត មិនមានការបិទកាលវិភាគសវនាការនៅលើក្តារខៀនព័ត៌មាននៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការនោះទេ។ លើសពីនេះ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ នៅតែបន្តចាត់ទុកថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ ដោយហេតុថា ៩,៤% នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ជនជាប់ចោទមិនត្រូវបានប្រាប់អំពីបទចោទប្រកាន់ទាំងអស់ប្រឆាំងនឹងពួកគេ ហើយចំនួន ១,១៨% នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត

ពួកគេមិនត្រូវបានប្រាប់ទាល់តែសោះអំពីបទចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងពួកគេ។ សិទ្ធិមានមេធាវីតែងតែមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនោះទេ៖ ប្រហែលចំនួន ២៥% នៃជនជាប់ចោទពីបទមជ្ឈិមមិនមានមេធាវីតំណាងនោះទេ។ លើសពីនេះ នៅក្នុងសំណុំរឿងចំនួន ៨ ក្នុងចំណោមសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែល ម.ស.ម .ក បានសង្កេត ចៅក្រមមិនបានប្រាប់ និងពន្យល់ដល់ជនជាប់ចោទអំពីសិទ្ធិមានមេធាវីទេ ហើយនៅក្នុងសំណុំរឿងចំនួន ៩ ចៅក្រមត្រឹមតែប្រាប់ជនជាប់ចោទ ដោយមិនបានពន្យល់ពីសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាននោះទេ។ ដូចគ្នាដែរ ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស នៅតែមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ ដោយចៅក្រមមិនបានប្រាប់ និងពន្យល់ដល់ជនជាប់ចោទចំនួន ១៨,៨% នៃជនជាប់ចោទទាំងអស់ អំពីសិទ្ធិរបស់ពួកគេក្នុងការនៅស្ងៀម ហើយជនជាប់ចោទចំនួន ១៩,៥% បង្ហាញខ្លួនចំពោះតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារដូចគ្នាទៅនឹងទណ្ឌិតដែរ។ សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល មិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនោះទេ ដែលជនជាប់ចោទចំនួន ៨៩ នាក់ ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់ ត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ។ ជាចុងក្រោយ សិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់ ដែលមានសិទ្ធិទទួលបានការការពារពិសេសតាមច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ និងច្បាប់កម្ពុជា នៅតែបន្តទទួលរងការប៉ះពាល់ ដោយមិនមានវិធានការជាក់លាក់ណាមួយត្រូវបានដាក់ចេញដើម្បីការពារឯកជនភាព និងសិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់នៅក្នុងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ឬមានការប្រើប្រាស់ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នក្នុងរយៈពេលយូរ រួមទាំងកុមារអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ។

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ មិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនៅតុលាការ
• សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល
• សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង
• សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ
• សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់
• សិទ្ធិមានមេធាវី និងមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ
• សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ
• សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស
• សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង
• វិជ្ជាជីវៈរបស់ចៅក្រម
• សិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់

របាយការណ៍នេះធ្វើការប្រៀបធៀបទិន្នន័យក្នុងឆ្នាំនេះជាមួយនឹងទិន្នន័យនៃអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍មុនៗ ដើម្បីកំណត់ពីនិន្នាការ និងវិភាគពីការវិវឌ្ឍនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅ

ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។[1] ទោះបីជាភាគច្រើននៃរបកគំហើញមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាក៏ដោយ ប៉ុន្តែក៏មានចំណុចសំខាន់ចំនួនបីបានលេចឡើង។

ទីមួយ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ ទោះបីជាត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនត្រូវបានគោរពពេញលេញចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៦ ក៏ដោយ ឃើញថាមានភាពល្អប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ ដោយសារតែតុលាការបានបិទផ្សាយកម្មវិធីសវនាការនៅលើក្តារខៀនព័ត៌មានខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការ នៅក្នុងសំណុំរឿងចំនួន ៨០% នៃសំណុំរឿងទាំងអស់ដែលបានសង្កេត បើធៀបនឹងរបាយការណ៍ឆ្នាំមុនមានតែសំណុំរឿងចំនួន ១៥%ប៉ុណ្ណោះ ដែលមានបិទផ្សាយកម្មវិធីសវនាការ។

ទីពីរ សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង នៅតែបន្តមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ មានចំនួន ២,៥% នៃជនជាប់ចោទទាំងអស់នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ពួកគេអះអាងថាទទួលរងអំពើហិង្សា ឬទារុណកម្មដើម្បីទទួលបានចម្លើយសារភាពរបស់ពួកគេនៅដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌។ អត្រានេះគឺទាបជាងនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍មុនៗ គឺចំនួន ៦,៧% នៃជនជាប់ចោទនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ចំនួន ៤,៣% នៃជនជាប់ចោទនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ចំនួន ៧% នៃជនជាប់ចោទនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ និងនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ និងចំនួន ៤% នៃជនជាប់ចោទនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ បានលើកឡើងដូចគ្នានេះដែរ។ ទោះបីជាអត្រាចុងក្រោយនេះគួរឱ្យសាទរក្តី ប៉ុន្តែការលើកឡើងអំពីអំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្មនៅតែជាបញ្ហា ហើយចាំបាច់ត្រូវមានការស៊ើបអង្កេតភ្លាមៗ និងហ្មត់ចត់ពីសំណាក់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច។

ទីបី សិទ្ធិកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់ទទួលរងការប៉ះពាល់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ហើយនៅតែបន្តកើតមាននៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ រួមទាំងសិទ្ធិរបស់កុមារអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ ដែលយោងតាមច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ ពួកគេមិនត្រូវបានបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះនោះទេ។ កុមារស្ថិតក្នុងចំណោមក្រុមមនុស្សដែលងាយរងគ្រោះបំផុត និងត្រូវការការការពារជាពិសេសនៅពេលប្រឈមមុខជាមួយប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌។ ដូច្នេះ មានសារសំខាន់ ដែលតុលាការត្រូវបង្កើនកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងក្នុងការគោរពសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ពួកគេឱ្យបានពេញលេញ។

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌សំខាន់មួយចំនួន ត្រូវបានតុលាការគោរពជាប្រចាំចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ រួមទាំងសិទ្ធិក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីនៅមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ ការមិន

[1] គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក ត្រូវបានផ្អាកជាបណ្តោះអាសន្ននៅចន្លោះថ្ងៃទី១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៥ ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦។ ជាលទ្ធផល មិនមានទិន្នន័យណាមួយអាចស្វែងរកបានសម្រាប់អំឡុងពេលនេះទេ។

ត្រូវបានអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ និងការហាមឃាត់ការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល។ ប៉ុន្តែ សិទ្ធិមួយចំនួនមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនោះទេ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ដូចជាសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង និងសិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់។

ចុងបញ្ចប់នៃរបាយការណ៍នេះមានអនុសាសន៍សំខាន់ៗ ស្នើដល់តុលាការដោះស្រាយចំណុចខ្វះខាត ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងរបាយការណ៍នេះ និងធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវការគោរពសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ នៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា។

ម.ស.ម.ក សង្ឃឹមថា ទិន្នន័យ ការវិភាគ និងអនុសាសន៍ ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងរបាយការណ៍នេះ នឹងជួយរួមចំណែកដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលក្នុងការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវប្រព័ន្ធតុលាការ និងការគោរពសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ និងគាំទ្រដល់អ្នក ដែលធ្វើការដើម្បីធានាថា ប្រព័ន្ធតុលាការនៅកម្ពុជាមានភាពត្រឹមត្រូវ និងស្មើភាពសម្រាប់ទាំងអស់គ្នា។

១. សេចក្តីផ្តើម

១.១. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ គឺជាសសរស្តម្ភស្នូលនៃប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌ និងជាធាតុផ្សំដ៏សំខាន់មួយនៃការគោរពនីតិរដ្ឋ។ សិទ្ធិនេះផ្តល់សិទ្ធិដល់ជនម្នាក់ៗ និងគ្រប់រូប ដែលរងការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ឱ្យទទួលបានការប្រព្រឹត្តដោយយុត្តិធម៌ និងស្មើភាពគ្នា ទោះបីជារដ្ឋកំណត់ពីពិរុទ្ធភាព ឬភាពគ្មានទោសរបស់ពួកគេ។ នៅពេលអនុវត្តបានត្រឹមត្រូវ សិទ្ធិនេះការពារទាំងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ និងជនរងគ្រោះ និងធានានូវការគ្រប់គ្រងវិស័យយុត្តិធម៌បានត្រឹមត្រូវ។ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ រួមមានសិទ្ធិសំខាន់ៗមួយចំនួន និងរួមបញ្ចូលទាំងដំណើរការផ្លូវច្បាប់ទាំងមូល រាប់ចាប់តាំងពីការចាប់ខ្លួនជនសង្ស័យដំបូង រហូតដល់ការបញ្ចប់បណ្តឹងតវ៉ាជាស្ថាពរ។[2]

១.១.១. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ

> **មាត្រា ១០ នៃ ស.ស.ស.ម**
> មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិស្មើគ្នា និងពេញលេញ ក្នុងការសុំឱ្យតុលាការឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀងត្រួតពិនិត្យរឿងក្តីរបស់ខ្លួនជាសាធារណៈ និងដោយសមធម៌ ដើម្បីសម្រេចបានលើសិទ្ធិកាតព្វកិច្ច និងភាពសមហេតុផលចំពោះការចោទប្រកាន់ខាងបទព្រហ្មទណ្ឌ។

សិទ្ធិនេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាអន្តរជាតិ និងការពារដោយច្បាប់អន្តរជាតិ តាមសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ("ស.ស.ស.ម")[3] និងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ("ក.អ.ស.ព.ន")[4] ក្នុងចំណោមលិខិតូបករណ៍ផ្សេងទៀត។[5] មាត្រា ១០ នៃ ស.ស.ស.ម និងមាត្រា ១៤ (១) នៃ ក.អ.ស.ព.ន ធានានូវសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ និងជាសាធារណៈដោយសាលាជម្រះក្តីដែលមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង។ ក.អ.ស.ព.ន ពន្យល់បន្ថែមអំពីធាតុផ្សំផ្សេងៗនៃការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដែលមានជាអាទិ៍ សិទ្ធិ និងគោលការណ៍ដូចតទៅ ("សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌")៖ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស សិទ្ធិមានសេរីភាព សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល

---

[2] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "តើអ្វីជាសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌?" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២), https://sithi.org/km/fair-trial-rights/what-are-fair-trial-rights ។

[3] ស.ស.ស.ម, https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights។

[4] ក.អ.ស.ព.ន, https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights។

[5] *សូមមើលផងដែរ* មាត្រា ៨ នៃអនុសញ្ញាអាមេរិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ថ្ងៃទី២២ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៦៩) មាត្រា ៧ នៃធម្មនុញ្ញអាហ្វ្រិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងប្រជាជន (ថ្ងៃទី២៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៨១) មាត្រា ៦ នៃអនុសញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ថ្ងៃទី៤ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៥០) មាត្រា ៤៧-៥០ នៃធម្មនុញ្ញអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់សហភាពអឺរ៉ុប (ថ្ងៃទី៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០០) ។

សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ សិទ្ធិក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី សិទ្ធិមានមេធាវី ការការពារប្រឆាំងនឹងការដាក់បន្ទុកលើខ្លួនឯង និងសិទ្ធិប្តឹងតវ៉ាទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ដោយផ្អែកលើអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់។

ប្រទេសកម្ពុជាបានចូលជាសមាជិកនៃ ក.អ.ស.ព.ន នៅឆ្នាំ១៩៩២ ហើយមាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញបានបញ្ចូលដោយផ្ទាល់នូវកាតព្វកិច្ចសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិទៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា។[6] បទប្បញ្ញត្តិនេះមានន័យថា បទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ រួមទាំងបទប្បញ្ញត្តិនៃ ក.អ.ស.ព.ន អាចត្រូវបានអនុវត្តដោយផ្ទាល់នៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដូចបានបញ្ជាក់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ នៅឆ្នាំ២០០៧។[7]

១.១.២. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្រោមច្បាប់កម្ពុជា

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានការពារនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា តាមរយៈបទប្បញ្ញត្តិទូទៅ និងជាក់លាក់ ដែលមានចែងក្នុងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តមួយចំនួន។

ក្របខ័ណ្ឌមូលដ្ឋានសម្រាប់ការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("រដ្ឋធម្មនុញ្ញ") ដែលជានានូវសិទ្ធិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរដូចខាងក្រោម៖

- គ្មានការរំលោភបំពានលើរូបរាងកាយបុគ្គលណាម្នាក់ឡើយ។
- គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវបានផ្តន្ទាទោស ចាប់ខ្លួន ឬឃុំខ្លួនឡើយ លើកលែងតែស្របតាមច្បាប់។
- ហាមឃាត់ការបង្ខិតបង្ខំ ការធ្វើទារុណកម្មលើរូបរាងកាយ ឬការធ្វើទុក្ខទោសផ្សេងៗដែលជាក់ទណ្ឌកម្មបន្ថែមលើជននៅក្នុងឃុំ ឬជនជាប់ឃុំ ហើយជនណាដែលប្រព្រឹត្ត ចូលរួម ឬសមគំនិតក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើបែបនោះ ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសតាមច្បាប់។
- ចម្លើយសារភាពដែលទទួលបានតាមរយៈការបង្ខំលើរាងកាយ ឬផ្លូវចិត្ត មិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាភស្តុតាងនៃពិរុទ្ធភាពឡើយ។
- រាល់វិមតិសង្ស័យដែលកើតឡើងនឹងបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ។

---

[6] មាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ៖ *ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទទួលស្គាល់ និងគោរពសិទ្ធិមនុស្សដូចមានចែងក្នុងធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស កតិកាសញ្ញា និងអនុសញ្ញានានាទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិស្ត្រី និងកុមារ* https://www.sithi.org/laws/2008-02-19-constitution-of-the-kingdom-of-cambodia។ កំណែបច្ចុប្បន្នភាពនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញដែលបានធ្វើវិសោធនកម្មចុងក្រោយនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៨ ហើយក្រោយមក មិនទាន់អាចស្វែងរកបាននៅលើអ៊ីនធឺណិតនៅឡើយ។

[7] សេចក្តីសម្រេចលេខ ០៩២/០០៣/២០០៧ របស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ថ្ងៃទី១០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០០៧) ទំព័រ ២, https://www.ccc.gov.kh/detail_info_en.php?_txtID=453 ។

- ជនជាប់ចោទត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានទោសរហូតទាល់តែតុលាការសម្រេចជាស្ថាពរលើសំណុំរឿងនោះហើយ។
- ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូបមានសិទ្ធិការពារខ្លួនតាមរយៈបណ្តឹងឧបាស្រ័យទៅតុលាការ។

លើសពីនេះ មាត្រា ៥១, ១២៨, ១៣០ និង ១៣២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ក៏បានចែងផងដែរ អំពីការបែងចែកអំណាច សម្រាប់ប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យ ដែលធានាដោយព្រះមហាក្សត្រ។

ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ") ដែលត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើក្នុងឆ្នាំ២០០៩ និងចូលជាធរមានក្នុងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១០ ចែងពីប្រភេទបទល្មើស គោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ និងគោលការណ៍នៃការផ្តន្ទាទោស។[8] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ")ដែលបានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០០៧[9] ចែងលម្អិតអំពីការប្រព្រឹត្តចំពោះជនសង្ស័យ។ ក្រមនេះកំណត់ពីតួនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងមេធាវីការពារក្តី ចាប់ពីពេលចាប់ផ្តើមការស៊ើបអង្កេតដំបូងរហូតដល់ពេលឃាត់ខ្លួន និងក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណើរការព្រហ្មទណ្ឌទាំងមូលរហូតដល់បណ្តឹងតវ៉ាត្រូវបានចប់ជាស្ថាពរ។

បន្ថែមលើនេះ ច្បាប់គ្រឹះទាំងបីដែលទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធតុលាការ ពោលគឺច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ[10] ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា[11] និងច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម[12] ដែលបានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០១៤ មានគោលបំណងធានានូវឯករាជ្យភាពនៃអំណាចតុលាការ និងការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា។ យ៉ាងណាក្តី ច្បាប់ទាំងនេះត្រូវបានរងការរិះគន់ថា បានធ្វើឱ្យចុះខ្សោយនូវការបែងចែកអំណាច និងឯករាជ្យភាពរបស់ប្រព័ន្ធតុលាការ។[13]

---

[8] "ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា", https://www.sithi.org/laws/2014-01-31-criminal-code-2014។

[9] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ បានជំនួសផ្នែកនៃបទប្បញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធតុលាការ និងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ និងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលអនុវត្តនៅកម្ពុជាក្នុងអំឡុងអន្តរកាល (ឆ្នាំ១៩៩២) ("ច្បាប់អ៊ុនតាក់")។ អាចស្វែងរកបានតាមអាសយដ្ឋាននេះ៖ https://sithi.org/tmp/publication/view/2007-09-03-criminal-procedure-code-of-the-kingdom-of-cambodia-2007។

[10] "ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ" (ឆ្នាំ២០១៤) https://www.arbitrationcouncil.org/download/law-on-the-organization-of-courts/?wpdmdl=2883&refresh=6327d7f63be9416635555574។

[11] "ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈនៃចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា" (ឆ្នាំ២០១៤), https://www.arbitrationcouncil.org/download/law-on-the-status-of-judges-and-prosecutors/?wpdmdl=2879&refresh=6327d84ac10921663555658។

[12] "ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម" (ឆ្នាំ២០១៤) https://www.arbitrationcouncil.org/download/law-on-the-organization-and-functioning-of-supreme-council-of-magistracy/?wpdmdl=2875&refresh=6327d875ee9ff1663555701។

[13] ម.ស.ម.ក គោលដៅយុត្តិធម៌ និង អាដហុក, 'របាយការណ៍រួមដាក់ជូនក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សម្រាប់ការត្រួតពិនិត្យជាសាកលតាមពេលវេលាកំណត់លើកទី៣ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា', (ថ្ងៃទី១២ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៨) វាក្យខណ្ឌ ២

ជាចុងក្រោយ ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន ដែលត្រូវបានអនុម័តក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦ និងចូលជាធរមាននៅខែមករា ឆ្នាំ២០១៧[14] ចែងអំពីបទដ្ឋាន និងនីតិវិធីសម្រាប់ដោះស្រាយជាមួយកុមារដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។[15] ច្បាប់នេះចាំបាច់ត្រូវអនុវត្តឱ្យបានតឹងរ៉ឹង ដើម្បីការពារសិទ្ធិ និងឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារ។

នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៣ ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៃរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក៏បានអនុម័តយុទ្ធសាស្ត្រកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការ ("យុទ្ធសាស្ត្រ")។[16] យុទ្ធសាស្ត្រនេះកំណត់នូវគោលការណ៍ណែនាំចំនួនបួន ដែលដកស្រង់ចេញពីរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដើម្បីជាមគ្គុទ្ទេសក៍សម្រាប់ការធ្វើកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការ៖ សិទ្ធិបុគ្គល គោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យសេរី ការបែងចែកអំណាច និងនីតិរដ្ឋ។ យុទ្ធសាស្ត្រនេះក៏បានកំណត់គោលដៅយុទ្ធសាស្ត្រចំនួនប្រាំពីរផងដែរ ដែលបង្កើតជាមូលដ្ឋាននៃកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការនៅក្នុងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ២០១៤-២០១៨ ("ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រ")។[17]

---

www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRKHStakeholdersInfoS32.aspx (J7) ("ការដាក់ទៅ UPR ស្តីពីការទទួលបានយុត្តិធម៌ , (ថ្ងៃទី១២ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៨) ម.ស.ម.ក 'ការវិភាគផ្នែកច្បាប់, សេចក្តីព្រាងច្បាប់ចំនួនបីទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធតុលាការ' (ឆ្នាំ២០១៤) https://cchrcambodia.org/admin/media/analysis/analysis/english/2014_06_17_CCHR_Analysis_of_the_Draft_Laws_on_Judicial_Reforms_(ENG).pdf; ការិយាល័យឧត្តមស្នងការ ប្រចាំកម្ពុជា 'មតិយោបល់លើបទប្បញ្ញត្តិមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីឋានៈរបស់ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា ទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ' (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៤) http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/OHCHR%20comments%20on%20draft%20Law%20on%20status%20of%20J%20and%20P,%20ENG%20May%202014%20final.pdf; ការិយាល័យឧត្តមស្នងការប្រចាំកម្ពុជា 'មតិយោបល់លើបទប្បញ្ញត្តិមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ' (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៤) http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/OHCHR%20comments%20on%20SCM%20Draft%20law,%20ENG%20May%202014%20final.pdf; ការិយាល័យឧត្តមស្នងការ ប្រចាំកម្ពុជា 'មតិយោបល់លើបទប្បញ្ញត្តិមួយចំនួននៃ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ' (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៤) http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/OHCHR%20comments%20on%20draft%20Law%20on%20org%20of%20courts,%20ENG%20May%202014%20final.pdf។

[14] ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន (ឆ្នាំ២០១៦) https://sithi.org/laws/2016-06-29-law-on-juvenile-justice។

[15] យូនីសេហ្វ 'សំណួរ-ចម្លើយអំពីច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជននៅកម្ពុជា' (ថ្ងៃទី១៩ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៦) http://unicefcambodia.blogspot.com/2016/09/q-on-newly-adopted-juvenile-justice-law.html ។

[16] ក្រុមប្រឹក្សាស្តារនីតិសម្បទា និងអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ("CRBD") និងក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ("CDC") "ការអនុវត្តគោលនយោបាយរដ្ឋាភិបាល" (ឆ្នាំ២០០៤) វាក្យខណ្ឌ ១៦ http://old.cdc-crdb.gov.kh/cdc/7cg_meeting/position_paper_eng2004/7cg_02_1.htm ។

[17]ក្រុមប្រឹក្សាកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការ 'ផែនការសកម្មភាពសម្រាប់ការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការ' (ថ្ងៃទី២៩ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៥) 'ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ២០១៤-២០១៨' របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ទំព័រ ៩-១២, វាក្យខណ្ឌ ២.១១ ដល់ ២.២៣, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-bangkok/ documents/genericdocument/wcms_364549.pdf (សំណៅបកប្រែ) ។

គោលដៅទីមួយនៃគោលដៅទាំងនេះគឺការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវការការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន។ រដ្ឋាភិបាលបានចេញផ្សាយផែនការយុទ្ធសាស្ត្រថ្មីសម្រាប់ឆ្នាំ២០១៩-២០២៣ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ២០១៩ ដោយរៀបរាប់ពីអាទិភាពសំខាន់ៗរបស់រដ្ឋាភិបាល ដែលរួមមានការលើកកម្ពស់សេវាយុត្តិធម៌តាមរយៈការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវប្រសិទ្ធភាពការងាររបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ ការពង្រឹងទំនុកចិត្តរបស់សាធារណជនចំពោះវិស័យតុលាការ និងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងភាពអយុត្តិធម៌។ [18] ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រ ឆ្នាំ២០១៩-២០២៣ ក៏បានប្រកាសថា ក្រសួងយុត្តិធម៌ នឹងបន្តអនុវត្តកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការរបស់ខ្លួនផងដែរ។

តុលាការ និងក្រសួងពាក់ព័ន្ធក៏បានធ្វើសេចក្តីប្រកាសមួយចំនួនផងដែរ និងបានផ្តួចផ្តើមគំនិតនាពេលថ្មីៗនេះ ដែលអាចនាំឱ្យមានការកែលម្អគួរឱ្យកត់សម្គាល់លើកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការ៖

- ការបណ្តុះបណ្តាលប្រចាំឆ្នាំសម្រាប់ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាលើជំនាញបច្ចេកទេស ក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈ និងច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។[19]

- ការបើកសម្ពោធដាក់ឱ្យដំណើរការមណ្ឌលស្តារនីតិសម្បទាអនីតិជនថ្មី សម្រាប់ជនជាប់ឃុំដែលមានអាយុក្រោម ១៨ ឆ្នាំនៅខេត្តកណ្តាលក្នុងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២១។ ទោះបីជាកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការបំបែកកុមារពីមនុស្សពេញវ័យនៅកន្លែងឃុំឃាំង គឺជារឿងមួយគួរឱ្យសាទរក៏ដោយ ប៉ុន្តែការឃុំខ្លួនអនីតិជនគប្បីធ្វើឡើងជាជម្រើសចុងក្រោយប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះ មានសារសំខាន់ ដែលអាជ្ញាធរត្រូវត្រួតពិនិត្យឱ្យបានហ្មត់ចត់លើសំណុំរឿងពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់ ហើយធានាថាមិនមានជម្រើសណាផ្សេងក្រៅពីការឃុំខ្លួន មុនពេលសម្រេចផ្ទេរទៅមណ្ឌលថ្មី។ គប្បីមានការប្រុងប្រយ័ត្ន ជាពិសេសក្នុងការត្រួតពិនិត្យសំណុំរឿងពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារមកពីខេត្តដាច់ស្រយាល ដើម្បីធានាថា ពួកគេនឹងមិនបាត់បង់ការគាំទ្រទាំងផ្នែកសម្ភារៈ និងខាងសីលធម៌ពីក្រុមគ្រួសារពួកគេ។[20]

---

[18] របស់ក្រសួងផែនការនៃ "ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ២០១៩-២០២៣" ទំព័រ ២០៥-២០៦ វាក្យខណ្ឌ ៤.២១(៧) http://cdc-crdb.gov.kh/en/strategy/documents/nsdp-2019-2023_en.pdf។

[19] រដ្ឋាភិបាល 'របាយការណ៍ថ្នាក់ជាតិ ដាក់ជូនអនុលោមតាមកថាខណ្ឌ ៥ នៃឧបសម្ព័ន្ធនៃសេចក្តីសម្រេចលេខ ១៦/២១ របស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា' (ថ្ងៃទី១៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៨) UN Doc. A/HR/WG.6/32/KHM/1, កថាខណ្ឌ ១៩, https://digitallibrary.un.org/record/1655575?ln=en ("របាយការណ៍រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាសម្រាប់ការត្រួតពិនិត្យលើកទី ៣ នៃ UPR (ថ្ងៃទី១៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៨)") ។

[20] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស "ការបញ្ចប់ការសង្កេតលើរបាយការណ៍តាមពេលវេលាកំណត់លើកទីបីរបស់កម្ពុជា" កថាខណ្ឌ ៤០ (CCPR/C/KHM/CO/3, ១៨ ឧសភា ២០២២) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FKHM%2FCO%2F3&Lang=en។

- ការបង្កើត "បន្ទប់មេធាវី" នៅតាមពន្ធនាគារទូទាំងប្រទេស ដែលក្នុងនោះជនជាប់ចោទដែលគ្មានមធ្យោបាយហិរញ្ញវត្ថុ អាចពិគ្រោះជាមួយមេធាវីដោយឥតគិតថ្លៃ។[21] គិតត្រឹមខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០ បន្ទប់មេធាវីត្រូវបានបង្កើតឡើង និងបំពាក់គ្រឿងបរិក្ខារនៅតាមពន្ធនាគារចំនួន ១៩ នៅទូទាំងប្រទេស ដែលក្នុងនោះ បន្ទប់ចំនួន ៦ មិនទាន់ត្រូវបានបញ្ចប់នៅឡើយ ដើម្បីឱ្យមានការិយាល័យច្បាប់នៅតាមពន្ធនាគាររាជធានី-ខេត្តទាំង ២៥។[22]
- ការបង្កើតសាលាឧទ្ធរណ៍តំបន់ចំនួនបី នៅខេត្តបាត់ដំបង ត្បូងឃ្មុំ និងខេត្តព្រះសីហនុ ហើយគ្រោងនឹងបណ្តុះបណ្តាល និងដាក់ពង្រាយចៅក្រមឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ទៅកាន់សាលាឧទ្ធរណ៍តំបន់។[23] សាលាឧទ្ធរណ៍តំបន់ថ្មីទាំងបីបានចាប់ផ្តើមបើកសវនាការជំនុំជម្រះនៅឆ្នាំ២០២[24] ដែលជួយសម្រួលដល់ការកកស្ទះសំណុំរឿងនៅសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ។ នៅក្នុងខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២២ ក្រសួងយុត្តិធម៌ក៏បានប្រកាសថាខ្លួននឹងបង្កើតសាលាឧទ្ធរណ៍ចំនួន ៣ បន្ថែមទៀតនៅខេត្តសៀមរាប ឧត្តរមានជ័យ និងខេត្តស្ទឹងត្រែង នៅចុងឆ្នាំ២០២២ ដើម្បីជួយជម្រះការកកស្ទះសំណុំរឿងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ និងនាំយកសេវាផ្លូវច្បាប់ឱ្យកាន់តែកៀកនឹងកន្លែងដែលប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅ។[25]
- ការបោះពុម្ពផ្សាយសាលក្រមរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីចំនួន ៤៤ ដោយក្រសួងយុត្តិធម៌ ដើម្បីប្រើប្រាស់ជាគំរូរបស់តុលាការសម្រាប់មេធាវី និងសាធារណជន ដោយសន្យាថានឹងបន្តផ្សព្វផ្សាយសាលក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងព្រហ្មទណ្ឌ។[26] យុទ្ធនាការរយៈពេល ១៣ ខែ របស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ ដើម្បីជម្រះការកកស្ទះសំណុំរឿងរបស់តុលាការនៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីសម្រាលភាពចង្អៀតណែននៅពន្ធនាគារ។ ក្រសួងយុត្តិធម៌បានបញ្ចប់យុទ្ធនាការ នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២១ ដោយបញ្ជាក់ថាមានសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌសរុបជាង ៣៧ ៩០០ ស្មើនឹង ៩៦% នៃសំណុំរឿងដែលកំពុងកកស្ទះសរុប។[27]

---

[21] របាយការណ៍រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា សម្រាប់ការត្រួតពិនិត្យលើកទី ៣ នៃ UPR (១៥ វិច្ឆិកា ២០១៨) កថាខណ្ឌ ១៨៨ ។

[22] "គណៈមេធាវីសាងសង់បន្ទប់សម្រាប់ការប្រឹក្សារវាងមេធាវី-កូនក្តី" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី២១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០) https://www.phnompenhpost.com/national/bar-association-builds-room-lawyer-client-consultation ។

[23] របាយការណ៍របស់អ្នករាយការណ៍ពិសេស ស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា (១៥ សីហា ២០១៨) កថាខណ្ឌ ៨១។

[24] Sen Davis, 'សាលាឧទ្ធរណ៍ព្រះសីហនុដំណើរការពេញលេញ' (*ខ្មែរថាមស៍* ថ្ងៃទី៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២០) www.khmertimeskh. com/50761092/preah-sihanouk-appeal-court-in-full-service/។

[25] ប៊ុត រស្មីគង្គា "បន្ទុកសំណុំរឿងបង្ខំឱ្យក្រសួងបង្កើតសាលាឧទ្ធរណ៍បន្ថែមទៀត" (*ខ្មែរថាមស៍* ថ្ងៃទី៩ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២២) https://www.khmertimeskh.com/501090610/case-load-forces-ministry-to-set-up-more-appeal-courts/?fbclid=IwAR0ABKu6vtI3fI8yaslvC2aeLrpOM7sUUanWcYaTTi1LzHodqRyIEjt4PCM។

[26] នៀម ឆេង "ឥឡូវនេះ សេចក្តីសម្រេចរបស់ 'តុលាការ' ត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយជាប្រភពឯកសារយោង" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី៤ ខែមករា ឆ្នាំ២០២១) www.phnompenhpost.com/national/courts-decisions-now-published-reference-source។

[27] វួន ដារ៉ា "ក្រសួងយុត្តិធម៌ បញ្ចប់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងសម្អាតភាពជាប់គាំងសំណុំរឿង" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី៣០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២១) https://www.phnompenhpost.com/national/ministry-justice-wraps-case-backlog-clean-effort ។

- ការចេញប្រកាសថ្មីរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ ស្តីពីនីតិវិធីនៃការឃ្លាំមើល ការត្រួតពិនិត្យ និងការស្តារនីតិសម្បទាឡើងវិញនៃជនជាប់ឃុំដែលត្រូវបានដោះលែងដោយមានលក្ខខណ្ឌ នៅថ្ងៃទី ១៤ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២១ ដែលកំណត់ពីលក្ខខណ្ឌនៃការដោះលែងជនជាប់ឃុំដោយមានលក្ខខណ្ឌ។[28]
- ការដាក់ពង្រាយមេធាវីស្ម័គ្រចិត្តនៅទូទាំងប្រទេស ដោយគណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("គណៈមេធាវី") ក្រោមការសហការជាមួយក្រសួងមហាផ្ទៃ ដើម្បីផ្តល់លទ្ធភាពនៃការទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់សម្រាប់ជនជាប់ចោទដែលជាជនក្រីក្រនៅទូទាំងប្រទេស [29] រួមទាំងកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់[30] និងការអនុម័តគោលនយោបាយរបស់គណៈមេធាវី ដើម្បីលើកទឹកចិត្តមេធាវីឱ្យផ្តល់សេវាគាំទ្របន្ថែមដល់ជនក្រីក្រ។[31]
- ការបង្កើតក្រុមជំនួយផ្នែកច្បាប់របស់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ("CHRC") ដើម្បីការពារជនក្រីក្រដែលសិទ្ធិរបស់ខ្លួនត្រូវបានរំលោភបំពាន [32] និងការបង្កើតបណ្តាញទូរស័ព្ទជំនួយផ្នែកច្បាប់ ដើម្បីលើកកម្ពស់សិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌។[33]

---

[28] ឡាយ សាមាន "កំណត់ច្បាប់ដោះលែងទណ្ឌិតមុនកំណត់" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី១៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២១) https://phnompenhpost.com/national/inmate-early-release-rules-set ប្រកាសលេខ ០៩០ កយ.ប្រក/២១ ស្តីពីបែបបទនៃការឃ្លាំមើល ការត្រួតពិនិត្យ និងការបញ្ចូលទៅក្នុងសង្គមឡើងវិញនៃទណ្ឌិតដែលត្រូវបានដោះលែងដោយមានលក្ខខណ្ឌ (ក្រសួងយុត្តិធម៌ ថ្ងៃទី១៤ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២១) https://policypulse.org/wp-content/uploads/2021/07/Prakas_090_0721_MOJ_KH.pdf (មានជាភាសាខ្មែរតែប៉ុណ្ណោះ)។

[29] ប៊ុត រស្មីគង្គា "ងាកមកដាក់ពង្រាយមេធាវីស្ម័គ្រចិត្តបន្ថែមទៀតនៅទូទាំងប្រទេស" (*ខ្មែរថាមស៍* ថ្ងៃទី២២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០២១), https://www.khmertimeskh.com/50816333/bakc-to-deploy-more-volunteer-lawyers-nationwide/។

[30] វួន ដារ៉ា "កម្មវិធីមេធាវីការពារក្តីសាធារណៈពង្រីកដែនវិសាលភាពនៃការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី១៨ ខែមករា ឆ្នាំ២០២២),https://www.phnompenhpost.com/national/public-defenders-programme-expanding-legal-aid-provision ។

[31] Sen David "គោលនយោបាយថ្មីរបស់គណៈមេធាវី ដើម្បីផ្តល់ជំនួយស្ម័គ្រចិត្តផ្នែកច្បាប់" (*ខ្មែរថាមស៍* ថ្ងៃទី២៩ ខែមករា ឆ្នាំ ២០២១) https://www.khmertimeskh.com/50808340/new-bar-association-policy-to-provide-pro-bono-legal-aid/ ។

[32] នៀម ឆេង "CHRC គ្រោងបង្កើតក្រុមជំនួយផ្នែកច្បាប់" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៩) www.phnompenhpost.com/national/chrc-form-legal-assistance-team តាំង វីដា (Taing Vida) "CHRC កត់សម្គាល់ការសម្រេចបាននូវសមិទ្ធផលយ៉ាងច្រើនក្នុងការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ដោយឥតគិតថ្លៃ" (*ខ្មែរថាមស៍* ៥ មីនា ២០២០) https://www.khmertimeskh.com/698246/chrc-marks-notable-achievements-in-providing-free-legal-aid/; ។

[33] សុត គឹមសឿន "ទូរសព្ទទាន់ហេតុការណ៍ផ្លូវច្បាប់របស់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សទទួលបានការសរសើរ" (*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* ថ្ងៃទី៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩) www.phnompenhpost.com/national/human-rights-committees-legal-hotline-receives-praise ។

ជាងនេះទៀត រដ្ឋាភិបាលបានអនុវត្តវិធានការមួយចំនួន ដើម្បីបន្តធ្វើកំណែទម្រង់ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ រួមទាំងតាមរយៈការបង្កើនថវិកាជាតិសម្រាប់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ [34] ដោយអនុវត្តការកសាងសមត្ថភាព ការបង្កើនឯករាជ្យភាព និងភាពមិនលម្អៀងរបស់តុលាការ និងការបែងចែកអំណាច ព្រមទាំងការបង្កើនការគោរពសិទ្ធិបុគ្គល ដើម្បី"ទទួលបានការជឿទុកចិត្តកាន់តែច្រើនឡើងពីសំណាក់សាធារណជន[35] ការបណ្តុះបណ្តាលសិស្សចៅក្រមអំពីការប្រព្រឹត្តរបស់ពួកគេ និងគោលការណ៍សុចរិតភាព មុនពេលពួកគេចាប់ផ្តើមធ្វើការវិនិច្ឆ័យលើរឿងក្តី ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ។[36] រដ្ឋាភិបាលក៏បានស្វះស្វែងធ្វើកំណែទម្រង់ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌អនីតិជន តាមរយៈការបង្កើតក្រុមការងារអន្តរក្រសួង ដែលរួមមានក្រសួងយុត្តិធម៌ និងសាលាឧទ្ធរណ៍ ដែលបានកំពុងស្វែងរកលទ្ធភាពក្នុងការលើកកម្ពស់ការដាក់ទោសជំនួសចំពោះបទល្មើសស្រាល ដែលប្រព្រឹត្តដោយអនីតិជនក្រោមការសហការជាមួយអង្គការយូនីសេហ្វ និងការរៀបចំបង្កើតផែនការ វិធានការ និងបទប្បញ្ញត្តិនានាសំដៅធានាបាននូវការអនុវត្តពេញលេញ និងមានប្រសិទ្ធភាពនូវច្បាប់ស្តីពីអនីតិជន។[37]

ទាំងនេះគឺជាគំនិតផ្តួចផ្តើមគួរឱ្យសាទរ ដោយសារតែបង្ហាញពីកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការអនុវត្តអនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងការទទួលបានយុត្តិធម៌ ដែលរដ្ឋាភិបាលបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងរបាយការណ៍ពិនិត្យជាសកលតាមពេលកំណត់របស់កម្ពុជាលើកទីបីរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស នៅខែមករា ឆ្នាំ២០១៩ ដោយប្តេជ្ញាអនុវត្តនូវអនុសាសន៍ទាំងនោះ។[38]

---

[34] ការិយាល័យឧត្តមស្នងការ (OHCHR) "តួនាទី និងសមិទ្ធផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស ក្នុងការជួយរដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស" (ថ្ងៃទី១៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២១) កថាខណ្ឌ ៣០, https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Ohchr-report/A_HRC_48_49.pdf ។

[35] របាយការណ៍រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា សម្រាប់ការពិនិត្យលើកទី ៣ នៃ UPR (ថ្ងៃទី១៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៨) កថាខណ្ឌ ៧៤ ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ 'តួនាទី និងសមិទ្ធផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស ក្នុងការជួយរដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស' (ថ្ងៃទី៣១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៩) A/HRC/42/31, កថាខណ្ឌ ៣០, https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Ohchr-report/Role%20and%20achievements%20of%20the%20Office.pdf ("របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ OHCHR (ថ្ងៃទី៣១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៩)" ។

[36] រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា "ការឆ្លើយតបរបស់កម្ពុជាចំពោះបញ្ជីបញ្ហាទាក់ទងនឹងរបាយការណ៍តាមពេលកំណត់លើកទីបីរបស់ខ្លួន" (ថ្ងៃទី១៦ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២១), CCPR/C/KHM/RQ/3,កថាខណ្ឌ ៥០, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fKHM%2fRQ%2f3&Lang=en ("ការឆ្លើយតបរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាទៅនឹងបញ្ជីបញ្ហាសម្រាប់ការពិនិត្យ UPR លើកទី៣")។

[37] ការឆ្លើយតបរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាទៅនឹងបញ្ជីបញ្ហាសម្រាប់ការពិនិត្យ UPR លើកទី ៣ កថាខណ្ឌ ៨៥ ។

[38] ម.ស.ម.ក "ការទទួលបានយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា៖ ការពិនិត្យ UPR លើកទី៣, "https://cchrcambodia.org/admin/media/newsletter/newsletter/english/Update%202020-01-14-infographic%20UPR%20Access-EN.pdf; ម.ស.ម.ក "ការអនុវត្តការពិនិត្យជាសកលតាមពេលកំណត់៖ ពីរឆ្នាំខាងមុខ" (ខែមករា ឆ្នាំ២០២១) https://sithi.org/medias/files/projects/upr/infographic/Implementation%20of%20the%20Universal%20periodic%

១.២. ទិសាលភាព និងវិធីសាស្ត្រ

តួលេខទី ១៖ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)

ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេត							
អំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍	២០១៤ - ២០១៥	២០១៦ - ២០១៧	២០១៧ - ២០១៨	២០១៨ - ២០១៩	២០១៩ - ២០២០	២០២១	សរុប
ចំនួនសំណុំរឿង	១២៨	៣៤០	២១៣	២៣៩	២០៣	៨៥	១ ២០៨
ចំនួនជនជាប់ចោទ	១៦១	៥៥៨	៣១៥	៣៥២	២៥៥	១១៨	១ ៧៥៩
ចំនួនបទឧក្រិដ្ឋ	៤៦	១៩១	៩៩	៨៩	៩៣	៣៦	៥៥៤
ចំនួនបទមជ្ឈិម	៧៧	១៤២	១១១	១៥០	១១០	៤៨	៦៣៨
ចំនួនបទលហុ	៥	៧	៣	០	០	១	១៦
ចំនួនកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់	១១	៣៥	៩	២២	១៥	៤	៩៦
ចំនួនជនជាប់ចោទជាស្ត្រី	១៤	៨៤	៣៦	៤៧	១៩	១៨	២១៨

អំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ទាំងមូល អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក ជាធម្មតាបានចូលរួមក្នុងការជំនុំជម្រះសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌនៅតុលាការជារៀងរាល់ថ្ងៃ។ ទោះជាយ៉ាងណា ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍មុនដែរ នៅក្នុងឆ្នាំ២០២១ តុលាការបានផ្អាកសវនាការ ដែលជាការឆ្លើយតបទៅនឹងការណែនាំរបស់រដ្ឋាភិបាលស្តីពីជំងឺកូវីដ-១៩។ លើសពីនេះ ដោយសារលក្ខខណ្ឌសុវត្ថិភាពនៃជំងឺកូវីដ-១៩ និងការកំណត់ចំនួនអ្នកចូលរួមនៅក្នុងបន្ទប់សវនាការ អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការអាចសង្កេតការណ៍បានត្រឹមតែចំនួន ៨៥ សំណុំរឿងប៉ុណ្ណោះនៅឆ្នាំ២០២១។ ទោះបីជាទំហំសំណាកនេះតូចជាងឆ្នាំមុនៗក៏ដោយ ប៉ុន្តែមានចំនួនគ្រប់គ្រាន់ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំមុនៗ។ អ្នកសង្កេតការណ៍ប្រើ

20review%20Eng.pdf; សូមមើលផងដែរ "សំណើជាក់ជូនស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានសំណើយុត្តិធម៌ក្រោម UPR (ថ្ងៃទី១២ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៨) របស់ ម.ស.ម.ក គោលដៅយុត្តិធម៌ និងអាដហុក ។

តារាងសង្កេតការណ៍សវនាការ ដែលបានរៀបចំឡើងជាពិសេស ("តារាងសង្កេតការណ៍") ដែលមានសំណួរជាង ៧០ ដែលផ្តោតលើសិទ្ធិការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌សំខាន់មួយចំនួន រួមមានដូចខាងក្រោម៖[39]

- សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ
- សិទ្ធិយល់ដឹងពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់
- សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល
- សិទ្ធិក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីនៅមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី
- សិទ្ធិមានមេធាវី និងមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ
- សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស
- សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង
- សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង (រួមទាំងសិទ្ធិហៅ និងសាកសួរសាក្សី)
- សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ និងមានសំអាងហេតុ
- ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ និង
- ការហាមឃាត់ការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល និង
- សិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់។

ក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងចូលរួមក្នុងន័យស្ថាបនា ម.ស.ម.ក បានបង្ហាញ និងពន្យល់អំពីតារាងសង្កេតការណ៍ និងសកម្មភាពសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ខ្លួនដល់តំណាងតុលាការ។ ម.ស.ម.ក ក៏បានបង្កើតឧបសម្ព័ន្ធមួយទំព័រនៃតារាងសង្កេតការណ៍សម្រាប់ការប្រើប្រាស់នៅក្នុងសវនាការពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារ។ ដោយពិចារណាលើការសង្ខេបខ្លីនៃតារាងសង្កេតការណ៍ ម.ស.ម.ក បានចងក្រងគោលការណ៍ណែនាំពេញលេញ ("គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីតារាងសង្កេតការណ៍")[40] ដើម្បីផ្តល់នូវការយល់ដឹងអំពីមូលដ្ឋានច្បាប់ និងគោលបំណងនៃសំណួរនីមួយៗ និងធានាឱ្យមានការបកស្រាយដូចគ្នាទាំងអស់ចំពោះសំណួរនីមួយៗ។

---

[39] ម.ស.ម.ក 'តារាងសង្កេតការណ៍សវនាការសាលាឧទ្ធរណ៍' https://sithi.org/km/tmp/publication/view/2021-01-01-appeal-hearing-monitoring-checklist។

[40] ម.ស.ម.ក 'គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីតារាងសង្កេតការណ៍សវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍របស់ ម.ស.ម.ក' https://sithi.org/km/tmp/publication/view/2014-01-29-guidance-notes-for-cchr-appeal-court-monitoring-checklist

អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការក៏ត្រូវបានផ្តល់នូវឯកសារក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ ដែលរៀបរាប់អំពីច្បាប់ជាតិ និងអន្តរជាតិពាក់ព័ន្ធនានា សម្រាប់សំណួរនីមួយៗនៅក្នុងតារាងសង្កេតការណ៍។

ម.ស.ម.ក បានយកចិត្តទុកដាក់ជាពិសេសចំពោះសិទ្ធិប្តឹងឧទ្ធរ[41] ដែលរួមបញ្ចូលទាំងសិទ្ធិទទួលបានការត្រួតពិនិត្យសំណុំរឿងឡើងវិញទាំងអស់។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការពិនិត្យលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ត្រូវតែពាក់ព័ន្ធទាំងទិដ្ឋភាពផ្នែកច្បាប់ និងភស្តុតាងនៃការផ្តន្ទាទោស និងការកាត់ទោសបុគ្គលនោះ[42] ។ ពោលគឺត្រូវផ្តល់នូវ "ការវាយតម្លៃពេញលេញលើភស្តុតាង និងកិច្ចដំណើរការជំនុំជម្រះ"។[43] ម.ស.ម.ក ក៏ប្តេជ្ញាគោរពតាមគោលការណ៍អន្តរជាតិក្នុងការអនុវត្តការសង្កេតសវនាការ[44] និងបានបង្កើតក្រមសីលធម៌ ("ក្រមសីលធម៌") សម្រាប់អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ខ្លួន។[45] ក្រមសីលធម៌នេះគូសបញ្ជាក់អំពីកាតព្វកិច្ចនៃការមិនជ្រៀតជ្រែក កត្តាសត្យានុម័ត និងការរក្សាការសម្ងាត់ ដែលអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការត្រូវគោរពតាម។

ការសង្កេតសវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក នៅតុលាការមិនបានកំណត់លើសវនាការជាក់លាក់ណាមួយឡើយ។ សវនាការដែលត្រូវសង្កេតការណ៍ត្រូវបានជ្រើសរើសដោយចៃដន្យ ផ្អែកតាមកាលវិភាគរបស់តុលាការ ដើម្បីធានាថាដំណើរការប្រមូលទិន្នន័យនៅតែមិនលម្អៀង និងតំណាងបានត្រឹមត្រូវ។ នៅពេលដែលអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការបានសង្កេត សវនាការ ព័ត៌មានត្រូវបានកត់ត្រាដោយផ្ទាល់ទៅក្នុងតារាងសង្កេតការណ៍។ ទិន្នន័យដែលប្រមូលបានត្រូវបានកំណត់ចំពោះដំណើរការសវនាការនោះដោយផ្ទាល់ ដោយមិនមានការសម្ភាស ឬកិច្ចពិភាក្សាបន្ថែមណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើងនោះទេ លើកលែងតែក្នុងករណី

---

[41] ក.អ.ស.ព.ន មាត្រា ១៤ (៥),ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ មាត្រា ៣៧៥។

[42] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស 'សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ – មាត្រា ១៤៖ សិទ្ធិស្មើភាពគ្នានៅចំពោះមុខតុលាការ និងសាលាជម្រះក្តី និងការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌' (ថ្ងៃទី២៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧) CCPR/C/GC/៣២, កថាខណ្ឌ ៤៨, https://www.refworld.org/docid/478b2b2f2.html, (UNHRC "សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២")។

[43] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ការទំនាក់ទំនងលេខ ៦២៣, ៦២៤, ៦២៦, ៦២៧/១៩៩៥ *V. P. Domukovsky et al. និង ហ្សកហ្ស៊ី* (ថ្ងៃទី៦ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៩៨) *GAOR*, A/53/40 (លេខ II), ទំព័រ ១១១, កថាខណ្ឌ ១៨.១១, https://juris.ohchr.org/Search/ Details/833 ។

[44] អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ 'សៀវភៅណែនាំស្តីពីការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌' ការបោះពុម្ពលើកទីពីរ (ឆ្នាំ២០១៤) https://www.amnesty.org/en/documents/pol30/002/2014/en/ ('អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ, 'សៀវភៅណែនាំស្តីពីការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ (ឆ្នាំ២០១៤)') គណកម្មាធិការមេធាវីសិទ្ធិមនុស្ស 'តើអ្វីជាការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌៖ មគ្គុទ្ទេសក៏ជាមូលដ្ឋានស្តីពីបទដ្ឋាន និងការអនុវត្តច្បាប់' (ឆ្នាំ២០០០) https://internationalcourts.net/system/files/LawyersCommitteeForHumanRights_WhatIsAFairTrial_2000. pdf; អង្គការសន្តិសុខ និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការនៅអឺរ៉ុប (OSCE) / ការិយាល័យស្ថាប័នប្រជាធិបតេយ្យ និងសិទ្ធិមនុស្ស 'ការសង្កេតការណ៍ការជំនុំជម្រះ៖ សៀវភៅណែនាំយោងសម្រាប់អ្នកប្រតិបត្តិ' (ឆ្នាំ២០០៨) https://www.osce.org/odihr/94216; គណៈកម្មាធិការអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ "ការសង្កេតការណ៍ការជំនុំជម្រះ" (ឆ្នាំ២០០២) https://courtmonitoring.org/wp-content/uploads/trial_observation_manual_international-conmission-of-jurists.pdf។

[45] ម.ស.ម.ក 'ក្រមសីលធម៌ស្តីពីការសង្កេតសវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក.' https://sithi.org/km/tmp/publication/view/2010-01-01-cchr-trial-monitoring-code-of-conduct ។

ដែលអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការព្យាយាមទទួលបានព័ត៌មានទាក់ទងនឹងសាលដីកា ដែលមិនបានប្រកាសនៅថ្ងៃសវនាការ ប៉ុន្តែលើកពេលប្រកាសទៅថ្ងៃក្រោយ។ បន្ទាប់ពីសវនាការនីមួយៗ ទិន្នន័យដែលប្រមូលបានត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក ("ប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យ")។[46]

ម.ស.ម.ក បានវិភាគទិន្នន័យសវនាការ ដែលបានកត់ត្រានៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យ និងបានព្យាយាមកំណត់ចំណុចវិជ្ជមាននៃការអនុវត្ត ក៏ដូចជាបញ្ហាកង្វល់ដែលកើតមាននៅអំឡុងពេលនៃសវនាការនីមួយៗ។ ប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យនឹងត្រូវបានយកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីធ្វើការវិភាគប្រៀបធៀប និងដើម្បីកំណត់អំពីនិន្នាការនៃការអនុវត្តរបស់តុលាការ ការកែលម្អនូវចំណុចខ្វះខាត និងដាក់ចេញអនុសាសន៍បន្ថែមទៀត។

ម.ស.ម.ក បានជានាថា សាលាឧទ្ធរណ៍ និងក្រសួងយុត្តិធម៌ មានឱកាសក្នុងការផ្តល់ធាតុចូលរបស់ខ្លួនលើបេកគំហើញនៃការសង្កេតសវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក មុនពេលបោះពុម្ពផ្សាយ។ ដូច្នេះ សេចក្តីព្រាងចុងក្រោយនៃរបាយការណ៍នេះត្រូវបានបញ្ជូនទៅសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី ១៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០២២ និង ក្រសួងយុត្តិធម៌នៅថ្ងៃទី១២ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២៣ ដើម្បីពិនិត្យ, ផ្តល់យោបល់ និង អនុសាសន៍។ នេះជាមធ្យោបាយដ៏សំខាន់មួយសម្រាប់ការផ្លាស់ប្តូរគំនិតយោបល់ និងបង្ហាញពីបញ្ហាប្រឈមនានាពីស្ថាប័នទាំងនោះ ដើម្បីពង្រឹងនូវប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ និងលើកកម្ពស់សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌។

[46] ម.ស.ម.ក 'ប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក' https://sithi.org/km/tmp/appeal។

២. ទិដ្ឋភាពទូទៅ

ផ្នែកនៃរបាយការណ៍នេះកំណត់នូវទិន្នន័យដើម ដែលបានកត់ត្រាក្នុងតារាងសង្កេតការណ៍សវនាការចំនួន ៨៥ សំណុំរឿង ដែលបានសង្កេតនៅតុលាការចន្លោះថ្ងៃទី១ ខែមករា ឆ្នាំ២០២១ ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២១ ដែលត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃនៅក្នុងរបាយការណ៍ទាំងមូល។

តួលេខទី ២៖ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១

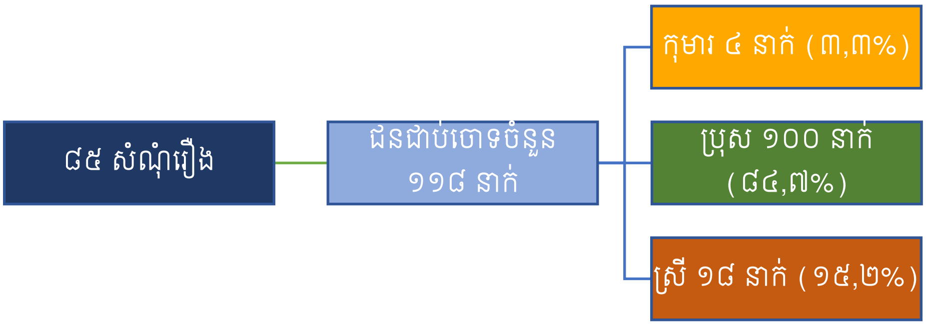

តួលេខទី ៣៖ សវនាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ដែលបានសង្កេតតាមប្រភេទនៃបទចោទប្រកាន់ [47]

ប្រភេទនៃបទចោទប្រកាន់
បទឧក្រិដ្ឋ៖ មាត្រា ៤៦ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌចែងថា បទឧក្រិដ្ឋជាបទល្មើសទាំងឡាយ ដែលមានទោសជាប់ពន្ធនាគារអតិបរមាលើសពី ៥ ឆ្នាំឡើងទៅ។
បទមជ្ឈិម៖ មាត្រា ៤៧ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌចែងថា បទមជ្ឈិមជាបទល្មើសទាំងឡាយ ដែលទោសជាប់ពន្ធនាគារអតិបរមាលើសពីប្រាំមួយថ្ងៃឡើងទៅ និងតិចជាង ឬស្មើនឹងប្រាំឆ្នាំ។
បទលហុ៖ មាត្រា ៤៨ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌចែងថា បទលហុជាបទល្មើសទាំងឡាយ ដែលមានទោសជាប់ពន្ធនាគារអតិបរមាចំនួន ៦ ថ្ងៃ ឬតិចជាងនេះ ឬផ្តន្ទាទោសដោយពិន័យជាប្រាក់ប៉ុណ្ណោះ។

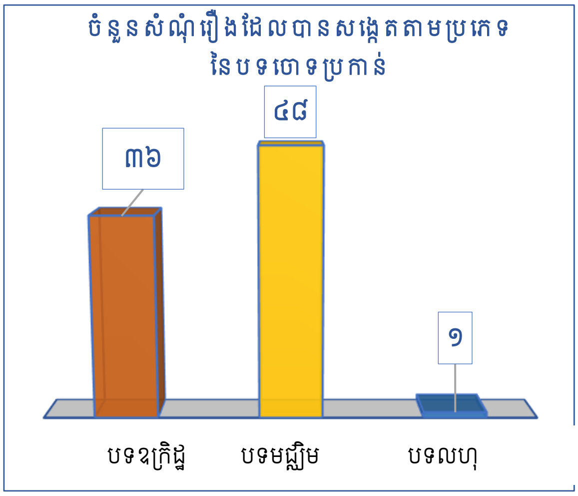

តួលេខទី ៤៖ ភាគីដាក់ពាក្យបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ [48]

[47] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនសំណុំរឿងសរុបដែលបានសង្កេត (៨៥)។

[48] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនសំណុំរឿងសរុបដែលបានសង្កេត (៨៥)។

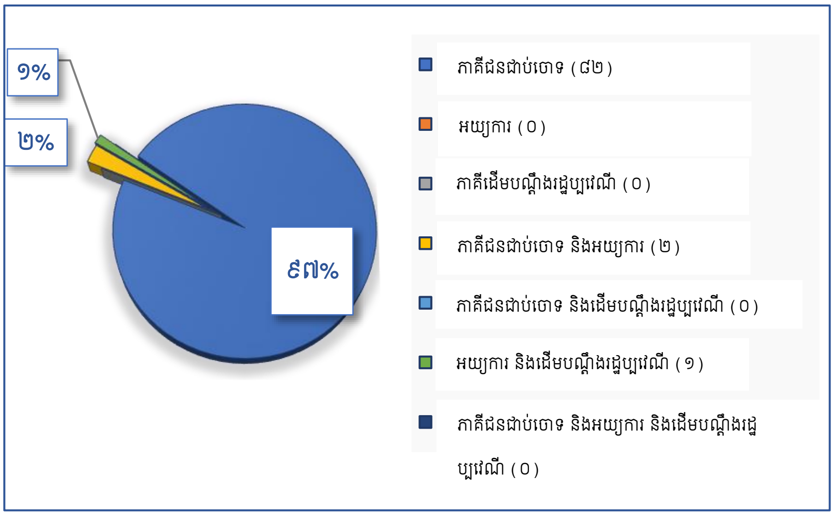

សេចក្ដីសម្រេចដែលចេញដោយសាលាដំបូង អាចត្រូវបានប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ដោយព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាដំបូង អគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍ ពិរុទ្ធជន (មេធាវីការពារក្ដី) និងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ឬអ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី (ទាំងពីរទាក់ទងនឹងរឿងរដ្ឋប្បវេណី)។[49]

តួលេខទី៤ បង្ហាញថា ភាគច្រើននៃបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ (៩៧%) ត្រូវបានប្ដឹងដោយភាគីជនជាប់ចោទ។

តារាងខាងក្រោមគូសបញ្ជាក់អំពីសិទ្ធិដែលបានគោរព និងសិទ្ធិដែលមិនទាន់បានគោរពពេញលេញនៅក្នុងសវនាការដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេតសវនាការៈ

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានគោរព	**សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌មិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ**
• សិទ្ធិក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្ដី • សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈ • ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ • ការការពារពីការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល	• សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល • សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្ដល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង • សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ • សិទ្ធិយល់ដឹងពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ • សិទ្ធិមានមេធាវី និងមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ • សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចមានសំអាងហេតុ • វិជ្ជាជីវៈរបស់ចៅក្រម • សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស • សិទ្ធិបង្ហាញភស្ដុតាង • សិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់

ផ្នែកខាងក្រោមនេះ ធ្វើការវិភាគលើការអនុវត្តរបស់តុលាការនូវធាតុផ្សំពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍។ គោលបំណងនៃការវិភាគរបាយ

---

[49] មាត្រា ៣៧៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

ករណីនេះ នឹងបង្ហាញពីទិដ្ឋភាពទាំងឡាយនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដែលតុលាការបានគោរព និងបន្ទាប់មកបកស្រាយបំភ្លឺលើការអនុវត្ត ដែលមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនូវសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌។

៣. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ត្រូវបានគោរព

៣.១. សិទ្ធិក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា	
ក.អ.ស.ព.ន	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន
មាត្រា ១៤(៣)(ខ)	មាត្រា ៤៨, ៩៨,១៤៥, ២៥៩ & ៣១៩	មាត្រា ២៩

ជនណាដែលរងការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ គួរត្រូវបានផ្តល់ពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី។ រយៈពេលដែល "គ្រប់គ្រាន់" អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈជាក់ស្តែងនៃសំណុំរឿងនីមួយៗ[50] ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គោលការណ៍ណែនាំបានកំណត់ថា ជនជាប់ចោទត្រូវតែមានលទ្ធភាពរៀបចំឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ដើម្បីតតាំងនឹងភស្តុតាងរបស់អយ្យការ ធ្វើការស៊ើបអង្កេត និងបង្ហាញសាក្សីការពារក្តី។ នេះជាតួនាទីរបស់មេធាវីការពារក្តីក្នុងការស្នើសុំពន្យារពេលការជំនុំជម្រះ ប្រសិនបើខ្លួនយល់ឃើញថា ពេលវេលាសម្រាប់ការរៀបចំមេធាវីការពារក្តីមិនគ្រប់គ្រាន់។[51]

មធ្យោបាយចាំបាច់សម្រាប់រៀបចំមេធាវីការពារក្តី រួមមានការទទួលបានឯកសារសំណុំរឿង និងភស្តុតាង ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យជនជាប់ចោទដឹងច្បាស់អំពីបទចោទប្រកាន់លើពួកគេ និងដើម្បីអាចឱ្យពួកគេផ្តល់ការណែនាំគ្រប់ជ្រុងជ្រោយដល់មេធាវីរបស់ខ្លួន។[52] ជាពិសេស រាប់បញ្ចូលទាំងការទទួលបានភស្តុតាងទាំងឡាយដែលព្រះរាជអាជ្ញាគ្រោងនឹងបង្ហាញនៅក្នុងតុលាការ និងភស្តុតាងដោះបន្ទុក។ នៅដំណាក់កាលនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ នេះក៏មានន័យថា ដើម្បីអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ពួកគេក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ជនជាប់ចោទគួរមានសិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាលាដំបូង ដែលមានសំអាងហេតុត្រឹមត្រូវ និងកំណត់ហេតុនៃការជំនុំជម្រះ ដើម្បីរៀបចំសំណុំរឿងរបស់ខ្លួន។[53] លើសពីនេះ ជនជាប់ចោទត្រូវមានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីទំនាក់ទំនងជាមួយមេធាវីដែលខ្លួនជ្រើសរើសដោយផ្ទាល់។ បញ្ញត្តិនេះធានាការគោរពគោលការណ៍ស្មើភាពគ្នា និងតម្រូវឱ្យជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិទទួល

---

[50] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣២។

[51] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣២។

[52] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៣។

[53] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៤៩សូមមើល UNHRC ការទំនាក់ទំនងលេខ ១៧៩៧/២០០៨ រវាង*Mennen និងប្រទេសហូឡង់* (ថ្ងៃទី២៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០) CCPR/C/៩៩/D/១៧៩៧/២០០៨, កថាខណ្ឌ ៨.២-៨.៤ http://hrlibrary.umn. edu/undocs/1797-2008.html។

បានមេធាវីភ្លាមៗ។ លើសពីនេះ មធ្យោបាយដែលអាចអនុញ្ញាតឱ្យមានទំនាក់ទំនងដោយសម្ងាត់រវាងជនជាប់ចោទ និងមេធាវីរបស់ពួកគេ។[54]

ទោះបីជាការសង្កេតសវនាការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍មិនបានផ្តល់ឱ្យ ម.ស.ម.ក នូវរាល់ព័ត៌មានចាំបាច់ដើម្បីវាយតម្លៃថាតើជនជាប់ចោទមានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី និងសិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវី តាមរយៈព័ត៌មានដែល ម.ស.ម.ក មាន ប៉ុន្តែមានភាពវិជ្ជមានដែលអាចកត់សម្គាល់បានដោយភាគច្រើននៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតបង្ហាញថា សិទ្ធិទាំងនេះត្រូវបានគោរព។ ម.ស.ម.ក បានរកឃើញថា មានជនជាប់ចោទតែម្នាក់គត់ (០,៨% នៃជនជាប់ចោទ) ដែលមេធាវីរបស់គេត្រូវបានចាត់តាំងនៅថ្ងៃសវនាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ និងថាភាគច្រើនទទួលបានមេធាវីនៅមុនដំណើរការនីតិវិធីដែលនេះស្រដៀងគ្នានឹងរបកគំហើញនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍មុន គឺមានតែជនជាប់ចោទម្នាក់ប៉ុណ្ណោះមានមេធាវី ដែលត្រូវបានចាត់តាំងនៅថ្ងៃសវនាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ផងដែរ។ ម្យ៉ាងទៀត ជាការប្រសើរឡើងបើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ និង ឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ដែលជនជាប់ចោទចំនួន ២% និង ៥% មានមេធាវីដែលត្រូវបានចាត់តាំងនៅថ្ងៃសវនាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍។ លើសពីនេះ គ្មានសំណុំរឿងណាមួយដែលមេធាវីរបស់ជនជាប់ចោទលើកឡើងពីបញ្ហាខ្វះខាតក្នុងការរៀបចំការពារក្តីឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់នោះទេ។

តាមការលើកឡើងមានរឿងក្តីតែ ១ ប៉ុណ្ណោះដែលមេធាវីរបស់ជនជាប់ចោទត្រូវបានចាត់តាំងនៅថ្ងៃនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍។ នេះមានន័យថាសិទ្ធិមុនការជំនុំជម្រះក្នុងការនិយាយជាមួយមេធាវីទំនងជាត្រូវបានគោរពក្នុងចំណោម ៩៩.២% នៃជនជាប់ចោទ។

បញ្ហាពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការរៀបចំការការពារក្តី មិនត្រូវបានលើកឡើងដោយជនជាប់ចោទណាម្នាក់ឡើយក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទទាំង ១១៨ នាក់។ នេះមានន័យថាសិទ្ធិនេះទំនងជាត្រូវបានគោរពក្នុងចំណោម ១០០% នៃជនជាប់ចោទ។

៣.២. សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា	
ក.អ.ស.ព.ន	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ
មាត្រា ១៤(១)	មាត្រា ៣១៧	មាត្រា ៧

[54] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៤ សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិត សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី និងសិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវី" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-adequate-time-and-facilities-to-prepare-a-defense-and-the-right-to-speak-with-a-lawyer។

តួលេខទី ៥៖ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈ[55]

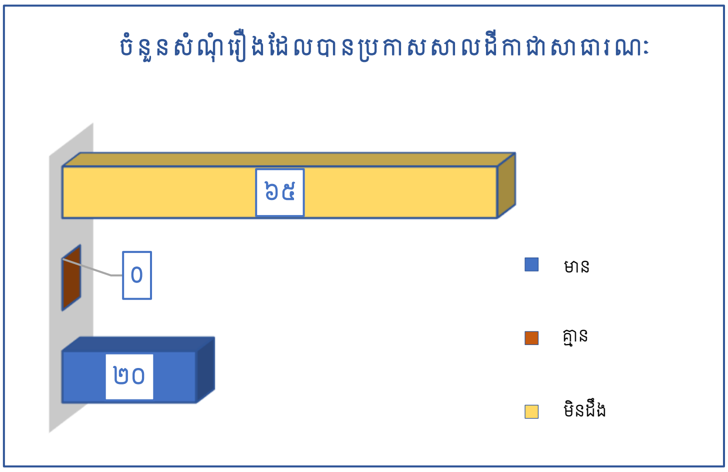

សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈមានន័យថា សេចក្ដីសម្រេចដែលបានចេញក្នុងនីតិវិធីច្បាប់ ត្រូវតែធ្វើឡើងជាសាធារណៈ។ សិទ្ធិនេះសំខាន់ក្នុងការធានានូវតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាព។[56] យោងតាមមាត្រា ១៤(១) ទោះបីជានៅពេលដែលសាធារណជនមិនត្រូវបានឱ្យចូលរួមក្នុងសវនាការក៏ដោយ សេចក្ដីសម្រេចរួមទាំងការរកឃើញសំខាន់ៗ ភស្តុតាង និងសំអាងហេតុ ត្រូវតែបង្ហាញជាសាធារណៈ។[57] មានករណីលើកលែងមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះចំពោះវិធានច្បាប់នេះ ដូចជានៅពេលដែលផលប្រយោជន៍របស់អនីតិជន មិនតម្រូវឱ្យប្រកាសសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈឡើយ (សូមមើលផ្នែក៤.៨)[58] នៅអំឡុងពេលធ្វើបាយការណ៍ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈត្រូវបានគោរពនៅគ្រប់សំណុំរឿងទាំងអស់ដែលព័ត៌មានត្រូវទទួលបាន (២០)។

៣.៣. ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ (គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព)

ច្បាប់អន្តរជាតិ		ច្បាប់កម្ពុជា
ស.ស.ស.ម	ក.អ.ស.ព.ន	ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ
មាត្រា ១១ (២)	មាត្រា ១៥	មាត្រា ៣ និង ១០

មាត្រា ១៥ នៃ ក.អ.ស.ព.ន ចែងពីគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព និងហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ដោយឆ្លុះបញ្ចាំងពីគោលការណ៍ *គ្មានបទល្មើស ប្រសិនបើគ្មាន*

[55] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងសរុបចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។ មិនដឹង សំដៅលើសំណុំរឿងដែលមិនមានព័ត៌មាន ឬសំណុំរឿងដែលមិនបានតាមដាន ដោយសារតែអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការមិនមានវត្តមាននៅថ្ងៃប្រកាសសាលសាលដីកា។

[56] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែម សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈ និងសិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចមានសំអាងហេតុ" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២) https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-a-public-judgment-and-the-right-to-a-reasoned-judgment ។

[57] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៩។

[58] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៩។

ច្បាប់ចែង (គ្មានបទល្មើស បើគ្មានច្បាប់ចែង) និង *គ្មានទោស ប្រសិនបើគ្មានច្បាប់ចែង (គ្មានទោស បើគ្មានច្បាប់ចែង)* ។ នេះមានន័យថា គ្មានជនណាម្នាក់អាចត្រូវបានរកឃើញថាមានពិរុទ្ធពីអំពើ ឬការខកខានណាមួយដែលមិនបានចែងថាជាបទល្មើស នៅពេលដែលអំពើ ឬការខកខាននោះបានកើតឡើង។ ដូចគ្នានេះដែរ ទោសដែលដាក់ចេញមិនអាចធ្ងន់ជាងទោសដែលត្រូវអនុវត្តនៅពេលបទល្មើសនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើយ។[59]

> ក្នុងចំណោមចំនួន ១០០% នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ច្បាប់ដែលប្រើដើម្បីចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទបានចូលជាធរមាននៅថ្ងៃដែលបទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្ត។

គ្មានសវនាការណាមួយក្នុងចំណោមសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ សំណុំរឿងដែលបានសង្កេត បង្ហាញថា ច្បាប់ដែលប្រើសម្រាប់ចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទមិនបានចូលជាធរមាននៅថ្ងៃដែលបទល្មើសត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះទេ។ ដូច្នេះ របកគំហើញរបស់ ម.ស.ម.ក បង្ហាញថា ការការពារពីការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ ត្រូវបានការពារ។ និន្នាការនេះត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងជាប់លាប់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ២០១៤។

៣.៤. ការហាមឃាត់ការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា	
ក.អ.ស.ព.ន	ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ
មាត្រា១៤(៧)	មាត្រា ២៣	មាត្រា ១២

មាត្រា ១៤(៧) នៃ ក.អ.ស.ព.ន បានចែងពីគោលការណ៍ *គ្មានការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល* និងសិទ្ធិបុគ្គលដែលមិនត្រូវបានជំនុំជម្រះ ឬផ្តន្ទាទោសម្តងទៀតចំពោះបទល្មើសដែលខ្លួនត្រូវបានកាត់ទោស ឬឱ្យរួចខ្លួនដែលបានចូលជាស្ថាពររួចហើយ ដោយយោងតាមច្បាប់ និងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេសនីមួយៗ[60] ការហាមឃាត់នេះមិនហាមឃាត់ចំពោះការជំនុំជម្រះឡើងវិញលើបុគ្គលណាម្នាក់បន្ទាប់ពីតុលាការជាន់ខ្ពស់ប្រានចោលការកាត់ទោស និងមិនបន្តការជំនុំជម្រះព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ប្រសិនបើស្ថិតក្នុង "កាលៈទេសៈពិសេស" ដែលមានសំអាងហេតុត្រឹមត្រូវ ដូចជាការរកឃើញភស្តុតាងថ្មី។[61] ភាព

---

[59] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែម សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/prohibition-against-retroactive-application-of-criminal-law-or-principle-of-legality ។

[60] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៥៤។

[61] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៥៦។

ច្បាស់លាស់នេះ គឺមានសារសំខាន់ ទាំងចំពោះជនជាប់ចោទ និងសង្គមទាំងមូល រួមទាំងភាពច្បាស់លាស់នៃច្បាប់ និងជៀសវាងការខ្វះខ្នាយធនធានច្បាប់។[62]

> ក្នុងចំណោមចំនួន ១00% នៃសវនាការដែលបានសង្កេត មិនមានអ្វីដែលបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទធ្លាប់ត្រូវបានជំនុំជម្រះ និងផ្តន្ទាទោសពីបទល្មើសពីមុននោះទេ។

គួរកត់សម្គាល់ថា គ្មានជនជាប់ចោទណាម្នាក់ក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត ត្រូវបានជំនុំជម្រះ និងផ្តន្ទាទោសចំពោះបទល្មើសដដែលដែលធ្លាប់បានជំនុំជម្រះរួចហើយ។ ដូច្នេះការការពារពីការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល ត្រូវបានធានា។ គួរកត់សម្គាល់ថា និន្នាការនេះត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងជាប់លាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤។

[62] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីការហាមឃាត់នេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "ការហាមឃាត់ការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២) https://sithi.org/km/fair-trial-rights/prohibition-against-double-jeopardy

៤. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌មិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ

៤.១. សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល

ច្បាប់អន្តរជាតិ		ច្បាប់កម្ពុជា	
ស.ស.ស.ម	ក.អ.ស.ព.ន	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ
មាត្រា ៣	មាត្រា ៩ (១) មាត្រា១៤ (៣) (គ)	មាត្រា ៣២ មាត្រា ៣៨	មាត្រា ២០៣, ២០៤, ២០៥, ២០៨, ២០៩, ២១១

មាត្រា ៩(១) នៃ ក.អ.ស.ព.នធានានូវសេរីភាពរបស់ជនគ្រប់រូបពីការបង្ខាំងរាងកាយ[63] មានន័យថាមិនត្រូវបានដកហូតសេរីភាពជារូបវន្តក្នុងការដើរហើរតាមបំណងប្រាថ្នានោះឡើយ។[64] ប៉ុន្តែសិទ្ធិសេរីភាពនេះមិនមានលក្ខណៈដាច់ខាតឡើយ។ ដូច្នេះ បុគ្គលម្នាក់ៗអាចត្រូវបានដកហូតសេរីភាពដោយផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋាននៃការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ដូចជាការឃាត់ខ្លួននៅដំណាក់កាលនគរបាលយុត្តិធម៌ ការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ន ការដាក់ពន្ធនាគារបន្ទាប់ពីការកាត់ទោសជាដើម។[65] សិទ្ធិនេះមានសារសំខាន់ដើម្បីការពារការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស ហើយការដកហូតសេរីភាពណាមួយដែលធ្វើឡើងក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវតែត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ពោលគឺត្រូវអនុវត្តទៅតាមនីតិវិធីដែលច្បាប់កំណត់ និងដោយការគោរពនីតិរដ្ឋ[66] និងមិនត្រូវធ្វើតាមអំពើចិត្តឡើយ ពោលគឺ មិនត្រូវអនុវត្តដោយមិនត្រឹមត្រូវ អយុត្តិធម៌ ឬមិនអាចព្យាករណ៍ទុកជាមុនបាន មិនមានសំអាងហេតុត្រឹមត្រូវ មិនមានភាពចាំបាច់ ឬមិនសមាមាត្រ។ ឧទាហរណ៍ ការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នត្រូវប្រើជាវិធានការដោះស្រាយចុងក្រោយតែប៉ុណ្ណោះ និងកើតឡើងនៅពេលមានការចាំបាច់ និងក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសដែលច្បាប់កំណត់ប៉ុណ្ណោះ។

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ ជនជាប់ចោទចំនួន ៩៥ នាក់ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេត ត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ន។ ជាការព្រួយបារម្ភជនជាប់ចោទ

[63] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅ ៣៥ កថាខណ្ឌ ៣។

[64] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិទាំងនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិមានសេរីភាព សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្នុងពេលវេលាសមរម្យ (ឬត្រូវដោះលែង) និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-liberty-the-right-to-be-tried-within-reasonable-time-or-to-release-and-the-right-to-be-tried-without-undue-delay ។

[65] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣៥ កថាខណ្ឌ ៥។

[66] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣៥ កថាខណ្ឌ ៥។

ចំនួនជាងបីភាគបួន (៨០,៥%) ស្ថិតនៅក្នុងការឃុំខ្លួន ខណៈដែលសិទ្ធិមានសេរីភាពជាសិទ្ធិសំខាន់ ហើយការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នគួរជាវិធានការពិសេស ដែលប្រើចុងក្រោយប៉ុណ្ណោះ។ ការអនុវត្តការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នយូរហួស ជាពិសេសទាក់ទងនឹងបទមជ្ឈិមចំនួនពីរសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ក្នុងនោះ សំណុំរឿងមួយពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទជាស្ត្រី ដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅឃុំខ្លួន និងសំណុំរឿងមួយទៀត ពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់អាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ ដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន។ គ្មានការលើកឡើងអំពីការស្នើសុំនៅក្រៅឃុំបណ្តោះអាសន្ន ឬវិធានការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅអំឡុងពេលសវនាការណាមួយឡើយ។ នេះមានសារសំខាន់ដែលការអនុវត្តការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នត្រូវបានអនុវត្តតែនៅក្នុងករណីលើកលែងប៉ុណ្ណោះ ហើយសិទ្ធិមានសេរីភាពរបស់ជនជាប់ចោទដែលនៅជាជនគ្មានទោស រហូតទាល់តែពិរុទ្ធភាពត្រូវបានបង្ហាញ ត្រូវតែរក្សាតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន។ ប្រសិនបើវិធានការដើម្បីធានាថា ជនជាប់ចោទមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ ឬពេលអនុវត្តសេចក្តីសម្រេច តុលាការគួរពិចារណាវិធានការបន្ធូរបន្ថយជាងនេះ ដូចជាការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការជាដើម។

តួលេខទី ៦៖ សិទ្ធិមានសេរីភាព[67]

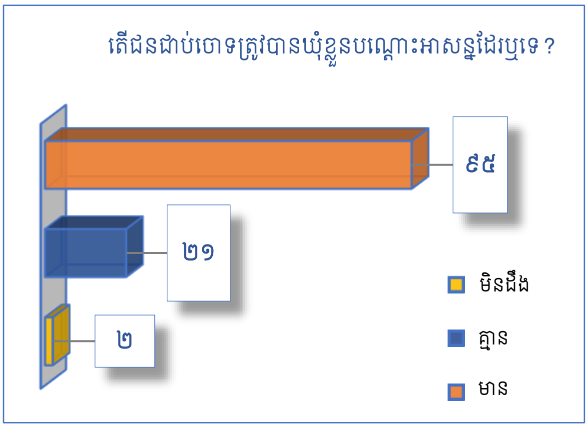

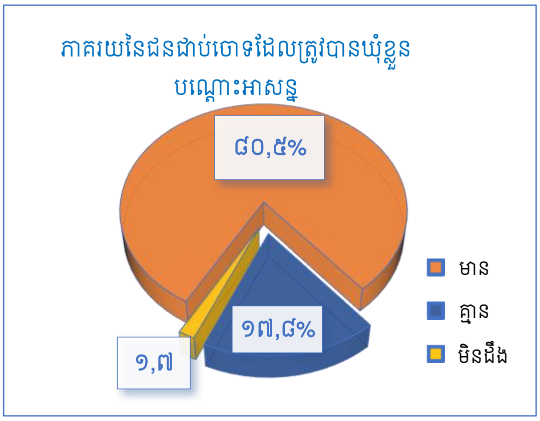

មាត្រា ១៤(៣)(គ) ធានាថា ជនគ្រប់រូបដែលរងការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវទទួលបានសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល ដែលការពន្លឿននីតិវិធីគឺជាធាតុសារវន្តមួយនៃការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌។[68]

[67] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងរឿងសរុបចំនួន ៨៥ សំណុំរឿងដែលបានសង្កេត។ "មិនដឹង" សំដៅលើសំណុំរឿងដែលមិនមានព័ត៌មាន ឬសំណុំរឿងដែលមិនបានតាមដាន ដោយសារអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការមិនមានវត្តមានដោយផ្ទាល់នៅថ្ងៃប្រកាសសាលដីកា។

[68] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៧។

ទោះបីជាចំពោះសំណុំរឿងជាច្រើនដែលបានសង្កេតនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ ការខ្វះខាតព័ត៌មានចំពោះកាលបរិច្ឆេទនៃការចោទប្រកាន់ និងកាលបរិច្ឆេទនៃសាលក្រមដំបូងមិនអាចវាយតម្លៃថាតើសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល ត្រូវបានគោរពដោយតុលាការ ឬអត់ក៏ដោយ សំណុំរឿងខ្លះដែលកាលបរិច្ឆេទនៃសាលក្រមដំបូង កាលបរិច្ឆេទនៃបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ និងកាលបរិច្ឆេទនៃសាលដីកានៃបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ត្រូវបានដឹង ដែលនេះបង្ហាញជាចម្ងល់ថាតើជនជាប់ចោទត្រូវបានជំនុំជម្រះក្នុងពេលវេលាសមស្របដែរឬទេ។ នៅក្នុងសំណុំរឿងបទឧក្រិដ្ឋមួយដែលបានសង្កេតពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទម្នាក់ដែលត្រូវបានឃុំខ្លួន ទិន្នន័យដែលប្រមូលបានបង្ហាញថា សវនាការលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍បានធ្វើឡើងបន្ទាប់ពីការប្រកាសសាលក្រមដំបូងបានជាង ៥ ឆ្នាំកន្លះ ដែលបានផ្ដន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគាររយៈពេល ៥ ឆ្នាំ។ នៅក្នុងសំណុំរឿងបទឧក្រិដ្ឋមួយផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទពីរនាក់ដែលត្រូវបានឃុំខ្លួន សាលាឧទ្ធរណ៍បានជំនុំជម្រះលើសំណុំរឿងនេះ បន្ទាប់ពីសាលក្រមដំបូងបានជាង ៣ ឆ្នាំ ដែលផ្ទុយនឹងបទដ្ឋាននៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ដែលតម្រូវឱ្យមានការជំនុំជម្រះភ្លាមៗលើជនជាប់ចោទដែលត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាព។ ដូចគ្នាដែរ នៅក្នុងសំណុំរឿងបទមជ្ឈិមចំនួនពីរ ដែលមួយពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទបីនាក់ និងសំណុំរឿងមួយទៀតពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទ០៦នាក់ សវនាការលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍បានធ្វើឡើងបន្ទាប់ពីសាលក្រមសាលាដំបូងបានជាង ៣ ឆ្នាំកន្លះ និង ៤ ឆ្នាំ។ ទោះបីជាជនជាប់ចោទមិនត្រូវបានឃុំខ្លួនរង់ចាំសវនាការលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍របស់ខ្លួនក៏ដោយ ប៉ុន្តែអំឡុងពេលចន្លោះពី ៣ ទៅ ៤ ឆ្នាំក្នុងការនាំយកសំណុំរឿងបទមជ្ឈិមមកជំនុំជម្រះ ហាក់ដូចជារយៈពេលយូរហួសហេតុ។ ដូច្នេះ ម.ស.ម.ក បានសម្រេចចាត់ទុកសិទ្ធិនេះមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។

៤.២. សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្ដល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង

ច្បាប់អន្តរជាតិ			ច្បាប់កម្ពុជា		
ស.ស.ស.ម	ក.អ.ស.ព.ន	អនុសញ្ញាប្រឆាំងទារុណកម្ម	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្ដីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន
មាត្រា ៥	មាត្រា ១៤ (៣) (ធ) និងមាត្រា ៧	មាត្រា ១៥	មាត្រា ៣៨	មាត្រា ១៤៥ និង៣២១	មាត្រា៥ និង៦

មាត្រា ១៤(៣)(ឆ) នៃ ក.អ.ស.ព.ន ធានានូវសិទ្ធិបុគ្គលក្នុងការមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាព អំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង។[69] ទីមួយ ប្រការនេះមានន័យថា មិនត្រូវប្រើការបង្ខិតបង្ខំផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្តដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោល ដើម្បីបង្ខំជនសង្ស័យ ឬជនជាប់ចោទឱ្យផ្តល់ភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯងឡើយ។[70] ទីពីរ នេះមានន័យថា ជនសង្ស័យ ឬជនជាប់ចោទមិនអាចត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យឆ្លើយដាក់បន្ទុកលើខ្លួនឯង ដោយផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯងឡើយ និងត្រូវមានសិទ្ធិដោយគ្មានការរារាំងក្នុងការមិនផ្តល់ភស្តុតាងដែលអាចប្រើប្រាស់ប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង។ [71] ប្រសិនបើជនណាម្នាក់បដិសេធក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង ឬសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព នោះកាលៈទេសៈដែលចៅក្រមទាញការសន្និដ្ឋានអវិជ្ជមានណាមួយចេញពីការនៅស្ងៀមនេះ ត្រូវបានរឹតត្បិត។[72] ក្នុងសំណុំរឿងអនីតិជន ច្បាប់មានលក្ខណៈទូទៅជាងនេះ៖ ពួកគេមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យ "ផ្តល់សក្ខីកម្ម"ឡើយ។[73] សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង ដូចជាការហាមឃាត់ដាច់ខាតចំពោះការធ្វើទារុណកម្ម និងការប្រព្រឹត្តមកលើខ្លួន ឬទណ្ឌកម្មឯទៀតដែលឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ឬបន្ថោកបន្ទាប ដូចមានចែងនៅមាត្រា ៥ នៃ ស.ស.ស.ម មាត្រា ៧ នៃ ក.អ.ស.ព.ន និងនៅអនុសញ្ញាប្រឆាំងនឹងអំពើទារុណកម្ម និងការប្រព្រឹត្តមកលើខ្លួន ឬទណ្ឌកម្មឯទៀតដែលអំពើឃោរឃៅ អំពើអមនុស្សធម៌ ឬបន្ថោកបន្ទាប ("អនុសញ្ញាប្រឆាំងនឹងទារុណកម្ម") ជាពិសេសមាត្រា ១៥។ ការសារភាព ឬចម្លើយណាមួយដែលធ្វើឡើងដោយការបង្ខិតបង្ខំ ការធ្វើទារុណកម្ម ឬការធ្វើបាបដទៃទៀត មិនត្រូវបានចាត់ជាភស្តុតាងឡើយ លើកលែងតែប្រើជាភស្តុតាងដែលបង្ហាញថាមានការបង្ខិតបង្ខំ ឬការធ្វើទារុណកម្ម ឬការប្រព្រឹត្តដទៃទៀត។[74]

---

[69] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-not-to-be-compelled-to-confess-guilt-or-to-testify-against-oneself ។

[70] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៤១ សូមមើលផងដែរ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ៩១២/២០០០, Deolall ទល់នឹង ប្រទេសហ្គីយ៉ាន (ថ្ងៃទី១ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៤), CCPR/C/៨២/D/៩១២/២០០០ កថាខណ្ឌ ៥.១ http://juris.ohchr.org/Search/Details/1149; គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ១២៦៣/២០០៤ និង ១២៦៤/២០០៤, Khuseynova និង *Butaeva ទល់នឹង ប្រទេសតាហ្ស៊ីគីស្ថាន* (ថ្ងៃទី២០ ខែតុលា ឆ្នាំ ២០០៨) CCPR/ C/៩៤/D/១២៦៣–១២៦៤/២០០៤, កថាខណ្ឌ ៨.៣, http://juris.ohchr.org/Search/Details/1457; អ.វ.ត.ក, កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច (សំណុំរឿងលេខ ០០១), អង្គជំនុំជម្រះ (ថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០) កថាខណ្ឌ ៣៦០។

[71] ក.អ.ស.ព.ន មាត្រា ១៤(៣)(ចេ) សូមមើលផងដែរ អ.ស.ក មាត្រា ៤០(២)(ខ)(iv)។

[72] ECtHR, *Condron និង ចក្រភពអង់គ្លេស* (ថ្ងៃទី២ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០០) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៣៥៧១៨/៩៧ កថាខណ្ឌ ៥៦ http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58798 ECtHR, *Beckles v. ចក្រភពអង់គ្លេស* (ថ្ងៃទី៨ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០២) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៤៤៦៥២/៩៨, កថាខណ្ឌ ៥៨, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60672 ។

[73] អ.ស.ក មាត្រា ៤០(២)(ខ)(iv)។

[74] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់យោបល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៤១។

តួលេខទី ៧៖ សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង [75]

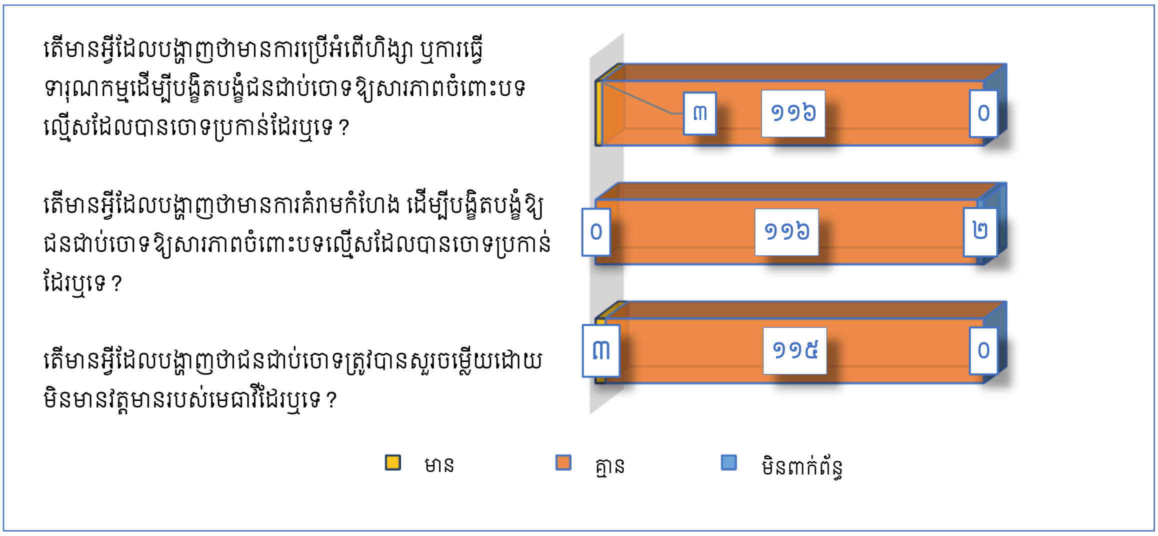

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ ជនជាប់ចោទចំនួនបីនាក់ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់ បានអះអាងថា ពួកគេត្រូវបានសួរចម្លើយដោយគ្មានវត្តមានមេធាវីរបស់ខ្លួន(២,៥%)។ ទោះបីជាគ្មាននរណាម្នាក់ក្នុងចំណោមពួកគេបានលើកឡើងថា ពួកគេត្រូវបានគំរាមកំហែងឱ្យសារភាពក៏ដោយ ជនជាប់ចោទចំនួនបីនាក់ (២,៥%) បាននិយាយថា មានការប្រើអំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្មមកលើពួកគេ ដើម្បីទទួលបានចម្លើយសារភាពពីបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់នៅអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេតដែលធ្វើឡើងដោយនគរបាលយុត្តិធម៌។

វាក្យសព្ទច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ៖

សិទ្ធិមិនអាចធ្វើបដិប្បញ្ញត្តិបាន៖ សិទ្ធិដែលរដ្ឋាភិបាលមិនអាចព្យួរការអនុវត្តបានក្នុងកាលៈទេសៈ "រដ្ឋស្ថិតក្នុងគ្រាអាសន្ន" ក្រោមមាត្រា ៤ នៃ ក.អ.ស.ព.ន។

សិទ្ធិដាច់ខាត៖ សិទ្ធិដែលមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យមានការរឹតត្បិតណាមួយ។

បទដ្ឋានដាច់ខាតនៃច្បាប់អន្តរជាតិទូទៅ (គោលការណ៍អាជ្ញាបញ្ញា "គោលការណ៍ ជូស ខូហ្គិន")៖ "បទដ្ឋានដែលត្រូវបានសហគមន៍អន្តរជាតិនៃបណ្តារដ្ឋទាំងអស់ទទួលយកបាន និងទទួលស្គាល់ថាជាបទដ្ឋាន ដែលមិនអាចធ្វើបដិប្បញ្ញត្តិ ហើយដែលអាចកែសម្រួលបានតែតាមរយៈបទដ្ឋានជាបន្តបន្ទាប់នៃច្បាប់អន្តរជាតិទូទៅដែលមានចរិតលក្ខណៈដូចគ្នាប៉ុណ្ណោះ"។[76]

សំណុំរឿងមួយពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់ ដែលមានអាយុចន្លោះពី ១៦-១៧ ឆ្នាំ ក៏បាននិយាយដែរថា ក្រៅពីការរាយការណ៍អំពីការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សាពីសំណាក់អាជ្ញាធរ ដើម្បីទទួលបានចម្លើយសារភាពរបស់ខ្លួន គាត់មិនមានមេធាវីណាមួយជួយដល់ខ្លួននៅជំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតរបស់

[75] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទសរុប (១១៨ នាក់) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។ មិនពាក់ព័ន្ធ = ទាំងជនជាប់ចោទ និងមេធាវីរបស់ជនជាប់ចោទមិនមានវត្តមាន ដូច្នេះហើយគ្មាននរណាម្នាក់លើកពីបញ្ហានោះទេ។

[76] គណៈកម្មការច្បាប់អន្តរជាតិ 'របាយការណ៍ការងាររបស់គណៈកម្មការច្បាប់អន្តរជាតិ នៅក្នុងសម័យប្រជុំទី ៧៥ របស់ខ្លួន' កំណត់ហេតុផ្លូវការនៃមហាសន្និបាត សម័យប្រជុំទី ៧៤ សេចក្តីបន្ថែមលេខ ១០ (A/៧៤/១០) (២០១៩) កថាខណ្ឌ ៥៦ https://legal.un.org/ilc/reports/2019/ ។

នគរបាល អយ្យការ និងចៅក្រមស៊ើបសួរនោះទេ។ បញ្ហាដែលជនជាប់ចោទមួយចំនួននៅតែលើកឡើងបែបនេះ នៅតែជាកង្វល់ដដែល ដោយសារនៅតែមានការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្ម ដើម្បីទទួលបានចម្លើយសារភាព និងមិនមានការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ណាមួយឡើយ ទោះបីជាបញ្ហានេះត្រូវបានលើកឡើងទៅកាន់តុលាការក៏ដោយ។ ការលើកឡើងអំពីការបង្ខិតបង្ខំ ឬការធ្វើទារុណកម្មនៅអំឡុងពេលសួរចម្លើយ (ទាំងផ្លូវចិត្ត ឬផ្លូវកាយ) គឺជាបញ្ហាកង្វល់មួយយ៉ាងខ្លាំង។ ការហាមឃាត់ការធ្វើទារុណកម្មពិតជាមានលក្ខខណ្ឌពិសេសនៅក្នុងច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។ សិទ្ធិនេះមិនត្រឹមតែជាសិទ្ធិដែលមិនអាចធ្វើបដិប្បញ្ញត្តិបាននោះទេ ប៉ុន្តែក៏ជាសិទ្ធិដាច់ខាតផងដែរ។ មានការទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលំទូលាយថា ការហាមឃាត់ការធ្វើទារុណកម្មគឺជាបទដ្ឋានដាច់ខាតនៃច្បាប់អន្តរជាតិ *(គោលការណ៍អាជ្ញាបញ្ញា "គោលការណ៍ ជូស ខូហ្សិន")*។[77]

ទោះបីនេះជាបញ្ហាដែលគួរដោះស្រាយ នៅដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតនៃដំណើរការនីតិវិធីក៏ដោយ ចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍ក៏ត្រូវមានការប្រុងប្រយ័ត្នជានិច្ចផងដែរ និងធានាថា រាល់ការលើកឡើងពីការបង្ខិតបង្ខំដែលមិនត្រូវបានដោះស្រាយនៅដំណាក់កាលមុនការជំនុំជម្រះ ត្រូវបានស៊ើបអង្កេតឱ្យបានហ្មត់ចត់មុនពេលអនុញ្ញាតឱ្យបន្តដំណើរការជំនុំជម្រះទៀត។ ចៅក្រមក៏ត្រូវសម្រេចថាភស្តុតាងជាចម្លើយសារភាពដែលទទួលបានដោយបែបនេះ មិនអាចទទួលយកបាន ប្រសិនបើមានមូលដ្ឋានហេតុផលត្រឹមត្រូវដែលអាចជឿបានថា ភស្តុតាងទាំងនោះត្រូវបានទទួលដោយការបង្ខិតបង្ខំ។

នៅក្នុងលិខិតរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍ផ្ញើមកកាន់ ម.ស.ម.ក សាលាឧទ្ធរណ៍បានបញ្ជាក់ថា ក្នុងសំណុំរឿងខ្លះ ជនជាប់ចោទបានបដិសេធចំពោះចម្លើយសារភាពដែលខ្លួនបានផ្តល់នៅដំណាក់កាលមុន ដោយលើកហេតុផលថាខ្លួនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព តាមរយៈការគំរាមកំហែង អំពើហិង្សា ឬការគាបសង្កត់។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី តុលាការបានគូសបញ្ជាក់ថា គ្មានជនជាប់ចោទណាម្នាក់ផ្តល់ភស្តុតាងពីការបង្ខិតបង្ខំ ឬអំពើហិង្សានោះទេ ហើយពួកគេមិនបានបដិសេធចំពោះចម្លើយសារភាពទាំងនេះ ជាមួយនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញា ចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬនៅអំឡុងពេលសវនាការនៅសាលាដំបូងឡើយ។ ដោយគ្មានភស្តុតាងបង្ហាញបែបនេះ តុលាការបានចាត់ទុកថា ការបដិសេធរបស់ជនជាប់ចោទចំពោះចម្លើយសារភាពពីមុនរបស់ពួកគេ គឺមិនសមហេតុផល និងថាមិនមានហេតុផលត្រឹមត្រូវដើម្បីបដិសេធក្នុង

[77] Manfred Nowak, *កតិកាសញ្ញាអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ – សេចក្តីពន្យល់របស់ CCPR* (បោះពុម្ពផ្សាយលើកទី ២, N.P. Engel ឆ្នាំ២០០៥) ទំព័រ ១៥៧។

ទទួលយកចម្លើយសារភាពរបស់ពួកគេជាភស្តុតាង និងមិនចាំបាច់ធ្វើចាត់របៀប (ស៊ើបអង្កេតឡើងវិញ) លើសំណុំរឿងនោះទេ។[78]

៤.៣. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា	
ក.អ.ស.ព.ន	ក្រមនីតិវិធី	ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ
មាត្រា ១៤(១)	មាត្រា ៣៩២	មាត្រា ៧

ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលបានការកំណត់ថាមានពិរុទ្ធភាព ឬគ្មានទោសនៅក្នុងការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ[80] លើកលែងតែក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសមួយចំនួន។ ក្នុងចំណោមហេតុផលដែលអាចជំរុញឱ្យតុលាការបង្គាប់ឱ្យដំណើរការសវនាការជាអសាធារណៈទាំងស្រុង ឬដោយផ្នែក ជាហានិភ័យដែលថា សវនាការជាសាធារណៈអាចបណ្តាលឱ្យមាន "ការប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំង" ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ សន្តិសុខជាតិ ឬសីលធម៌ ផលប្រយោជន៍នៃជីវិតឯកជនរបស់គូភាគី (ជាពិសេស ក្នុងសំណុំរឿងរំលោភផ្លូវភេទមួយចំនួន) ឬវត្តមានរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់[81] (សូមមើលផ្នែកទី ៤.១០)។

ការធានានៅក្នុងករណីសវនាការជាអសាធារណៈ

ទោះបីជាសាធារណជនទាំងអស់ ឬផ្នែកខ្លះនៃសាធារណជនត្រូវបានមិនអនុញ្ញាតឱ្យចូលរួមនៅក្នុងសវនាការដោយសារកាលៈទេសៈពិសេសក៏ដោយ ក៏នៅតែមានការធានាដល់សាធារណភាពផងដែរ។ ក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ សេចក្តីសម្រេច រួមទាំងការរកឃើញសំខាន់ៗ ភស្តុតាង និងសំអាងហេតុច្បាប់ ត្រូវតែធ្វើជាសាធារណៈ។[79] មានតែក្នុងករណីមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះ (ឧទាហរណ៍៖ ប្រសិនបើមានភាពចាំបាច់ដើម្បីជាប្រយោជន៍របស់កុមារ) ទើបអាចមានការលើកលែងចំពោះការធានានូវសាធារណភាពនេះ។

---

[78] លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៩/២០២០ របស់ ម.ស.ម.ក ។

[79] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៩។

[80] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២) ។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-a-public-hearing ។

[81] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារងអ្គការសហប្រជាជាតិ ("គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ") សេចក្តីពន្យល់លេខ ២៤ ស្តីពីសិទ្ធិកុមារនៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌កុមារ (ជំនួសសេចក្តីពន្យល់ទូទៅ លេខ ១០ (ឆ្នាំ២០០៧)) (ថ្ងៃទី១៨ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៩) http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsqIkirKQZLK2M58RF%2F5F0vEnG3QGKUxFivhToQfjGxYjV05tUAIgpOwHQJsFPdJXCiixFSrDRwow8HeKLLh8cgOw1SN6vJ%2Bf0RPR9UMtGkA4 ("គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ សេចក្តីពន្យល់លេខ ២៤")។

មានតែនៅក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសដែលច្បាប់កំណត់ប៉ុណ្ណោះ ទើបសាធារណជនទាំងអស់ ឬផ្នែកខ្លះមិនអនុញ្ញាតឱ្យចូលរួមក្នុងសវនាការបាន។[82] ក្នុងកាលៈទេសៈផ្សេងទៀត សវនាការត្រូវតែធ្វើជាសាធារណៈ រួមទាំងសមាជិកនៃប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយផងដែរ ហើយមិនអាចផាត់ចេញក្រុមមនុស្សជាក់លាក់ណាមួយឡើយ។[83] សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ ក៏ពាក់ព័ន្ធនឹងកាតព្វកិច្ចរបស់តុលាការក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងពេលវេលា និងទីកន្លែងសម្រាប់សវនាការផ្ទាល់មាត់ទៅដល់សាធារណជន និងផ្តល់មធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការចូលរួមជាសាធារណៈនៅក្នុងកម្រិតសមរម្យ។[84]

តួលេខទី ៨៖ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ[85]

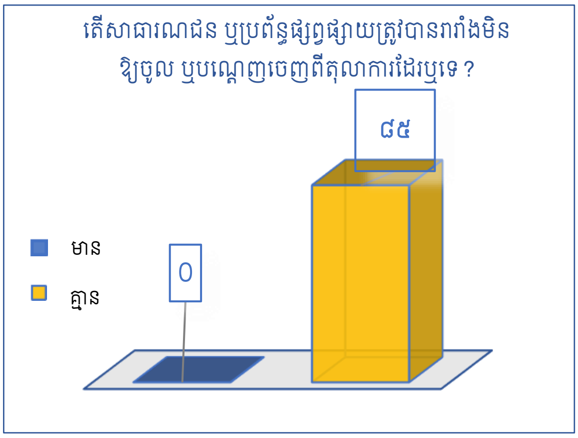

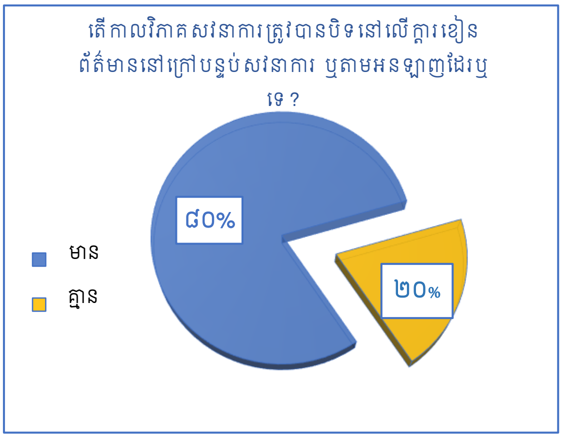

កាលវិភាគសវនាការ ដែលបង្ហាញពីកាលបរិច្ឆេទ ទីតាំង និងពេលវេលាចាប់ផ្តើមសវនាការ និងបិទនៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការ គឺជាមធ្យោបាយមួយក្នុងការលើកកម្ពស់សវនាការជាសាធារណៈតាមរយៈការជូនដំណឹងដល់សាធារណជន ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យចូលទៅកាន់បន្ទប់សវនាការដែលដំណើរការសវនាការ។

នៅឆ្នាំ២០១៧ និង ២០១៨ តុលាការ[86]បានទទួលស្គាល់ថា មានកង្វះខាតក្នុងការជូនដំណឹងអំពីសវនាការទាក់ទងនឹងកាលវិភាគរបស់តុលាការ និងបានប្រាប់ដល់ ម.ស.ម.ក ថានឹងចាត់វិធានការដើម្បីកែលម្អការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានជាសាធារណៈអំពីសវនាការ និងការចូលរួមសវនាការ។ នៅឆ្នាំ២០១៩ តុលាការ

---

[82] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៩។

[83] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៩។

[84] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ២៨, គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ២១៥/១៩៨៦, *Van Meurs ទល់នឹង ប្រទេសហូឡង់* (ថ្ងៃទី២៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩០) CCPR/C/៣៩/D/២១៥/១៩៨៦, កថាខណ្ឌ ៦.២, http://juris.ohchr.org/Search/ Details/311 ។

[85] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

[86] នៅថ្ងៃទី៥ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១៨ និងថ្ងៃទី២៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៩ ក្រុមការងារគម្រោងសិទ្ធិទទួលការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក បានជួបប្រជុំជាមួយសាលាឧទ្ធរណ៍ ដើម្បីពិភាក្សាលើរបកគំហើញដែលមានក្នុងរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ និង ឆ្នាំ២០១៧/២០១៨។

បានបញ្ជាក់ថា ការបិទកាលវិភាគសវនាការជាសាធារណៈ គឺជាបញ្ហារដ្ឋបាល និងមិនបានតម្រូវដោយច្បាប់ទេ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី តុលាការបានផ្តល់អាទិភាពលើបញ្ហានេះ និងបានបង្កើត គេហទំព័រ មួយដើម្បីបង្ហោះព័ត៌មានអំពីសំណុំរឿងនាពេលខាងមុខ ក៏ដូចជាកាលវិភាគសវនាការ ផងដែរ។ ព័ត៌មានដែលអាចស្វែងរកបាននាពេលនេះ រួមមានដូចជា កាលបរិច្ឆេទ ពេលវេលា និងទីកន្លែងនៃសវនាការ លេខសំណុំរឿង បទចោទប្រកាន់ និងឈ្មោះរបស់ចៅក្រម។ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ ការជូនដំណឹងអំពីសវនាការត្រូវបានបិទផ្សាយនៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការដែលស្មើនឹងចំនួន ៦៨ សំណុំរឿង (៨០%) ក្នុងចំណោមសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។ នេះតំណាងឱ្យការកែលម្អគួរឱ្យកត់សម្គាល់ពីអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ដែលការជូនដំណឹងអំពីសវនាការត្រូវបានបិទផ្សាយនៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការ ស្មើនឹង ចំនួន ២៥% នៃសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេត។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី កង្វះការជូនដំណឹងអំពីសវនាការ គឺជាបញ្ហាចោទចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៣ មកម្ល៉េះ ហើយចាំបាច់ក្នុងការចាត់វិធានការបន្ថែមទៀតដើម្បីដោះស្រាយកង្វះខាតនេះនៅគ្រប់សវនាការទាំងអស់នៅតុលាការ ដើម្បីធានាបានថាសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ ទាក់ទងទៅនឹងសវនាការដែលនៅតែបន្តបើកចំហជាសាធារណៈ និងចំពោះប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ជាការស្វាគមន៍គួរឱ្យកត់សម្គាល់ថា នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ សាធារណជន ឬប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយមិនត្រូវបានរារាំង ឬបណ្តេញចេញពីបន្ទប់សវនាការនៅគ្រប់សវនាការទាំង ៨៥ សំណុំរឿង (១០០%) ដែលបានសង្កេតនោះទេ។

៤.៤. សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា	
ស.ស.ស.ម	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន
មាត្រា ១៤ (៣) (ក) និង(ច)	មាត្រា ៣២២, ៣២៥, ៣៣០, ៣៣១ និង ៣៩៦	មាត្រា ៦ និង៥១

ជនជាប់ចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវទទួលបានការជូនដំណឹង"ភ្លាមៗ"អំពីប្រភេទនៃបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់មកលើពួកគេ។ ចៅក្រមមានកាតព្វកិច្ចផ្តល់ការពន្យល់ឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ និងធានាថាជនជាប់ចោទយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃបទចោទប្រកាន់មកលើពួកគេ ដើម្បីពួកគេអាចរៀបចំការការពារក្តីបានត្រឹមត្រូវ។[87] ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងការចោទប្រកាន់ត្រូវតែផ្តល់ជូនភ្លាមៗនៅពេលដែលជន

[87] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-be-informed-of-the-nature-and-causes-of-the-charges ។

ជាប់ចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ជាផ្លូវការពីបទព្រហ្មទណ្ឌតាមច្បាប់ជាតិ ឬភ្លាមៗនៅពេលដែលជននោះត្រូវបានកំណត់ជាសាធារណៈថាជាជនជាប់ចោទ។ នេះអាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់ (លុះត្រាតែមានការបញ្ជាក់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅពេលក្រោយ) ឬជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលព័ត៌មានបង្ហាញទាំងអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុទូទៅសម្រាប់ជាមូលដ្ឋាននៃការចោទប្រកាន់។[88]

គួរកត់សម្គាល់ថា អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក ប្រមូលទិន្នន័យនៅពេលចាប់ផ្តើមសវនាការ ពេលដែលជនជាប់ចោទគួរបានដឹងច្បាស់រួចហើយអំពីបទចោទប្រកាន់មកលើពួកគេ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី នេះមានសារសំខាន់សម្រាប់ចៅក្រមដើម្បីរំឭកជនជាប់ចោទអំពីព័ត៌មាននេះ និងដើម្បីធានាថាជនជាប់ចោទយល់ដឹងអំពីព័ត៌មាននេះ ជាពិសេសក្នុងករណីដែលការចោទប្រកាន់អាចមានការប្តូរ ឬកែនៅចន្លោះការឃាត់ខ្លួន/ការចោទប្រកាន់ដំបូង និងការជំនុំជម្រះជាក់ស្តែង។

តួលេខទី ៩៖ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ - ទិដ្ឋភាពទូទៅ[89]

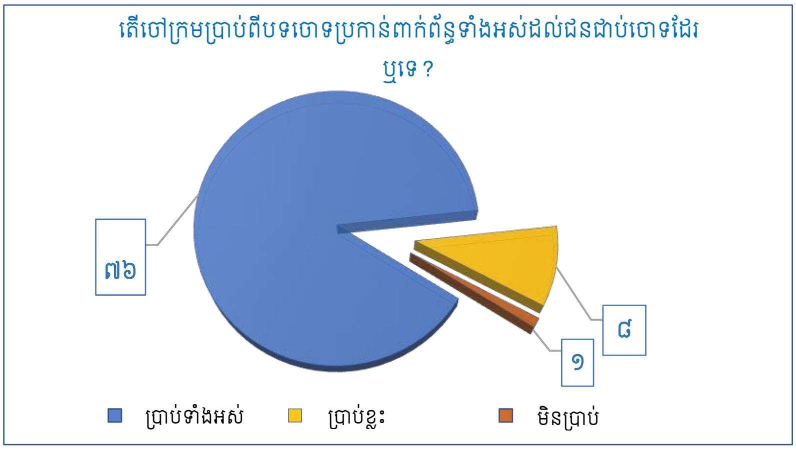

ក្នុងសំណុំរឿងចំនួន ៧៦ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង (៨៩,៤១%) ដែលចៅក្រមបានប្រាប់ជនជាប់ចោទអំពីបទចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធទាំងអស់មកលើពួកគេ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ស្ទើរតែចំនួនមួយភាគដប់ (៩,៤១%) នៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ ជនជាប់ចោទមិនត្រូវបានប្រាប់អំពីបទចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធដល់ពួកគេទាំងអស់នោះទេ ហើយក្នុងសំណុំរឿងចំនួន០១ (១,១៨%) ជនជាប់ចោទមិនត្រូវបានប្រាប់អំពីបទចោទប្រកាន់មកលើខ្លួនទាល់តែសោះ ដែលនេះគឺជាកង្វល់មួយ។ ទោះបីជាចំនួនភាគរយនេះទាបជាងនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ពីមុន (សូមមើលតួលេខទី ១០ ខាងក្រោម)

---

[88] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ សូមមើលផងដែរ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ៦០៩/១៩៩៥, *Nathaniel Williams និងចាម៉ៃកា* (៤ វិច្ឆិកា ១៩៩៧) CCPR/C/៦១/D/៦០៩/១៩៩៥ ដែលក្នុងនោះគណៈកម្មាធិការបានបញ្ជាក់បន្ថែមថា ព័ត៌មានលម្អិតអំពីបទចោទប្រកាន់ត្រូវតែផ្តល់ជូន *"នៅពេលចាប់ផ្តើមការស៊ើបអង្កេតបឋម ឬនៅពេលកំណត់សវនាការមួយចំនួនផ្សេងទៀត ដែលនាំទៅដល់ការសង្ស័យជាផ្លូវការយ៉ាងច្បាស់ចំពោះជនជាប់ចោទ"* ។

[89] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

ក៏ដោយ ក៏ជនជាប់ចោទមួយចំនួននៅតែមិនត្រូវបានផ្តល់ព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ទាំងអស់ទាក់ទងនឹងបទចោទប្រកាន់លើខ្លួន។ដូច្នេះសិទ្ធិនេះនៅមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនៅឡើយ។

តួលេខទី ១០៖ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ - ព័ត៌មានលម្អិត[90]

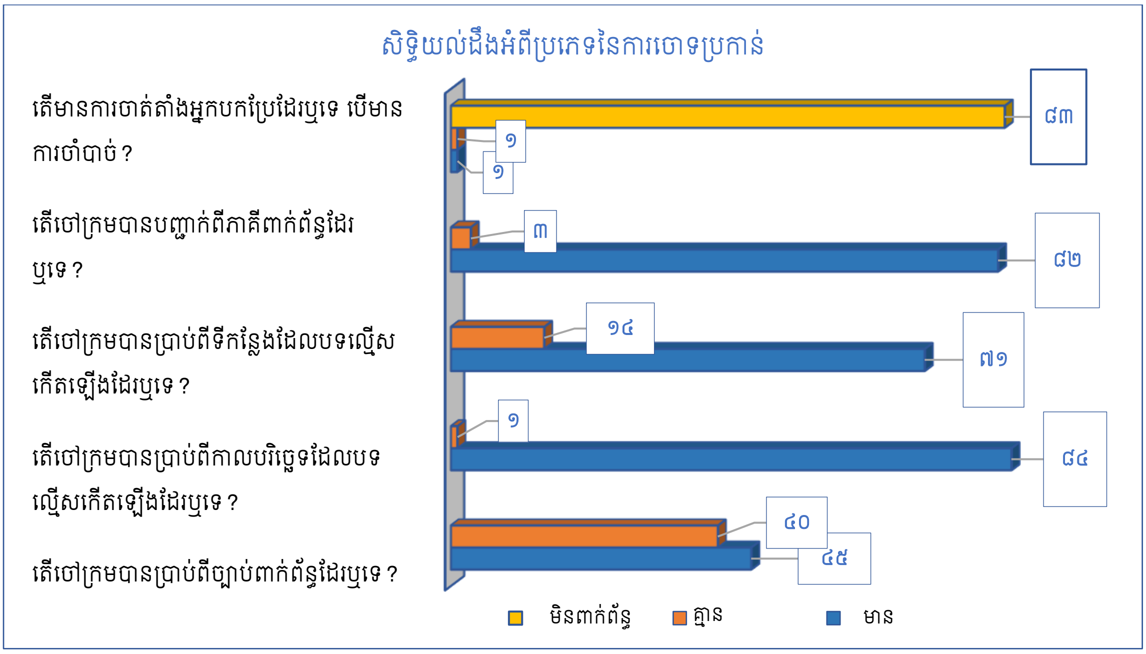

តួលេខខាងលើបង្ហាញថា ក្នុងសំណុំរឿងចំនួនភាគច្រើន ចៅក្រមបានប្រាប់ឡើងវិញអំពីបទចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ដល់ជនជាប់ចោទ ព្រមទាំងកាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងដែលបទល្មើសកើតឡើង និងភាគីពាក់ព័ន្ធក្នុងសំណុំរឿង។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ស្ទើរតែពាក់កណ្តាលនៃចំនួនសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ចៅក្រមមិនបានប្រាប់ពីច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនោះទេ។ បន្ថែមលើនេះ នៅក្នុងសំណុំរឿងចំនួនមួយ ដែលជនជាប់ចោទជាជនបរទេសត្រូវការអ្នកបកប្រែ មិនមានអ្នកបកប្រែត្រូវបានផ្តល់ឱ្យដោយតុលាការទេ ដែលមិនអាចឱ្យជនជាប់ចោទយល់ដឹងអំពីព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចោទប្រកាន់លើខ្លួន។ ដូច្នេះ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទនៃការចោទប្រកាន់នៅដំណាក់កាលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នៃដំណើរការនីតិវិធី នៅតែមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញដោយតុលាការនៅឡើយ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ចំនួនពីរកន្លងមក ការគោរពសិទ្ធិនេះមានភាពប្រសើរឡើងជារួម ដូចរៀបរាប់នៅក្នុងតារាងខាងក្រោម។

[90] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

តួលេខទី ១១៖ សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ – ការវិវឌ្ឍពីឆ្នាំ២០១៨ ដល់ឆ្នាំ ២០២១[91]

	២០១៨/២០១៩	២០១៩/២០២០	២០២១
ភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលចៅក្រមបានប្រាប់អំពីបទចោទប្រកាន់ទាំងអស់	៦៧,៤%	៧៨,៣%	៨៩,៤%
ភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលចៅក្រមបានប្រាប់អំពីច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ	៦៨,២%	៥៩,៦%	៥២,៩%
ភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលចៅក្រមប្រាប់អំពីកាលបរិច្ឆេទនៃបទល្មើស	៩០,៨%	៩៥,១%	៩៨,៨%
ភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលចៅក្រមបានប្រាប់អំពីទីកន្លែងនៃបទល្មើស	៨៥,៤%	៨៣,៧%	៨៣,៥%
ភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលចៅក្រមបានប្រាប់អំពីភាគីពាក់ព័ន្ធ	៩១,២%	៩០,៦%	៩៦,៤%

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ ព័ត៌មានដែលមិនត្រូវបានចែករំលែកដោយចៅក្រម ភាគច្រើនទាក់ទងនឹងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ និងទីកន្លែងដែលបទល្មើសកើតឡើង។ ឧទាហរណ៍ដែលចៅក្រមខកខានក្នុងការប្រាប់ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ និងទីកន្លែងដែលបទល្មើសកើតឡើង បានធ្លាក់ចុះបើប្រៀបធៀបទៅនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ចំនួនបីលើកចុងក្រោយនេះ។ ទាំងនេះគឺជាព័ត៌មានលម្អិតសំខាន់ៗដែលត្រូវតែផ្តល់ទៅជនជាប់ចោទនៅអំឡុងពេលសវនាការព្រហ្មទណ្ឌ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី សាលាឧទ្ធរណ៍បានលើកឡើងនៅក្នុងលិខិតរបស់ខ្លួនផ្ញើមកកាន់ ម.ស.ម.ក ថា ចៅក្រមបានអានសង្ខេបសំណុំរឿង ដោយប្រាប់អំពីព័ត៌មានចាំបាច់ទាំងអស់ដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធ រួមមានភាគីនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ព្រមទាំងបទចោទប្រកាន់ អង្គហេតុ ភស្តុតាង និងសាលក្រមដែលចេញដោយសាលាដំបូង និងភាគីប្តឹងឧទ្ធរណ៍ដូចបានកំណត់នៅក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។[92]

៤.៥. សិទ្ធិមានមេធាវី និងសិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ[93]

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា

[91] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតចំនួន ២១៣ នៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ សំណុំរឿងដែលបានសង្កេតចំនួន ២៣៩ នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ សំណុំរឿងដែលបានសង្កេតចំនួន ២០៣ នៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ សំណុំរឿងដែលបានសង្កេតចំនួន ៨៥ នៅឆ្នាំ២០២១។

[92] លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៩/២០២០ របស់ ម.ស.ម.ក ។

[93] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិទាំងនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ និងសិទ្ធិការពារខ្លួនដោយខ្លួនឯង ឬសិទ្ធិមានមេធាវី" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-be-present-at-trial-and-the-right-to-defend-oneself-in-person-or-through-legal-representation ។

ក.អ.ស.ព.ន	វដ្ដធម្មនុញ្ញ	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្ដីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន	ច្បាប់ស្ដីពីពន្ធនាគារ[94]
មាត្រា ១៤(៣)(ឃ)	មាត្រា ៣៨	មាត្រា ១៤៣, ៣០០, ៣០១, និង៣៨៩	មាត្រា ៦, ៥០ និង ៥១	មាត្រា ៦២

ការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសអាចជាបទពិសោធន៍ដ៏ភ័យខ្លាចមួយ ហើយនីតិវិធីច្បាប់អាចមានភាពស្មុគស្មាញ និងច្របូកច្របល់។ ដូច្នេះ មានសារសំខាន់ដែលបុគ្គលមានឱកាសទទួលបានមេធាវី។ សិទ្ធិមានមេធាវីធានាឱ្យជនជាប់ចោទទទួលបានការប្រឹក្សាវិជ្ជាជីវៈជំនាញពីមេធាវី ដែលមានសមត្ថភាពក្នុងការពន្យល់ពីការចោទប្រកាន់មកលើពួកគេ ពន្យល់អំពីសិទ្ធិរបស់ពួកគេ ផ្ដល់ការណែនាំពួកគេតាមរយៈដំណើរការជំនុំជម្រះ និងតំណាងឱ្យផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេនៅក្នុងតុលាការ។ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទមិនមានលទ្ធភាពស្វែងរកមេធាវីដោយខ្លួនឯងបានទេ អាជ្ញាធរពាក់ព័ន្ធគប្បីផ្ដល់មេធាវីដោយឥតគិតថ្លៃ ប្រសិនបើប្រយោជន៍យុត្តិធម៌តម្រូវ (ឧទាហរណ៍ ស្ថានទម្ងន់នៃបទល្មើស លទ្ធភាពដាក់ស្លែងដែលមានឱកាសឈ្នះបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍)។[95] នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ការចាំបាច់ត្រូវតែមានមេធាវីសម្រាប់តែជនជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋ ឬប្រសិនបើពួកគេជាកុមារប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជាការមានមេធាវីមិនមែនជាការចាំបាច់ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទពីមជ្ឈិម (លុះត្រាតែពួកគេជាកុមារ) ក៏ដោយ បុគ្គលនៅតែមានជម្រើស ប្រសិនបើពួកគេចង់បាន ប៉ុន្តែនេះមិនមែនជាបន្ទុករបស់តុលាការទេ។

ការជំនុំជម្រះត្រូវតែធ្វើឡើងដោយមានវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទ[96] ដោយសារតែនេះអនុញ្ញាតឱ្យពួកគេស្ដាប់ និងតតាំងនឹងភស្ដុតាងដាក់បន្ទុកលើពួកគេ និងបង្ហាញពីការការពារក្ដី។ ចំពោះកុមារ សវនាការគួរធ្វើឡើងដោយមានវត្តមាន "មេធាវី ឬជំនួយផ្នែកច្បាប់សមស្របផ្សេងទៀត"[97] និងវត្តមានរបស់ឪពុកម្ដាយ ឬអាណាព្យាបាលស្របច្បាប់ ឬអ្នកមើលថៃផ្សេងទៀត លុះត្រាតែរកឃើញថាមិនមែនជាឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារឬតាមការស្នើសុំរបស់កុមារមិនឱ្យពួកគេមានវត្តមាន។[98]

---

[94] "ច្បាប់ស្ដីពីពន្ធនាគារនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា" http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/Prison%20law%202011%20-%20ENG%20(unofficial%20translation).pdf ។

[95] ក.អ.ស.ព.ន មាត្រា ១៤(៣)(ឃ), គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៨។

[96] ក.អ.ស.ព.ន មាត្រា ១៤(៣)(ឃ), គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៦។

[97] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៦៣។

[98] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៥៦។

សិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការអាចអនុវត្តបានចំពោះដំណើរការបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ប្រសិនបើពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហានៃអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់[99]។ ការជំនុំជម្រះដោយកំបាំងមុខ ពោលគឺអវត្តមានជនជាប់ចោទ គឺអាចអនុញ្ញាតបានតាមច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ នៅក្នុងកាលៈទេសៈពិសេស និងនៅពេលដែលជាប្រយោជន៍នៃការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌ដ៏ត្រឹមត្រូវ។[100] យុត្តិកម្មច្បាស់លាស់ត្រូវតែផ្តល់ឱ្យពួកគេ។[101] ជនជាប់ចោទក៏ត្រូវលះបង់សិទ្ធិបង្ហាញខ្លួនក្នុងសវនាការទៅតាមនោះផងដែរ។[102]

ពាក់ព័ន្ធនឹងការមានមេធាវី សាលាឧទ្ធរណ៍បានបញ្ជាក់នៅក្នុងលិខិតរបស់ខ្លួនថា តុលាការមិនជានាសិទ្ធិទទួលមានមេធាវីដល់ជនជាប់ចោទគ្រប់រូប ដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះទេ។ តុលាការបានរំឭកថា ការមានមេធាវីគឺចាំបាច់សម្រាប់តែសំណុំរឿងបទឧក្រិដ្ឋនិងកុមារប៉ុណ្ណោះ។ ចំពោះសំណុំរឿងបទមជ្ឈិម ការមានមេធាវីគឺអាស្រ័យលើថាតើជនជាប់ចោទចង់បានមេធាវីតំណាង ឬអត់។ ដូច្នេះសាលាឧទ្ធរណ៍អាចបើកសវនាការលើសំណុំរឿងទាំងនេះ បើទោះបីជាជនជាប់ចោទមិនមានមេធាវីតំណាងក៏ដោយ។ តុលាការក៏បានលើកឡើងផងដែរថា ចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍បានជូនដំណឹងដល់ជនជាប់ចោទអំពីសិទ្ធិមានមេធាវី។[103]

ទាក់ទិននឹងសិទ្ធិមានវត្តមានក្នុងសវនាការ សាលាឧទ្ធរណ៍បានពន្យល់ថា តុលាការក៏អាចបើកសវនាការលើ សំណុំរឿងដោយគ្មានវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទផងដែរ ប្រសិនបើមេធាវីរបស់ពួកគេមានវត្តមាន ប្រសិនបើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនត្រឹមត្រូវ ប្រសិនបើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ធ្វើឡើងដោយអយ្យការ ឬប្រសិនបើសំណុំរឿងកកស្ទះនៅតុលាការអស់រយៈពេលជាយូរ ហើយភាគីស្នើសុំឱ្យចៅក្រមជំនុំជម្រះលើសំណុំរឿងនោះដោយគ្មានវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទ។[104]

តួលេខទី ១២៖ សិទ្ធិមានមេធាវី និងមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ[105]

---

[99] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ៣៨៧/១៩៨៩, *Karttunen ទល់នឹង ប្រទេសហ្វាំងឡង់* (ថ្ងៃទី២៣ ខែតុលា ឆ្នាំ ១៩៩២) CCPR/C/៤៦/D/៣៨៧/១៩៨៩ កថាខណ្ឌ ៧.៣, http://juris.ohchr.org/Search/Details/402 ។

[100] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៦។

[101] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ០១៦/១៩៧៧, *Mbenge ទល់នឹង ប្រទេសហ្សាអៀ* (ថ្ងៃទី២៥ ខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៨៣) CCPR/C/១៨/D/១៦/១៩៧៧ កថាខណ្ឌ ១៤.១, http://juris.ohchr.org/Search/Details/573។

[102] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣៦។

[103] លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៩/២០២០ របស់ ម.ស.ម.ក ។

[104] លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៩/២០២០ របស់ ម.ស.ម.ក ។

[105] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទសរុប (១១៨ នាក់) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

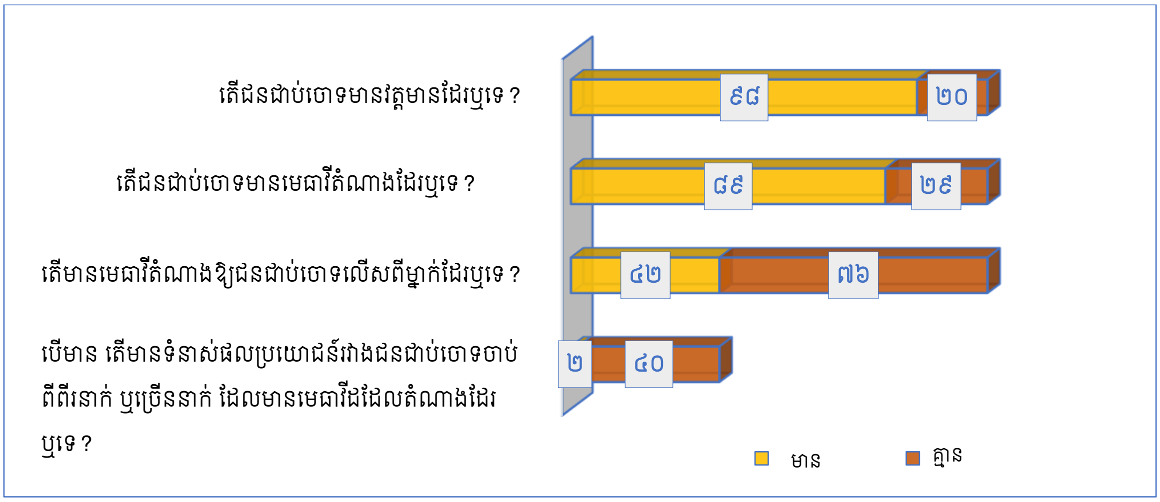

ទោះបីជានៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ចំនួនភាគរយនៃជនជាប់ចោទដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការមានការកើនឡើងគួរឱ្យសាទរ ពីចំនួន ៨០,៧% ទៅ ៩០,២% បើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ក៏ដោយ ភាគរយនេះបានធ្លាក់ចុះមកត្រឹមចំនួន ៨៣% នៅឆ្នាំ ២០២១។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ចំនួនជនជាប់ចោទដែលមានមេធាវី បានកើនឡើងពីចំនួន ៧១,៨% នៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ដល់ ៧៥,៤% នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ។

ដោយមើលឃើញពីលក្ខណៈជាមូលដ្ឋាននៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះ ដោយមានវត្តមានសាមីខ្លួន និងមានមេធាវី ករណីដែលថា ចំនួន ២៤.៥% នៃជនជាប់ចោទមិនមានមេធាវីតំណាង ហើយ ចំនួន ១៦,៩% នៃជនជាប់ចោទមិនមានវត្តមាន គឺជាតួលេខដែលគួរឱ្យព្រួយបារម្ភ។ នៅខែមេសា ឆ្នាំ២០១៨ អនុប្រធានសាលាឧទ្ធរណ៍ [106] បានកត់សម្គាល់ថា ក្នុងសំណុំរឿងភាគច្រើន អវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទនៅពេលសវនាការ គឺដោយសារតែកង្វះមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនពីមណ្ឌលឃុំខ្លួនទៅកាន់តុលាការ ដែលនេះស្ថិតក្រោមការទទួលខុសត្រូវរបស់អាជ្ញាធរពន្ធនាគារ។ នៅខែសីហា ឆ្នាំ២០១៩ តុលាការបានលើកឡើងថា ទោះបីជាការមានមេធាវីគឺតែងតែជាការចាំបាច់សម្រាប់សវនាការសំណុំរឿងបទឧក្រិដ្ឋ និងកុមារក៏ដោយ នៅក្នុងសំណុំរឿងបទមជ្ឈិម ជនជាប់ចោទមិនតម្រូវឱ្យមានមេធាវីទេ ប្រសិនបើពួកគេមិនមែនជាកុមារ។[107]

លើសពីនេះ មេធាវីតំណាងឱ្យជនជាប់ចោទលើសពីម្នាក់នៅក្នុងសំណុំរឿងចំនួន ៤២ សំណុំរឿងនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍។ ស្ថានភាពដែលមេធាវីតំណាងឱ្យជនជាប់ចោទជាច្រើននាក់ ទោះបីជា

---

[106] នៅថ្ងៃទី៥ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១៨ ក្រុមការងារគម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក បានជួបប្រជុំជាមួយអនុប្រធានសាលាឧទ្ធរណ៍ ឯ.ឧ ប្លុង សំណាង ឯ.ឧ ញូង ធុល ព្រមទាំងជាមួយលោកស្រី ស្រេង សូយ៉េត អគ្គលេខាធិការរង ដើម្បីពិភាក្សាលើរបកគំហើញដែលមានក្នុងរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៦/២០១៧។

[107] នៅថ្ងៃទី២៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៩ ម.ស.ម.ក បានជួបប្រជុំជាមួយប្រធាន អនុប្រធានទាំងអស់ អគ្គព្រះរាជអាជ្ញា តំណាងថៅក្រមមួយរូប និងអគ្គលេខាធិការដ្ឋានរដ្ឋបាលនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ ដើម្បីពិភាក្សាអំពីរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍នេះ។

ពេលខ្លះអាចសន្សំសំចៃការចំណាយក៏ដោយ នេះជាការព្រួយបារម្ភចំពោះសិទ្ធិរបស់បុគ្គលក្នុងការទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ឧទាហរណ៍នៅពេលដែលមេធាវីការពារក្ដីរបស់សហជនជាប់ចោទម្នាក់ ឬលំនាំព្រឹត្តិការណ៍មួយមានភាពខុសគ្នា ឬផ្ទុយពីស្ថានភាពរបស់សហជនជាប់ចោទមួយទៀត។ ប្រសិនបើមេធាវីដដែលតំណាងឱ្យជនជាប់ចោទទាំងពីរ ការផ្ដល់មេធាវីការពារនឹងជះឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានដល់គ្នា ដែលដូច្នេះប៉ះពាល់ដល់ការពារក្ដីប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព និងប៉ះពាល់ការការពារឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់របស់មេធាវី។ ក្នុងករណីបែបនេះ ទំនាស់ផលប្រយោជន៍បានកើតឡើង។ ជនជាប់ចោទម្នាក់ៗគប្បីមានមេធាវីដាច់ដោយឡែក។[108] គួរកត់សម្គាល់ថា នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក បានកំណត់ឃើញទំនាស់ផលប្រយោជន៍នៅក្នុងសំណុំរឿងមួយ ដែលមេធាវីម្នាក់តំណាងឱ្យជនជាប់ចោទពីរនាក់ ដែលពួកគេបានចោទប្រកាន់គ្នាទៅវិញទៅមកពីការប្រព្រឹត្តបទល្មើស។

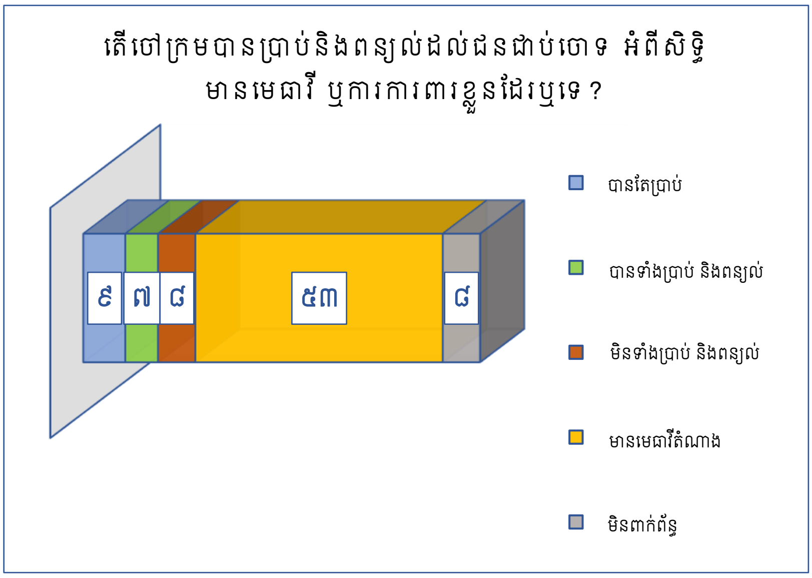

តួលេខទី ១៣៖ ការពន្យល់ប្រាប់សិទ្ធិ[109]

ហេតុដែលថា ចំនួន ៧៥,៤% (ចំនួន ៥៣ សំណុំរឿង ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) នៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត ជនជាប់ចោទមានមេធាវី បង្ហាញថា សិទ្ធិរបស់បុគ្គលក្នុងការទទួលបានមេធាវី ភាគច្រើនត្រូវបានការពារ ដែលមានភាពប្រសើរឡើង ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៩/២០២០។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្ដី ក្នុងចំនួន ៩,៤% (ចំនួន ៨ សំណុំរឿង ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) ចៅក្រមមិនបានប្រាប់ និងពន្យល់ដល់ជនជាប់ចោទអំពីសិទ្ធិមានមេធាវី ឬសិទ្ធិការពារដោយខ្លួនឯងនោះទេ។ នេះជាការធ្លាក់ចុះបន្តិចបន្តួចចំពោះការគោរពសិទ្ធិនេះ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ២០១៩/២០២០ នៅពេលដែលភាគរយ គឺស្មើនឹងចំនួន ៧,៤% ។ សិទ្ធិជាមូលដ្ឋាននេះនៅតែមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញដដែល។

ក្នុងករណី ដែលជនជាប់ចោទមិនមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ អវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទភាគច្រើនជាញឹកញាប់បណ្ដាលមកពីបញ្ហាភស្តុភារ ព្រមទាំងបញ្ហាទំនាក់ទំនងរវាងតុលាការ និងមណ្ឌលកែប្រែ

108 សូមមើល 'គោលការណ៍ណែនាំស្ដីពីតារាងសង្កេតការណ៍សវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍របស់ ម.ស.ម.ក' ទំព័រ ៤៧។

109 ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត ។ មិនពាក់ព័ន្ធ = ជនជាប់ចោទអវត្តមាន។

ឬមន្ទីរឃុំឃាំង។ មានការដឹកជញ្ជូនជនជាប់ចោទ ដោយសារតែតុលាការបានបញ្ជូនព័ត៌មានទៅខុសមណ្ឌលកែប្រែ ឬដោយសារតែមណ្ឌលកែប្រែមិនបានផ្តល់ព័ត៌មានបច្ចុប្បន្នភាពដល់តុលាការ អំពីការផ្ទេរជនជាប់ឃុំទៅមណ្ឌលកែប្រែផ្សេងទៀត។ បញ្ហានេះចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយដោយការកែលម្អការធ្វើកំណត់ត្រា និងទំនាក់ទំនងរវាងតុលាការ និងមណ្ឌលកែប្រែ។

ទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិមានមេធាវី តុលាការបានបញ្ជាក់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់សម្រាប់របាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ថា ការមានមេធាវីគឺជាការចាំបាច់សម្រាប់សំណុំរឿងរឿងបទឧក្រិដ្ឋ និងសំណុំរឿងកុមារ។ ចំពោះសំណុំរឿងបទមជ្ឈិម រដ្ឋមិនធានាផ្តល់មេធាវីទេ ប៉ុន្តែមិនមានការហាមឃាត់ជនជាប់ចោទមិនឱ្យជ្រើសរើសមេធាវីផ្ទាល់ខ្លួនទេ។ តុលាការបានលើកឡើងថា ពួកគេបានព្យាយាមស្វែងរកមេធាវីសម្រាប់ជនជាប់ចោទ។ មានបន្ទប់ចំនួនពីរសម្រាប់ការពិគ្រោះយោបល់ផ្នែកច្បាប់រវាងមេធាវី និងកូនក្តីរបស់ខ្លួននៅតុលាការ និងបន្ទប់រង់ចាំសម្រាប់ជនជាប់ចោទ ហើយមេធាវីអាចថតចម្លងសំណុំរឿងរបស់ជនជាប់ចោទក្រីក្រដោយឥតគិតថ្លៃ។ លើសពីនេះទៀត តុលាការបានបញ្ជាក់ថា ការស្នើសុំមេធាវីឱ្យដល់ជនជាប់ចោទក្រីក្រ គឺមានការពិបាក ដោយសារតែការតម្រូវឱ្យមានលិខិតបញ្ជាក់ពីភាពក្រីក្ររបស់ពួកគេទៅដល់គណៈមេធាវី។ ជាងនេះទៀត គណៈមេធាវីមានការប្រឈមចំពោះថវិកាដែលមានន័យថា ជារឿយៗគណៈមេធាវីឆ្លើយតបយឺតចំពោះការស្នើសុំ និងការផ្តល់មេធាវី។ តុលាការបានលើកឡើងថា ចៅក្រមបានសាកសួរជនជាប់ចោទដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទមជ្ឈិម អំពីការមានមេធាវីការពារ ប្រសិនបើពួកគេមិនមានមេធាវីតំណាង ប៉ុន្តែជនជាប់ចោទខ្លះយល់ព្រមបន្តសវនាការដោយគ្មានជំនួយមេធាវី។[110]

៤.៦. សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា	
ក.អ.ស.ព.ន	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន
មាត្រា ១៤(២)	មាត្រា ៣៨	មាត្រា ៥

ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស គឺជាសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាន និងត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាសាកលថាជាសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដែលត្រូវបានអនុវត្តនៅអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេតព្រហ្មទណ្ឌ និង

110 នៅថ្ងៃទី១៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០២០ ក្រុមការងារ ម.ស.ម.ក បានជួបប្រជុំជាមួយប្រធាន និងអនុប្រធានសាលាឧទ្ធរណ៍ អគ្គព្រះរាជអាជ្ញា និងអគ្គព្រះរាជអាជ្ញារងអមសាលាឧទ្ធរណ៍ និងអគ្គលេខាធិការ និងអគ្គលេខាធិការរងនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដើម្បីពិភាក្សាលើរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ។

ដំណើរការជំនុំជម្រះទាំងមូល រហូតដល់បណ្តឹងតវ៉ាទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ត្រូវបានសម្រេចជាស្ថាពរ។[111] នេះមានន័យថា បុគ្គលម្នាក់ត្រូវបានសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសរហូតដល់ពិរុទ្ធភាពត្រូវបានបង្ហាញតាមច្បាប់ និងតាមរយៈសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរ។ គោលការណ៍ ដែលបន្ទុកភស្តុតាងរបស់អយ្យការ មិនមែនជនជាប់ចោទ កើតចេញពីការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស។[112] ទោះបីជនជាប់ចោទមិននិយាយអ្វី និងមិនបង្ហាញភស្តុតាងអ្វីក៏ដោយ ពួកគេត្រូវតែបានឱ្យរួចទោស ប្រសិនបើអយ្យការមិនបានបង្ហាញភស្តុតាង ដែលឈានដល់បន្ទុកភស្តុតាងចាំបាច់សម្រាប់ការផ្តន្ទាទោស ម្យ៉ាងវិញទៀត ជនជាប់ចោទមិនមែនជាអ្នកដែលបង្ហាញភស្តុតាងដើម្បីបញ្ជាក់ថាខ្លួនគ្មានទោសនោះទេ។[113]

តួលេខទី ១៤៖ សិទ្ធិនៅស្ងៀម [114]

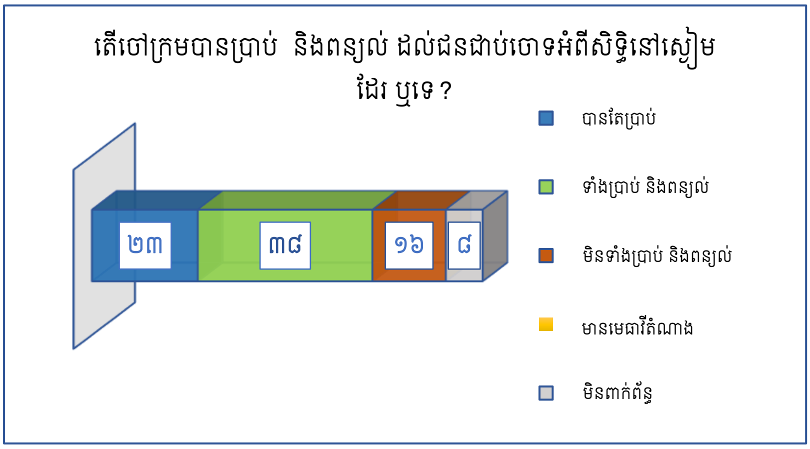

សិទ្ធិនៅស្ងៀមជាឫសគល់នៅក្នុងសិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស។ នៅអំឡុងពេលធ្វើបាយការណ៍ ចៅក្រមមិនបានប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនេះដល់ជនជាប់ចោទចំនួន ១៨,៨% នៃសំណុំរឿង។ នេះនៅតែមានភាពល្អប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ បើធៀបនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ដែលចៅក្រមខកខានក្នុងការប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនេះចំនួន ៦៦% នៃសំណុំរឿង និងកាន់តែល្អប្រសើរឡើងថែមទៀតបើធៀបនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ដែលចៅក្រមមិនបានប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនេះចំនួន ២៥,៦% នៃសំណុំរឿង។ ទោះបីមានភាពល្អប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ក៏ដោយការអនុវត្តរបស់ចៅក្រម ក្នុងការប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនៅស្ងៀមដល់ជនជាប់ចោទទាំងអស់

[111] ឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស 'សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ (ផ្នែកទី ១) ជំពូកទី ៦' ទំព័រ ២១៩, https://www.ohchr.org/ Documents/Publications/training9chapter6en.pdf; អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ 'សៀវភៅណែនាំស្តីពីការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌' (ឆ្នាំ២០១៤) ទំព័រ ១២៥ ផ្នែកទី ១៥.១ ។

[112] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៣០។

[113] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែម សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស និងសិទ្ធិនៅស្ងៀម" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-the-presumption-of-innocence-and-the-right-to-remain-silent ។

[114] ទិន្នន័យនេះរួមមានសំណុំរឿងចំនួន ៧៧ ដែលបានសង្កេត (ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) ដែលជនជាប់ចោទមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ។

ចាំបាច់ត្រូវធ្វើឱ្យបានលឿន ដើម្បីរក្សាបាននូវការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស។ នៅក្នុងលិខិតរបស់ខ្លួនផ្ញើមកកាន់ ម.ស.ម.ក សាលាឧទ្ធរណ៍បានបញ្ជាក់ថា ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស គឺជាគោលការណ៍សំខាន់ដែលមានចែងក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ និងច្បាប់ជាតិ ជាពិសេសនៅមាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ដែលថាចៅក្រមតុលាការត្រូវអនុវត្តឱ្យបានម៉ឺងម៉ាត់។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គោលការណ៍នេះមិនតម្រូវឱ្យចៅក្រមប្រាប់ដល់ជនជាប់ចោទ អំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការនៅស្ងៀមនោះទេ។ តុលាការបានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ជនជាប់ចោទមានសេរីភាពក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិនៅស្ងៀមប្រសិនបើខ្លួនចង់។[115]

សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស ក៏ដាក់កាតព្វកិច្ចលើអាជ្ញាធរផងដែរ ដើម្បីធានាថា គ្មានវត្ថុបង្ហាញពីពិរុទ្ធភាពណាមួយ ដូចជា ខ្នោះជើង ខ្នោះដៃ ទ្រុងដែក ឬឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារ ត្រូវបានដាក់ជនជាប់ចោទនៅអំឡុងពេលសវនាការ។ [116] ការអនុវត្តល្អជាអន្តរជាតិក្នុងវិស័យយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទគួរស្លៀកសម្លៀកបំពាក់របស់ខ្លួន នៅពេលបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការ។ នៅពេលជនជាប់ឃុំចូលតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារ សូម្បីតែពេលកំពុងកាត់ទោសក៏ដោយនៅពេលពួកគេស្លៀកពាក់ដូចគ្នាទៅនឹងជនជាប់ឃុំដែលអាចត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់ទោសរួចហើយ ជាពិសេសបើមិនមានភាពខុសគ្នារវាងជនជាប់ឃុំទាំងពីរប្រភេទនោះទេ នេះអាចជះឥទ្ធិពលទៅលើការសម្រេចរបស់ចៅក្រម និងការយល់ឃើញរបស់សាធារណជន និងការធ្វើបុរេវិនិច្ឆ័យ។ វិធានអង្គការសហប្រជាជាតិឆ្នាំ ២០១៥ ស្តីពីបទដ្ឋានអប្បបរមាសម្រាប់ការប្រព្រឹត្តទៅលើជនជាប់ឃុំ (“វិធាននែលសាន់ម៉ាន់ដឺឡា”) [117] ដែលតំណាងឱ្យការអនុវត្តល្អ ដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាអន្តរជាតិលើការប្រព្រឹត្តទៅលើជនជាប់ឃុំ ចែងថា ជនជាប់ឃុំដែលមិនទាន់បានជំនុំជម្រះ គួរត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យស្លៀកសម្លៀកបំពាក់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេនៅពេលជំនុំជម្រះ ឬប្រសិនបើពួកគេស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារ ពួកគេត្រូវតែមានលក្ខណៈខុសពីទណ្ឌិត។ ដូចគ្នានេះដែរ ជនជាប់ចោទដែលត្រូវបានជំនុំជម្រះដោយអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា (អ.វ.ត.ក) ត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យស្លៀកសម្លៀកបំពាក់ផ្ទាល់ខ្លួននៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ រហូតដល់មានការផ្តន្ទាទោសជាស្ថាពរ។ នៅកម្ពុជា បញ្ហាជនជាប់ចោទបង្ហាញខ្លួននៅ

---

115 លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៩/២០២០ របស់ ម.ស.ម.ក ។

116 គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២កថាខណ្ឌ ៣០ សូមមើលផងដែរ ECtHR, Samoila and *Cionca ទល់នឹង ប្រទេសរ៉ូម៉ានី* (ថ្ងៃទី៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៨) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៣៣០៦៥/០៣ កថាខណ្ឌ ៩៩-១០១, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{“fulltext”:[“SAMOILA%20AND%20CIONCA”],”documentcollectionid2”:[“GRANDCHAMBER”,”CHAMBER”],”itemid”:[“001-85390”]}។

117 មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ ‘វិធានអង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីបទដ្ឋានអប្បបរមាសម្រាប់ការប្រព្រឹត្តទៅលើជនជាប់ឃុំ’, ឧបសម្ព័ន្ធនៃសេចក្តីសម្រេចលេខ ៧០/១៧៥ (ថ្ងៃទី១៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៥), https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf ។

ចំពោះមុខតុលាការ ក្នុងឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារគឺជាបន្ទុករបស់អគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ។ យោងតាមប្រកាសរបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃ ឯកសណ្ឋានពណ៌ខៀវគឺសម្រាប់ទណ្ឌិតដែលត្រូវបានផ្តន្ទាទោសជាស្ថាពរ ចំណែកឯកសណ្ឋានពណ៌ទឹកក្រូចចាស់ ដែលត្រូវបានដាក់ឱ្យប្រើប្រាស់កាលពីចុងឆ្នាំ២០១៣ គឺសម្រាប់ជនជាប់ឃុំដែលមិនទាន់ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសនៅឡើយ។ [118] ទោះយ៉ាងនេះក្តី ជនជាប់ចោទគួរត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងសម្លៀកបំពាក់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេ ឬយ៉ាងហោចណាស់មិនមែនក្នុងឯកសណ្ឋានពណ៌ខៀវរបស់ទណ្ឌិតដែលត្រូវបានកាត់ទោសរួចនោះទេ។

តួលេខទី ១៥៖ ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស [119]

	មាន	គ្មាន	មិនពាក់ព័ន្ធ
តើជនជាប់ចោទបានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិត ឬទេ?	២៣ (១៩,៥%)	៦៦ (៥៥,៩%)	២៩ (២៤,៦%)
តើជនជាប់ចោទត្រូវបានដាក់ខ្នោះដៃនៅអំឡុងពេលសវនាការទាំងមូលដែរ ឬទេ?	០ (០%)	៨៩ (៧៥,៤%)	២៩ (២៤,៦ %)
តើចៅក្រមបានធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ណាមួយ អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទមុនពេលចេញសាលដីកាដែរឬទេ?	០ (០%)	១១៨ (១០០%)	០ (០%)
តើមានអ្វីមួយដែលបង្ហាញថា ចៅក្រមទាញការសន្និដ្ឋានអំពីពិរុទ្ធភាពពីការនៅស្ងៀមរបស់ជនជាប់ចោទដែរ ឬទេ?	០ (០%)	១០៩ (៩២,៤%)	៩ (៧,៦%)

តួលេខខាងលើបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទចំនួន ២៣ នាក់ ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់ នៅតែបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការដោយស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារពណ៌ខៀវ សម្រាប់ទណ្ឌិតនៅពេលសវនាការ ដែលតំណាងឱ្យចំនួន ១៩,៥% នៃជនជាប់ចោទនៅក្នុងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតដោយ ម.ស.ម.ក ។ នេះបង្ហាញពីការធ្លាក់ចុះ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ២០១៩/២០២០ នៅពេលដែលចំនួន ២៨,២% នៃជនជាប់ចោទបានបង្ហាញខ្លួនក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិតពណ៌ខៀវ។ ការអនុវត្តបែបនេះធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស។ លើសពីនេះ ជនជាប់ចោទចំនួន ៦៦ នាក់ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់ (៥៥,៩%) បានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការដោយពាក់ឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារខុសពីទណ្ឌិត។ ទោះបីជានេះត្រូវបានអនុគ្រោះដោយយោងតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិក៏ដោយ សម្លៀកបំពាក់ស៊ីវិលធម្មតាគួរត្រូវបានផ្តល់ជាអាទិភាព។ របកគំហើញទាំងនេះនៅតែទាក់ទងជាពិសេសនឹងការតស៊ូមតិក្នុងកម្រិតខ្ពស់

[118] សូមមើល ' ព្រឹត្តិបត្រព័ត៌មានស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក 'ឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារ និងការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស' (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៧) https://cchrcambodia.org/admin/media/newsletter/newsletter/khmer/2017-06-05-CCHR-FTR-Newsletter-on-Prisoner-Uniform-and-Presumption-of-Innocence_Khm.pdf ។

[119] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទសរុប (ចំនួន ១១៨ នាក់) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។ មិនពាក់ព័ន្ធ = ជនជាប់ចោទអវត្តមាន ឬមិនត្រូវបានជាប់ឃុំក្នុងពន្ធនាគារ។

លើបញ្ហានេះ ដូចដែលបានលើកឡើងជាមួយតុលាការជាច្រើនដងក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ។ នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់ជាមួយតុលាការ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ សាលាឧទ្ធរណ៍បានបញ្ជាក់ថា ឯកសណ្ឋានរបស់ជនជាប់ចោទ មិនត្រូវបានកំណត់ដោយស្ថាប័នរបស់ខ្លួនទេ ហើយតុលាការមិនជ្រៀតជ្រែកដល់ការអនុវត្តរបស់នាយកដ្ឋានពន្ធនាគារឡើយ។[120]

៤.៧. សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់ជាតិ	
ក.អ.ស.ព.ន	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន
មាត្រា ១៤(៣)(ង)	មាត្រា ១៥៣, ១៥៤, ២៩៨, ៣២១, ៣២៤, ៣២៦, ៣២៨ & ៣៩៤	មាត្រា ៦

រាល់ការសម្រេចរបស់តុលាការ ត្រូវតែផ្អែកទាំងស្រុងលើភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងសវនាការ។ ដូច្នេះភាគីនីមួយៗត្រូវមានលទ្ធភាពបង្ហាញភស្តុតាង និងហៅសាក្សីមកគាំទ្ររឿងក្តីរបស់ខ្លួន ដើម្បីសាកសួរដេញដោលសាក្សី ដែលបានបង្ហាញដោយភាគីម្ខាងទៀត និងតតាំងនឹងភស្តុតាងដែលពួកគេមិនទទួលយក។[121] ការធ្វើបែបនេះជាការចាំបាច់ ដើម្បីធានាបាននូវសិទ្ធិស្មើភាពគ្នារវាងភាគីពាក់ព័ន្ធ ជាគោលការណ៍មូលដ្ឋានតម្រូវឱ្យមានការប្រព្រឹត្តចំពោះភាគីទាំងអស់ក្នុងរបៀប ដែលធានានូវភាពស្មើគ្នានៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃការជំនុំជម្រះ ហើយគ្មានភាគីណាមួយត្រូវបាត់បង់ឱកាសក្នុងការបង្ហាញរឿងក្តីរបស់ខ្លួនឡើយ។ ការផ្តល់ភស្តុតាងតាមរយៈសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (ពោលគឺមិននៅអំឡុងពេលសវនាការ) មិនផ្ទុយនឹងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទឡើយ ប្រសិនបើពួកគេបានតទល់ និងសាកសួរសាក្សី នៅពេលដែលសាក្សីនោះបានផ្តល់ចម្លើយ ឬនៅដំណាក់កាលក្រោយមកនៃដំណើរការនីតិវិធីមុនពេលការជំនុំជម្រះដោយផ្ទាល់។[122] ជាចុងក្រោយ ចម្លើយសារភាពណាមួយដែលផ្តល់ដោយជនជាប់ចោទ ត្រូវតែធ្វើឡើង

---

[120] នៅថ្ងៃទី ១៣ ខែសីហា ឆ្នាំ ២០២០ ក្រុមការងារ ម.ស.ម.ក បានជួបប្រជុំជាមួយប្រធាន និងអនុប្រធានសាលាឧទ្ធរណ៍ អគ្គព្រះរាជអាជ្ញា និងអគ្គព្រះរាជអាជ្ញារងអមសាលាឧទ្ធរណ៍ និងអគ្គលេខាធិការ និងអគ្គលេខាធិការរងនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដើម្បីពិភាក្សាលើរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ។

[121] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ១៣។ សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិទាំងនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង (សិទ្ធិហៅ និងសាកសួរសាក្សី" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២)។ https://sithi.org/km/fair-trial-rights/evidentiary-rights-right-to-call-and-examine-witnesses ។

[122] សូមមើល ឧ. *ECHR, Mirilashvili ទល់នឹង ប្រទេសរុស្ស៊ី* (ថ្ងៃទី១១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៨), ពាក្យស្នើសុំលេខ ៦២៩១/០៤ កថាខណ្ឌ ១៦៣, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099; ECtHR, *Asch ទល់នឹង ប្រទេសអូទ្រីស* (ថ្ងៃទី២៦ ខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៩១) លេខ A ២០៣ កថាខណ្ឌ ២៧, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57676; ECtHR, *Isgrò ទល់នឹង ប្រទេស អ៊ីតាលី* (ថ្ងៃទី១៩ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៩១) លេខ A ១៩៤-A កថាខណ្ឌ ៣៤, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57653;

ដោយគ្មានការបង្ខិតបង្ខំដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោល លើផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្ត។ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទលើកឡើងពីការបំពានលើសិទ្ធិរបស់ខ្លួននោះ បន្ទុកភស្តុតាងត្រូវនៅលើភាគីដែលបាននាំយកចម្លើយនោះ ដើម្បីបង្ហាញថា ចម្លើយមិនត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការបង្ខិតបង្ខំ មិនមែនជាបន្ទុករបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការបង្ហាញនោះទេ។[123] ភស្តុតាងដែលទទួលបានមកដោយការបង្ខិតបង្ខំមិនត្រូវបានចាត់ជាភស្តុតាងទេ នៅពេលជំនុំជម្រះ (សូមមើលផ្នែកទី ៤.២ ។)

នៅក្នុងសំណុំរឿងទាំង ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ គ្មានអ្វីបង្ហាញថាភាគីណាមួយមិនត្រូវបានផ្តល់ឱកាសក្នុងការកោះហៅសាក្សីនោះទេ។ ទោះបីនេះជារឿងមួយគួរឱ្យសាទរក៏ដោយ សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាងនៅតែមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញដដែល ដោយផ្អែកលើហេតុផលចម្បងបី។ ទីមួយ នៅក្នុងសំណុំរឿង ដែលសាក្សីត្រូវបានកោះហៅ សាក្សីមានវត្តមាននៅក្នុងបន្ទប់សវនាការមុនពេលដែលពួកគេត្រូវបានកោះហៅមកសាកសួរ។ ការអនុវត្តបែបនេះអាចនាំឱ្យសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីទទួលរងឥទ្ធិពល នៅពេលស្តាប់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីផ្សេងទៀតមុនពេលផ្តល់ភស្តុតាង។ ការអនុវត្តល្អជាងនេះ គឺត្រូវឱ្យសាក្សីចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការ រហូតទាល់តែពួកគេត្រូវបានកោះហៅមកឱ្យផ្តល់សក្ខី កម្ម។ តុលាការក៏ត្រូវធានាផងដែរថា ភស្តុតាងជាសំអាងនោះមានតម្លៃគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការជំនុំជម្រះ (ភាពអាចទុកចិត្តបាន និងភាពត្រឹមត្រូវ)។ ទិន្នន័យដែលប្រមូលបាននៅអំឡុងពេលសង្កេតការណ៍សវនាការបង្ហាញថា គុណភាពនៃភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញ គឺជាបញ្ហាគួរឱ្យព្រួយបារម្ភ។ ចម្លើយសារភាពចំនួនប្រាំបួនត្រូវបានបង្ហាញនៅពេលជំនុំជម្រះសម្រាប់ជាភស្តុតាង ហើយក្នុងចំណោមចម្លើយសារភាពទាំងនោះ ចម្លើយសារភាពចំនួនបួនត្រូវបានចៅក្រមផ្អែកជាភស្តុតាង។ គុណភាព និងបរិមាណភស្តុតាងដែលបង្ហាញ និងពិចារណានៅអំឡុងពេលសវនាការជំនុំជម្រះ គឺជាការចាំបាច់ដើម្បីធានាថា បុគ្គលទាំងឡាយត្រូវបានបង្ហាញថាមានពិរុទ្ធភាពហួសពីវិមតិសង្ស័យ។ បន្ថែមលើភស្តុតាងជាឯកសារ ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាគប្បីស្វែងរកដោយសកម្ម និងពិនិត្យលើប្រភេទភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត ដូចជាសាក្សីផ្ទាល់ ភស្តុតាងផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ និងភស្តុតាងកោសល្យវិច្ច័យជាដើម។ យោងតាមការសង្កេតសវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក បានបង្ហាញថា មិនមាននិន្នាការនៃការពិនិត្យលើភស្តុតាងប្រភេទនេះនៅតុលាការទេ។

ECtHR, *Kostovski ទល់នឹង ប្រទេសហូឡង់* (ថ្ងៃទី២០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៨៩) លេខ A ១៦៦ កថាខណ្ឌ ៤១, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57615។

[123] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៤១ សូមមើលផងដែរ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ១០៣៣/២០០១, *Singarasa ទល់នឹង ប្រទេសស្រីលង្កា* (ថ្ងៃទី២១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៤) CCPR/C/៨១/D/១០៣៣/២០០១, កថាខណ្ឌ ៧.៤, https://juris.ohchr.org/Search/Details/1125 ; គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស ទំនាក់ទំនងលេខ ១២៦៣/២០០៤ និង ១២៦៤/២០០៤, *Khuseynova និង Butaeva ទល់នឹង ប្រទេសប៉ាគីស្ថាន* (ថ្ងៃទី២០ ខែតុលា ឆ្នាំ ២០០៨) CCPR/C/៩៤/D/១២៦៣-១២៦៤/២០០៤, កថាខណ្ឌ ៨.៣, https://juris.ohchr.org/Search/Details/1457 ។

នៅក្នុងលិខិតរបស់ខ្លួនឆ្លើយតបនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍នេះ សាលាឧទ្ធរណ៍បានបញ្ជាក់ថា ភាគីនីមួយៗមានសិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាងដោយសេរីនៅពេលជំនុំជម្រះ។ សាលាឧទ្ធរណ៍បានពន្យល់ថា ចៅក្រមបានទទួលយកភស្តុតាងណាដែលមានប្រយោជន៍ក្នុងការស្វែងរកការពិត និងក្នុងការស្វែងរកយុត្តិធម៌ ហើយការសម្រេចទទួលយក ឬច្រានចោលភស្តុតាងនោះ គឺជាឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់តុលាការ។[124]

ជាចុងក្រោយ កង្វះមេធាវីសម្រាប់ជនជាប់ចោទជាច្រើននាក់នៅក្នុងសំណុំរឿងបទមជ្ឈឹមដែលបានសង្កេត បានចោទជាសំណួរអំពីសមត្ថភាពរបស់ជនជាប់ចោទ ដែលមិនទទួលបានប្រយោជន៍ពីចំណេះដឹង និងជំនាញផ្នែកច្បាប់របស់មេធាវី ដើម្បីអនុវត្តសិទ្ធិហៅសាក្សី និងសាកសួរសាក្សីរបស់ភាគីម្ខាងទៀតប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ហើយដូច្នេះ លើកជាចំណោទចំពោះការគោរពគោលការណ៍ស្មើភាពគ្នា។ មូលហេតុមួយទៀតដែលជាការព្រួយបារម្ភ គឺលទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទដែលមិនមានមេធាវីការពារ ក្នុងការសិក្សាសំណុំរឿងរបស់ខ្លួន។ ទោះបីជាមិនមានសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតការណ៍នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍បង្ហាញថា មេធាវីការពារលើកឡើងពីបញ្ហាណាមួយទាក់ទងនឹងពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តីក៏ដោយ បទប្បញ្ញត្តិនៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ [125] អនុញ្ញាតឱ្យមេធាវីការពារពិនិត្យមើលសំណុំរឿង និងថតចម្លងឯកសារសំណុំរឿង ប៉ុន្តែមិនបានផ្តល់សិទ្ធិដូចគ្នាដល់ជនជាប់ចោទដែលមិនមានមេធាវីតំណាងឡើយ ដែលនេះមានន័យថា ជនជាប់ចោទត្រូវបានបដិសេធក្នុងការពិនិត្យមើលភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងខ្លួន និងមិនអាចរៀបចំការការពារក្តីគ្រប់គ្រាន់ដោយខ្លួនឯងបាន។

៤.៨ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ

ច្បាប់កម្ពុជា
ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ
មាត្រា ៣៥៧ & ៤០៣

សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ[126] មានន័យថា សេចក្តីសម្រេចព្រហ្មទណ្ឌប្រឆាំងនឹងបុគ្គលណាម្នាក់ត្រូវតែមានពន្យល់ពីមូលហេតុ និងរបៀបនៃសេចក្តីសម្រេច និងមូលហេតុ ដែលបុគ្គលនោះត្រូវបានរកឃើញថាមានពិរុទ្ធភាព ឬគ្មានទោស។ ដើម្បីធ្វើដូច្នេះបាន ទាំងអង្គហេតុ (ឧ. កាលបរិច្ឆេទ

[124] លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៩/២០២០ របស់ ម.ស.ម.ក ។

[125] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ មាត្រា ១៤៥,២៥៤,៣០៤,៣១៩,៣៩១ និងមាត្រា ៤២៨។

[125] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ និងសិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២) https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-a-public-judgment-and-the-right-to-a-reasoned-judgment ។

ទីកន្លែង និងព្រឹត្តិការណ៍ជាក់ស្ដែង) ភស្ដុតាងដែលចៅក្រមយកជាសំអាងដើម្បីឈានដល់សាលដីកាមានសំអាងហេតុរបស់ខ្លួន និងការពន្យល់អំពីសំអាងហេតុរបស់ខ្លួន) និងច្បាប់ (ឧ. បទល្មើស និងរបៀបនៃការទទួលខុសត្រូវ៖ ចារី អ្នកសមគំនិត។ល។) ដែលជាសេចក្ដីសម្រេច ត្រូវតែមានការពន្យល់បកស្រាយ។ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចមានសំអាងហេតុ គឺជាប់ជាមួយគ្នានឹងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ហើយត្រូវបានរួមបញ្ចូលទៅក្នុងសិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈ។ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចមានសំអាងហេតុ មិនមែនចាំបាច់សម្រាប់តែដើម្បីការពារជនជាប់ចោទពីសេចក្ដីសម្រេចតាមអំពើចិត្តនោះទេ [127] ប៉ុន្តែដើម្បីការពារសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់ពួកគេក្នុងការប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ផងដែរ។ ច្បាប់អន្តរជាតិចែងថា ដើម្បីអនុវត្តសិទ្ធិប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ក្នុងការឱ្យសាលាជម្រះក្ដីជាន់ខ្ពស់ពិនិត្យឡើងវិញលើការផ្ដន្ទាទោស និងកាត់ទោស ពិរុទ្ធជនមានសិទ្ធិទទួលបានសេចក្ដីសម្រេចជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលមានសំអាងហេតុត្រឹមត្រូវ នៅក្នុងពេលវេលាសមរម្យមួយសម្រាប់បណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍។[128] នៅក្នុងបរិបទកម្ពុជា សិទ្ធិនេះត្រូវបានគោរពដោយជនជាប់ចោទ និងតំណាងអយ្យការដែលមានសិទ្ធិប្ដឹងសាទុក្ខលើសេចក្ដីសម្រេចរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍ទៅកាន់តុលាការកំពូល។

តួលេខទី ១៦៖ ការផ្ដល់សំអាងហេតុលើសាលដីការបស់ចៅក្រម[129]

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ ក្នុងចំណោមចំនួន ៩០% នៃសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត សាលដីកាដែលបានស្ដាប់ គឺចៅក្រមមិនបានសង្ខេបសំអាងហេតុចំពោះសាលដីការបស់ខ្លួនទេ គឺគ្រាន់តែប្រកាសនូវសេចក្ដីតែប៉ុណ្ណោះ។ តួលេខនេះមិនប្រសើរនោះទេបើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ដែលសម្គាល់ឃើញថា ចំនួន ៦៤,៧% នៃសេចក្ដីសម្រេចត្រូវបានផ្ដល់សំអាងហេតុមិនពេញលេញ។

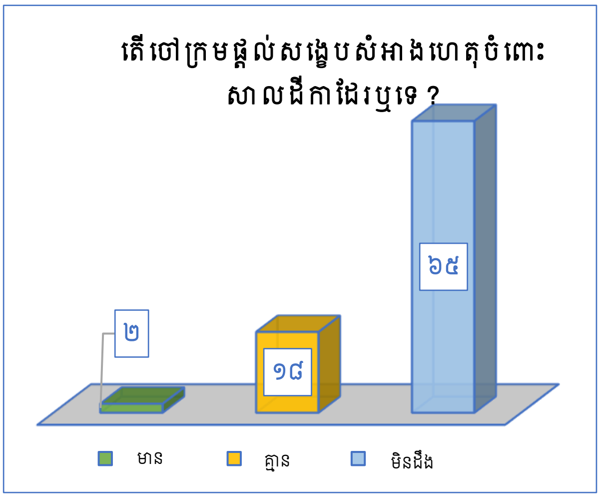

[127] អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ, 'សៀវភៅណែនាំស្ដីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌' (ឆ្នាំ២០១៤) ទំព័រ ១៧៣ កថាខណ្ឌ ២៤.២ ។

[128] គណៈកម្មធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ, សេចក្ដីពន្យល់ទូទៅលេខ៣២, កថាខណ្ឌ ៤៩ ទំនាក់ទំនង លេខ ៣២០/១៩៨៨, *V. Francis ទល់នឹង ប្រទេសចាម៉ៃកា* (ថ្ងៃទី២៤ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៣), GAOR, A/៤៨/៤០ (លេខ II), កថាខណ្ឌ ១២.២, http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/320-1988.html ។

[129] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក ក៏បានកត់សម្គាល់ផងដែរថា នៅគ្រប់សំណុំរឿងទាំងអស់ដែលសេចក្តីសម្រេចបានប្រកាស នៅពេល ម.ស.ម.ក កំពុងសង្កេតការណ៍សវនាការ តុលាការបានប្រកាសសាលដីកាលើពិរុទ្ធភាព ដោយតម្កល់សេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាដំបូង ដែលនិន្នាការនេះបានបន្តចាប់តាំងពីអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៦/២០១៧។ ករណីនេះ បូករួមទាំងការមិនបានអានសំអាងហេតុសេចក្តីសម្រេច នាំឱ្យមានការព្រួយបារម្ភថាតើ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ជនជាប់ចោទត្រូវបានគោរពដែរ ឬទេ។ ដូច្នេះសិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ នៅជាសិទ្ធិដែលមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ ឆ្លើយតបនឹងរបកគំហើញនេះកន្លងមក សាលាឧទ្ធរណ៍បានថ្លែងថា ចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍បានប្រកាសទាំងសេចក្តីសម្រេច និងសំអាងហេតុពេញលេញ លុះត្រាតែគូភាគីអវត្តមាន។ ក្នុងករណីនេះ ចៅក្រមគ្រាន់តែអានសាលដីកាប៉ុណ្ណោះ។ សាលាឧទ្ធរណ៍បានបញ្ជាក់ទៀតថា តាមច្បាប់ ចៅក្រមអាចអានទាំងសេចក្តីសម្រេច និងសំអាងហេតុពេញលេញ ឬអានតែសេចក្តីសម្រេចប៉ុណ្ណោះ អាស្រ័យលើប្រភេទសំណុំរឿង និងពេលកំណត់។[130]

៤.៩. វិជ្ជាជីវៈរបស់ចៅក្រម

ច្បាប់អន្តរជាតិ	ច្បាប់កម្ពុជា		
ក.អ.ស.ព.ន	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា	ក្រមសីលធម៌ចៅក្រម
មាត្រា ១៤(១)	មាត្រា ១២៨ & ១៣២	មាត្រា ៨, ៥០ & ៧៧	មាត្រា ២ & ៨

តាមមាត្រា ១៤(១) នៃ ក.អ.ស.ព.ន សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាជម្រះក្តីដែលមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង គឺជាសសរស្តម្ភនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌។[131] បើគ្មានការគោរពសិទ្ធិនេះទេ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ផ្សេងទៀតទាំងអស់ គឺមិនមានប្រយោជន៍។ ជាការពិត សាលាជម្រះក្តីដែលមិនមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងលម្អៀង មិនអាចបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន ដើម្បីធានានូវការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ និងការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌ត្រឹមត្រូវនោះទេ។ ដូច្នេះ

[130] លិខិតលេខ ៤៣១/២១ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២១ របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងរបកគំហើញរបស់ ម.ស.ម.ក នៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ។

[131] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយសាលាជម្រះក្តីដែលមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២) https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-right-to-be-tried-by-a-competent-independent-and-impartial-tribunal ។

ចៅក្រមត្រូវតែប្រកាន់វិជ្ជាជីវៈគ្រប់ពេលវេលា ដែលមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង។ នៅកម្ពុជា ក្រមសីលធម៌របស់ចៅក្រមត្រូវបានបញ្ញត្តដោយច្បាប់ស្តីពីលក្ខនិក្ខៈចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា និងក្រមសីលធម៌ចៅក្រម ដែលតម្រូវឱ្យចៅក្រមមិនរងសម្ពាធពីគ្រប់ទម្រង់នៃឥទ្ធិពលណាមួយពីសំណាក់គូភាគី ឬបុគ្គល ក្រុម ឬស្ថាប័នណាមួយ និងធ្វើសេចក្តីសម្រេចលើសំណុំរឿងប្រកបដោយមនសិការ ការគោរព ការអត់ធ្មត់ សុជីវធម៌ និងសីលធម៌បំផុត ដើម្បីជានានូវយុត្តិធម៌។

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ មិនមានចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍ណាម្នាក់ក្នុងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត បានបំភិតបំភ័យ ឬរើសអើងចំពោះភាគីណាមួយឡើយ រួមទាំងជនជាប់ចោទផងដែរ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ការសង្កេតសវនាការបានបង្ហាញនូវការប្រតិបត្តិដែលមិនប្រកបដោយវិជ្ជាជីវៈមួយចំនួនក្នុងនាមចៅក្រម និងអយ្យការ។ ចៅក្រម ឬព្រះរាជអាជ្ញាបានចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការនៅអំឡុងពេលសវនាការ ក្នុងចំណោមចំនួន ២២,៤% នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត (សំណុំរឿងចំនួន ១៩ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង)។ លើសពីនេះ ចៅក្រមបានទទួលទូរស័ព្ទរបស់ខ្លួននៅអំឡុងពេលសវនាការក្នុងចំណោមចំនួន ៣,៥% នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត (សំណុំរឿងចំនួន ៣ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) ហើយក្នុងចំណោមចំនួន ១,២% នៃសំណុំរឿង សំឡេងទូរស័ព្ទរបស់ចៅក្រមបានរោទ៍ឡើង (សំណុំរឿងចំនួន ១ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង)។ នេះមិនបានចង្អុលបង្ហាញថា ចៅក្រមយកចិត្តទុកដាក់លើសំណុំរឿង និងគោរពដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធឡើយ។

តួលេខទី ១៧៖ ការប្រតិបត្តិរបស់មន្ត្រីតុលាការ[132]

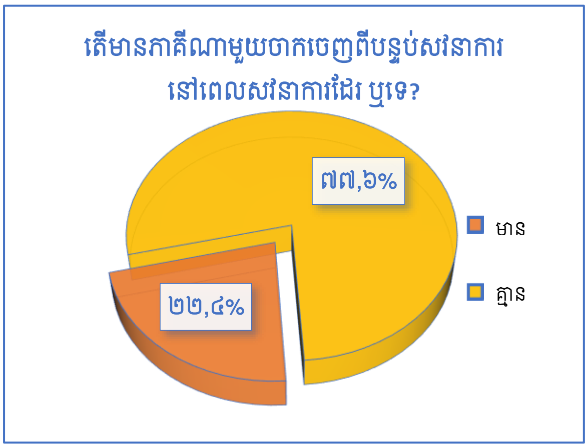

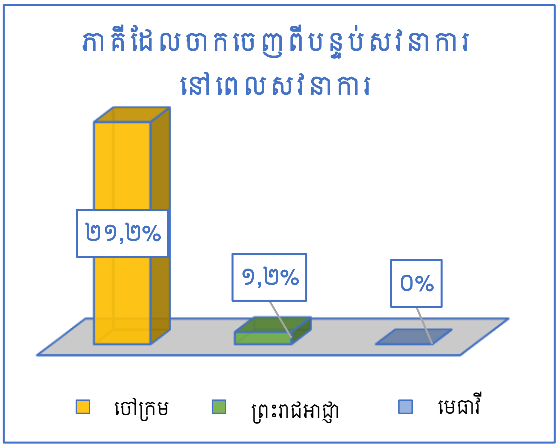

ជាចុងក្រោយ ការសង្កេតសវនាការក៏បានរកឃើញដែរថា សវនាការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ភាគច្រើនដែលបានសង្កេត មានរយៈពេលខ្លី ដែលជាការព្រួយបារម្ភអំពីភាពហ្មត់ចត់របស់ចៅក្រមក្នុងការពិនិត្យសំណុំរឿងនៅអំឡុងពេលសវនាការ ជាពិសេសទាក់ទងនឹងបទល្មើសធ្ងន់ធ្ងរ។ ក្នុងចំណោមសវនាការនៃ

[132] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើរយៈពេលនៃសវនាការដែលបានកត់ត្រាសម្រាប់សំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

សំណុំរឿងទាំង ៨៥ មានចំនួន ៥៣% នៃសំណុំរឿង ចំណាយពេលតិចជាង ១៥ នាទី (សំណុំរឿងចំនួន ៤៥ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) ចំនួន ២៣,៨% នៃសវនាការ មានរយៈពេលចន្លោះពី ១៥ ដល់ ៣០ នាទី (សំណុំរឿងចំនួន ២០ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) ចំនួន ១៤,១% នៃសវនាការមានរយៈពេលចន្លោះពី ៣១ នាទី ដល់ មួយម៉ោង (សំណុំរឿងចំនួន ១២ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) និង ចំនួន ៩,៤% នៃសវនាការ មានរយៈពេលច្រើនជាងមួយម៉ោង (សំណុំរឿងចំនួន ០៨ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) សវនាការយូរបំផុតដែលបានសង្កេត មានរយៈពេលតិចជាងពីរម៉ោងកន្លះ។ យ៉ាងនេះក្តី ចំនួន ២១,២% នៃសវនាការ ដែលមានរយៈពេលតិចជាង ១៥ នាទី ទាក់ទងនឹងបទឧក្រិដ្ឋ ហើយសវនាការបទឧក្រិដ្ឋខ្លីបំផុតដែលបានសង្កេត មានរយៈពេលត្រឹមតែ ៤ នាទី ប៉ុណ្ណោះ និងចំនួន ៣១,៨% នៃបទមជ្ឈិមដែលសវនាការបានសង្កេត មានរយៈពេលខ្លីត្រឹមតែ ៣ នាទីប៉ុណ្ណោះ។

សរុបមក រយៈពេលជាមធ្យមនៃសវនាការដែលបានសង្កេតចំនួន ៨៥ សំណុំរឿង មានត្រឹមតែ ២៤ នាទី ប៉ុណ្ណោះ។ នៅក្នុងសវនាការដែលមានរយៈខ្លីបំផុតជាច្រើន ត្រូវបានសង្កេតឃើញថា ជនជាប់ចោទអវត្តមាន ឬ/និងមិនមានមេធាវីការពារ។ លើសពីនេះ គ្មានសាក្សីណាម្នាក់ត្រូវបានកោះហៅមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងសវនាការភាគច្រើនដែលបានសង្កេត។ ភាគច្រើននៅក្នុងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត និងស្តាប់សាលដីកា ចៅក្រមសំអាងលើចម្លើយសារភាពរបស់ជនជាប់ចោទ ឬចម្លើយរបស់ជនរងគ្រោះដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងសវនាការ។ កត្តាទាំងនេះបង្ហាញពីការជាប់ទាក់ទងគ្នារវាងអវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទ និងមេធាវីការពារ ព្រមទាំងភស្តុតាងសំខាន់ៗមិនគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបង្ហាញនៅអំឡុងពេលសវនាការ ដែលនេះជាហេតុផលនាំឱ្យសវនាការប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរយៈពេលខ្លីបំផុត។ ទោះបីជាមិនមានបទដ្ឋានកំណត់ទាក់ទងនឹងរយៈពេលនៃការជំនុំជម្រះក៏ដោយ សវនាការដែលមានរយៈពេលតិចជាង ៣០ នាទី ជាពិសេសនៅពេលទាក់ទងនឹងបទល្មើសដែលត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ ស្ទើរតែមិនអាចអនុញ្ញាតឱ្យផ្តល់បរិយាកាសអំណោយផលសម្រាប់គូភាគី ក្នុងការមានលទ្ធភាពការពារសំណុំរឿងរបស់ខ្លួនឱ្យបានពេញលេញនោះទេ។ ការមានដំណើរការដោយយកចិត្តទុកដាក់ និងអត់ធ្មត់ ដើម្បីផ្តល់ភាពយុត្តិធម៌ត្រឹមត្រូវដល់គូភាគី គឺជាគោលការណ៍មួយដែលចៅក្រមត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់តាមក្រមសីលធម៌។ ដូច្នេះ សាលាឧទ្ធរណ៍គួរប្រើប្រាស់ពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់សវនាការ ដើម្បីធានានូវការវិនិច្ឆ័យត្រឹមត្រូវ និងហ្មត់ចត់ ហើយសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ទាំងអស់របស់ជនជាប់ចោទ រួមមានសិទ្ធិមានវត្តមាន និងមានមេធាវី ត្រូវបានគោរពពេញលេញ ហើយភស្តុតាងត្រូវបានប្រមូលគ្រប់គ្រាន់ និងបង្ហាញនៅក្នុងសវនាការ ដើម្បីធានានូវការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌ត្រឹមត្រូវ។

តួលេខទី ១៨៖ រយៈពេលនៃសវនាការដែលបានសង្កេត [133]

---

[133] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើរយៈពេលនៃសវនាការដែលបានកត់ត្រាសម្រាប់សំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេត។

រយៈពេលសវនាការ	> ១៥ នាទី	១៥ - ៣០ នាទី	៣១ នាទី – ១ម៉ោង	< ១ ម៉ោង	សរុប
បទឧក្រិដ្ឋ	១៨	៨	៥	៥	៣៦
បទមជ្ឈិម	២៧	១២	៦	៣	៤៨
បទលហុ	០	០	១	០	១
សរុប	៤៥	២០	១២	៨	៨៥
សរុបជា %	៥៣%	២៣,៥%	១៤,១%	៩,៤%	១០០%

៤.១០. សិទ្ធិកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់

ច្បាប់អន្តរជាតិ		ច្បាប់កម្ពុជា			
ក.អ.ស.ព.ន	អ.ស.ក	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ	ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ	ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន
មាត្រា ១៤ (១)	មាត្រា ៣៧ & ៤០	មាត្រា ៣១ & ៤៨	មាត្រា ១០០ & ២១២	មាត្រា ៣៩ & ៤០	មាត្រា ៥, ៦, ៣៩, ៤៧, ៤៨, ៤៩, ៥៤ & ៥៧

ច្បាប់អន្តរជាតិធានាចំពោះកុមារ - ជនដែលមានអាយុក្រោម ១៨ ឆ្នាំ[134] ដែលបានរងការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ នូវរាល់សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ដែលអនុវត្តចំពោះមនុស្សពេញវ័យ ប៉ុន្តែទទួលស្គាល់ថា ពួកគេក៏ត្រូវការកិច្ចការពារពិសេសផងដែរ ដោយគិតគូរពីអាយុ ភាពដឹងក្តី និងការអភិវឌ្ឍផ្នែកបញ្ញា។[135]

ក.ស.អ.ព.ន និងអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ("អ.ស.ក") ដែលមានសុពលភាពសម្រាប់កម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៩២ ចែងពីបទប្បញ្ញត្តិជាក់លាក់សម្រាប់ការប្រព្រឹត្តលើកុមារនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌ[136] ដែលគាំទ្រដោយវិធាន និងគោលការណ៍ណែនាំអន្តរជាតិជាច្រើន។[137] កតិកាសញ្ញា និងអនុសញ្ញាទាំងនេះបកស្រាយពីភាពចាំបាច់ជាពិសេសសម្រាប់រដ្ឋភាគីក្នុងការបង្កើតច្បាប់ នីតិវិធី អាជ្ញាធរ និងស្ថាប័ន

---

[134] អ.ស.ក, មាត្រា ១។

[135] សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមអំពីសិទ្ធិទាំងនេះ សូមមើលកម្រងមេរៀនរបស់ ម.ស.ម.ក "សិទ្ធិកុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២) https://sithi.org/km/fair-trial-rights/the-rights-of-children-conflict-with-the-law ។

[136] អ.ស.ក , មាត្រា ៤០(២) គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ មាត្រា ១៤ កថាខណ្ឌ ៣៨-៧១, ក.អ.ស.ព.ន មាត្រា ១៤, គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ កថាខណ្ឌ ៤២។

[137] ឧទាហរណ៍ វិធានបទដ្ឋានអប្បបរមារបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌អនីតិជន (ច្បាប់ក្រុងប៉េកាំង) ឬវិធានច្បាប់របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីការការពារអនីតិជនដែលត្រូវបានគេដកហូតសិទ្ធិសេរីភាព ក្នុងចំណោមវិធានច្បាប់ផ្សេងៗ។

ដែលអនុវត្តជាពិសេសចំពោះកុមារដែលបានរងការចោទប្រកាន់ ឬទទួលស្គាល់ថាបានបំពានលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។ ជាពិសេស រដ្ឋត្រូវកំណត់អាយុអប្បបរមានៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ដែលកុមារត្រូវសន្មតថាមិនមានសមត្ថភាពក្នុងការបំពានច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ និងមិនអាចទទួលខុសត្រូវក្នុងដំណើរការនីតិវិធីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។[138] កុមារដែលមានអាយុអប្បបរមា ឬលើសពីអាយុអប្បបរមានៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ប៉ុន្តែក្រោមអាយុ ១៨ ឆ្នាំ អាចត្រូវបានចោទប្រកាន់ជាផ្លូវការ និងទទួលបាននីតិវិធីយុត្តិធម៌កុមារស្របតាម អ.ស.ក ។[139] ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី រដ្ឋភាគីត្រូវបានតម្រូវឱ្យលើកកម្ពស់វិធានការដោះស្រាយជាមួយកុមារដោយមិនឈានទៅរកដំណើរការនីតិវិធីតុលាការ "នៅពេលដែលសមស្រប និងចាំបាច់"។[140] លើសពីនេះ ការសម្រេចទោសផ្សេងៗ ដូចជា ដីកាសម្រេចលើការថែទាំ ដីកាណែនាំ និងដីកាសម្រេចដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យ ការផ្តល់ប្រឹក្សា ការព្យួរទោស ការថែទាំជំនួស កម្មវិធីអប់រំ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ និងជម្រើសផ្សេងទៀតចំពោះការថែទាំតាមស្ថាប័នត្រូវតែមាន ដើម្បីធានាថា កុមារត្រូវបានដោះស្រាយដោយសមស្របទៅនឹងសុខុមាលភាពរបស់ពួកគេ ហើយថែមទាំងស្របទៅតាមកាលៈទេសៈរបស់ពួកគេ និងបទល្មើស។[141] ច្បាប់ជាតិចែងបញ្ញត្តិបន្ថែមពីការប្រព្រឹត្តលើកុមារក្នុងផ្នែកសំខាន់ៗមួយចំនួន។ ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជនត្រូវបានអនុម័តនៅឆ្នាំ២០១៦ ដើម្បីការពារសិទ្ធិ និងឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។

ការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរបស់កុមារ

ជាអន្តរជាតិ អាយុអប្បបរមាទូទៅបំផុតគឺ ១៤ ឆ្នាំ។[142] ច្បាប់ជាតិបានកំណត់អាយុនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌនៅអាយុដូចគ្នា[143] មានន័យថាគ្មានកុមារណាម្នាក់ដែលមានអាយុក្រោមអាយុនេះនៅពេលដែលរងការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើស គួរត្រូវបានតុលាការជំនុំជម្រះនោះទេ។ អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចត្រូវស្វែងរកភស្តុតាង ដើម្បីកំណត់អាយុរបស់កុមារដែលត្រូវបានសង្ស័យថាប្រព្រឹត្តបទល្មើសឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន រួមទាំងស្វែងរកសំបុត្រកំណើត ឬឯកសារបញ្ជាក់កំណើត ឬប្រើប្រាស់មធ្យោបាយដែលអាចទុកចិត្តបានផ្សេងទៀតដែលតុលាការអាចទទួលយកបាន ដើម្បីកំណត់អាយុរបស់ពួកគេក្នុងករណីដែលគ្មានឯកសារបញ្ជាក់កំណើត។ រាល់ការសង្ស័យទាក់ទងនឹងអាយុរបស់កុមារត្រូវតែដោះស្រាយឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។[144] ដូចគ្នាដែរ តុលាការត្រូវតែផ្ទៀងផ្ទាត់អាយុរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹង

---

[138] អ.ស.ក, មាត្រា ៤០(៣) ។

[139] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ២១ ។

[140] អ.ស.ក មាត្រា ៤០(៣០) គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ១៣ ។

[141] អ.ស.ក, មាត្រា ៤០ (៤) ។

[142] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ២១។

[143] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា មាត្រា ៣៩, ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន មាត្រា ៧ ។

[144] ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន មាត្រា ៧ ។

សំណុំរឿងដែលខ្លួនទទួលបន្ទុកក្នុងការជំនុំជម្រះ។ ប្រសិនបើអាចកំណត់បានថា កុមាររងការចោទប្រកាន់មានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ នៅពេលបទល្មើសកើតឡើង ឬប្រសិនបើមានការសង្ស័យអំពីអាយុរបស់ពួកគេនៅពេលបទល្មើសកើតឡើង នោះចៅក្រមត្រូវឱ្យពួកគេរួចពីបទចោទភ្លាមៗ។

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ ក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត មាន ៤ នាក់ជាកុមារនៅពេលបទល្មើសកើតឡើង ដែលក្នុងនោះ ៣ នាក់មានអាយុចន្លោះពី ១៦-១៧ ឆ្នាំនៅពេលបទល្មើសកើតឡើង (៧៥%) និងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ម្នាក់ (២៥%) មានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ នៅពេលបទល្មើសកើតឡើង។ ករណីនេះគឺជារឿងមួយគួរឱ្យព្រួយបារម្ភ ខណៈដែលព័ត៌មានដែលអ្នកសង្កេតការណ៍របស់ ម.ស.ម.ក ប្រមូលបាននៅពេលសង្កេតសវនាការលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍របស់ពួកគេ បានបង្ហាញថា កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នតាំងពីខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩ ហើយត្រូវបានផ្ដន្ទាទោសពីបទមជ្ឈិម និងត្រូវបានសាលាដំបូងកាត់ទោសដាក់ពន្ធនាគារកាលពីខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២០ ដូចនេះបង្ហាញពីការខកខានរបស់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការកំណត់អាយុរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់នៅដំណាក់កាលដំបូងនៃដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ បន្ថែមលើនេះ ទោះបីជាមេធាវីរបស់ពួកគេបានបង្ហាញសំបុត្រកំណើតរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ នៅសាលាឧទ្ធរណ៍សម្រាប់ជាភស្តុតាងបង្ហាញថាកុមាររងការចោទប្រកាន់មានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ នៅពេលបទល្មើសកើតឡើងនោះក៏ដោយ ក៏តុលាការមិនបានឱ្យរួចបទចោទប្រកាន់លើពួកគេភ្លាមៗដែរ ហើយបែរជាកំណត់ពេលប្រកាសសាលដីកានៅថ្ងៃក្រោយទៅវិញ។ សាលដីកាដែលតុលាការសម្រេចក្នុងសំណុំរឿងនេះ មិនត្រូវបានដឹងច្បាស់ទេ ដោយសារអ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក មិនបានចូលរួមស្ដាប់ការប្រកាសសាលដីកាទេ។

តួលេខទី ១៩៖ អាយុនៅពេលបទល្មើសកើតឡើង[145]

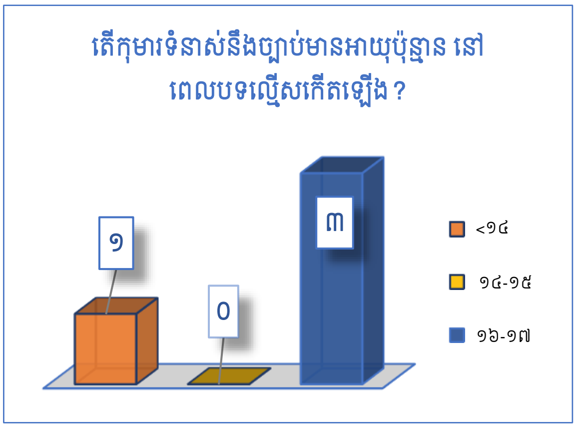

[145] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់សរុប (បួននាក់) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួនបួនដែលបានសង្កេត។

ដូច្នេះ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ បានសម្គាល់ពីការធ្លាក់ចុះនៃការប្រព្រឹត្តរបស់តុលាការចំពោះកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍មុន ដែលកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់បីនាក់ផ្សេងទៀតអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែល ម. ស.ម.ក បានសង្កេតនៅឆ្នាំ ២០១៣/២០១៤, ២០១៦/២០១៧ និង ២០១៨/២០១៩ ត្រូវបានចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍ឱ្យរួចបទចោទប្រកាន់ភ្លាមៗ បន្ទាប់ពីបានបង្ហាញភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីអាយុរបស់ពួកគេនៅក្នុងសវនាការសាលាឧទ្ធរណ៍។ នេះមានសារសំខាន់ដែលតុលាការ និងអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចផ្សេងទៀតបង្កើនការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួន ដើម្បីកំណត់អាយុរបស់កុមាររងការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ហើយតុលាការត្រូវឱ្យកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលមានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ នៅពេលបទល្មើសកើតឡើង រួចពីបទចោទភ្លាមៗ តាមការកំណត់អាយុរបស់ពួកគេ ឬប្រសិនបើមានការសង្ស័យអំពីអាយុរបស់ពួកគេ។

សិទ្ធិមានសេរីភាព

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួនបីនាក់ក្នុងចំណោមបួននាក់ (៧៥%) ត្រូវបានឃុំខ្លួន រួមទាំងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលមានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ នៅពេលបទល្មើសកើតឡើង។ ទោះបីជាមានភាពប្រសើរឡើងក៏ដោយ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ពីមុន ដែលកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ទាំងអស់ត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ហើយសិទ្ធិមានសេរីភាពរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ ត្រូវបានប៉ះពាល់ជាបន្តបន្ទាប់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ដែលយោងតាមរបកគំហើញពីការសង្កេតរបស់ ម.ស.ម.ក ពីឆ្នាំ២០១៤ ដល់ ឆ្នាំ២០២១ បានបង្ហាញពីការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធនៃការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នក្នុងករណីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ (សូមមើលតួលេខទី ២០ ខាងក្រោម)។ លើសពីនេះ កុមារបីនាក់ដែលត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាព បានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារ រួមទាំងកុមារម្នាក់ក្នុងឯកសណ្ឋានពណ៌ខៀវសម្រាប់ទណ្ឌិត ដែលជាហេតុធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសរបស់ពួកគេ។

តួលេខទី ២០៖ ចំនួនភាគរយនៃកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាពនៅឆ្នាំ ២០២១[146]

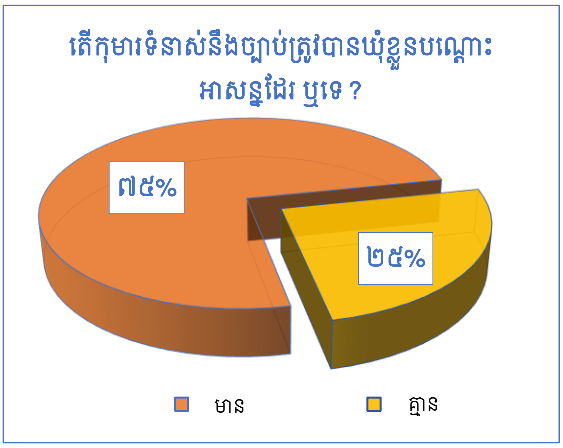

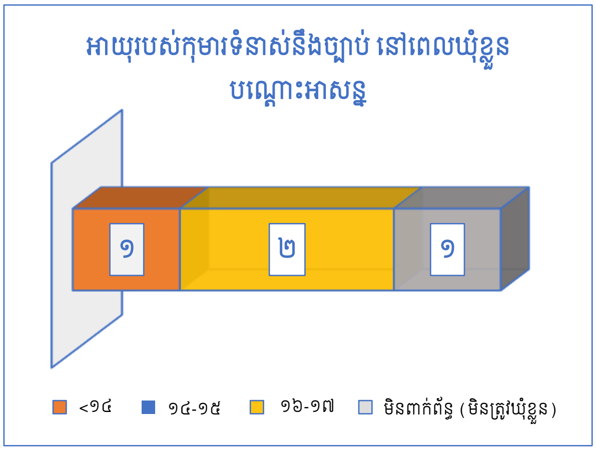

ឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារត្រូវតែជាអាទិភាពនៅពេលធ្វើការសម្រេច ឬដាក់ទោសលើកុមារដែលបានរកឃើញថាបានបំពានច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។[147] ការដកហូតសិទ្ធិសេរីភាពរបស់កុមារ ចាប់ពីពេលចាប់ខ្លួននៅពេលដំណើរការនីតិវិធីទាំងមូល និងការផ្តន្ទាទោស គឺត្រូវចាត់ទុកជាវិធានការចុងក្រោយ ហើយគួរត្រូវបានប្រើតែនៅក្នុងករណីពិសេសប៉ុណ្ណោះ ដែលរយៈពេលសមស្របខ្លីបំផុត។[148] ច្បាប់គួរចែងពីវិធានការមិនឃុំខ្លួនផ្សេងៗ និងកំណត់យ៉ាងច្បាស់ពីអាទិភាពក្នុងការប្រើប្រាស់វិធានការទាំងនេះ។[149] ច្បាប់ជាតិចែងពីវិធានការមិនឃុំខ្លួន។[150]

ការបែងចែកជនជាប់ឃុំជាកុមារក្នុងពន្ធនាគារ

បទដ្ឋានអន្តរជាតិស្តីពីយុត្តិធម៌កុមារក៏បានផ្តល់អនុសាសន៍លើការដាក់កុមារឱ្យដាច់ដោយឡែកពីអ្នកជាប់ឃុំពេញវ័យនៅក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង លើកលែងឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារមិនត្រូវបានពិចារណា។ ដើម្បីជៀសវាងការដាក់ឱ្យពួកគេទទួលរងឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានពីជនជាប់ឃុំពេញវ័យ កុមារដែលត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាពត្រូវតែដាក់នៅដាច់ដោយឡែក ឬនៅផ្នែកផ្សេងទៀតនៃអាគារដាច់ពីមនុស្សពេញវ័យ។[151]

146 ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនសរុបនៃកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ (បួននាក់) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួនបួនដែលបានសង្កេត

147 អ.ស.ក មាត្រា ៣(១), សូមមើលផងដែរ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ១២។

148 អ.ស.ក មាត្រា ៣៧(ខ), សូមមើលផងដែរ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ១៩, ៧៣, ៨២-៩៥ ។

149 គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៧៣។

150 ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ , មាត្រា ៤០។

151 គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៩២ និង៩៣។

នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ មានការចង្អុលបង្ហាញថា កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ម្នាក់ក្នុងចំណោមកុមារបីនាក់ដែលត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិសេរីភាព (២៥%) ត្រូវបានឃុំខ្លួនជាមួយមនុស្សពេញវ័យ។

ការការពារឯកជនភាពរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់

តាមច្បាប់សិទ្ធិមនុស្ស កុមារមានសិទ្ធិទទួលបានការគោរពឯកជនភាពរបស់ខ្លួននៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃដំណើរការនីតិវិធី [152] នេះរាប់បញ្ចូលទាំងទំនាក់ទំនងដំបូងនៃការអនុវត្តច្បាប់ រហូតដល់សេចក្តីសម្រេចជាស្ថាពរ ឬប្រសិនបើត្រូវបានផ្តន្ទាទោស ការរួចផុតពីការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យ ការឃុំឃាំង ឬការដកហូតសេរីភាព។ ហេតុផលជាមូលដ្ឋានគឺដើម្បីជៀសវាងព្យសនកម្មដែលបណ្តាលមកពីសាធារណភាពមិនសមរម្យ ឬការផ្សព្វផ្សាយបង្ខូចកេរ្តិ៍។[153] ដូច្នេះ វិធានច្បាប់គួរជាសវនាការយុត្តិធម៌កុមារដែលត្រូវធ្វើឡើងជាអសាធារណៈ និងមានករណីលើកលែងតិចតួចតាមបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់។[154] ឯកជនភាពរបស់កុមាររងគ្រោះ ឬកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់អាចត្រូវបានដាក់ពីក្រោយកញ្ចក់អេក្រង់ ឬប្រើប្រាស់មធ្យោបាយផ្សេងទៀតក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្ម។ ការប្រើប្រាស់ឧបករណ៍ដូចជាសវនាការតាមប្រព័ន្ធសន្និសីទវីដេអូ ឬសវនាការជាអសាធារណៈគួរត្រូវបានពិចារណា។ ប្រសិនបើសាលដីកា ឬការផ្តន្ទាទោសត្រូវប្រកាសជាសាធារណៈ នោះអត្តសញ្ញាណរបស់កុមារមិនគួរត្រូវបានបង្ហាញឡើយ។[155] ជាចុងក្រោយ ឯកសារណាមួយទាក់ទងនឹងកុមារគួរត្រូវបានរក្សាការសម្ងាត់យ៉ាងតឹងរ៉ឹង និងមិនបើកចំហដល់ភាគីទីបី លើកលែងតែចំពោះអ្នកដែលពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ក្នុងការស៊ើបអង្កេត និងការវិនិច្ឆ័យលើសំណុំរឿង។[156] ប្រការនេះត្រូវបានធានា ទោះបីជានៅពេលដែលកុមារឈានដល់អាយុ ១៨ ឆ្នាំក៏ដោយ។[157]

---

[152] អ.ស.ក, មាត្រា ៤០(២)(vii) សូមមើលផងដែរ អ.ស.ក មាត្រា ១៦ និង មាត្រា ៤០(១), គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៦៦។

[153] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៧០។

[154] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៦៧។

[155] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៦៧។

[156] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៦៧។

[157] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារ, សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ កថាខណ្ឌ ៧០។

តួលេខទី ២១៖ ការការពារឯកជនភាពរបស់កុមារ[158]

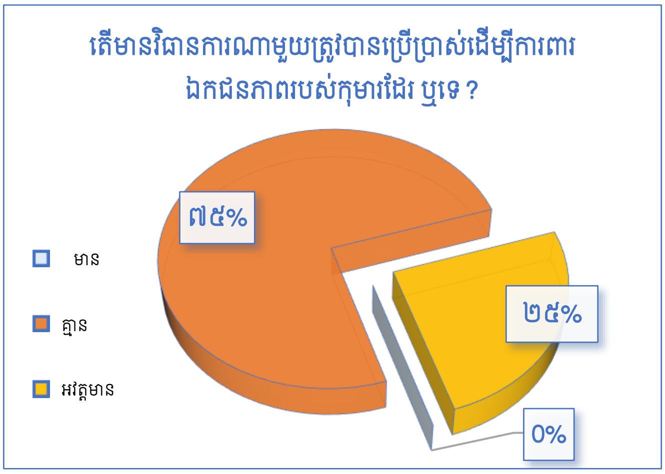

មិនមានវិធានការណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីការពារឯកជនភាពរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ ចំនួនបីនាក់ ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ នៅអំឡុងពេលនៃការធ្វើរបាយការណ៍នោះទេ។ លើសពីនេះ ការជំនុំជម្រះទាំងអស់ត្រូវបានធ្វើជាសាធារណៈ។ នេះគឺជាបញ្ហា ជាពិសេស ដោយសារបញ្ហាអំពីសិទ្ធិឯកជនភាពរបស់កុមារនៅពេលសវនាការព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានពិភាក្សាដោយយកចិត្តទុកដាក់ជាមួយតុលាការនៅខែសីហា ឆ្នាំ ២០១៩ ហើយតុលាការបានបដិសេធចំពោះរបកគំហើញអវិជ្ជមាននៃរបាយការណ៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់។ ជាការឆ្លើយតបនឹងបញ្ហានេះ តុលាការបានលើកឡើងពីការតម្លើងបច្ចេកវិទ្យាសវនាការតាមសន្និសីទវីដេអូ ដែលជាជំនួយរបស់អង្គការយូនីសេហ្វ ដើម្បីការពារភាពឯកជនរបស់កុមារបានកាន់តែប្រសើរ។ តុលាការក៏បានស្នើឱ្យ ម.ស.ម.ក កត់ត្រា និងរាយការណ៍មកកាន់ប្រធានតុលាការចំពោះចៅក្រមណាដែលមិនទាន់គោរពពេញលេញនូវសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ក្នុងសំណុំរឿងកុមារ ក៏ដូចជាករណីដែលឯកជនភាពមិនត្រូវបានគោរពពេញលេញនៅពេលសវនាការ។ ជាងនេះទៀត តុលាការបានលើកឡើងថា ជាការពិត ការអនុវត្តគម្រោងបង្វែរសម្រាប់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលទាមទារឱ្យមានជម្រើសជំនួសការកាត់ទោសជាផ្លូវការ គឺមិនអាចធ្វើទៅបានទេ ដោយសារកង្វះយន្តការគាំទ្រគម្រោងបែបនេះ។[159] ជាការសោកស្ដាយដែលទោះបីជាមានការខិតខំប្រឹងប្រែងបែបនេះក៏ដោយក៏សិទ្ធិកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ជាធម្មតាហាក់បីដូចជានៅតែមិនទាន់ត្រូវបានគោរពនៅតុលាការ។

ផ្ទុយទៅនឹងរបកគំហើញនៃការសង្កេតការណ៍នេះ តុលាការបានថ្លែងនៅអំឡុងពេលប្រជុំពិគ្រោះយោបល់លើរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍នេះថា ក្នុងករណីដែលមានកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ កុមាររងគ្រោះ ឬកុមារសាក្សី ការជំនុំជម្រះត្រូវបានធ្វើឡើងដោយប្រើរបាំង និងសន្និសីទវីដេអូ។ តុលាការបានបញ្ជាក់ថា

[158] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនសរុបនៃកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ (១៥ នាក់) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ១៥ ដែលបានសង្កេត

[159] នៅថ្ងៃទី២៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៩ ម.ស.ម.ក បានជួបប្រជុំជាមួយប្រធាន អនុប្រធានទាំងអស់ អគ្គព្រះរាជអាជ្ញា តំណាងចៅក្រមម្នាក់ និងអគ្គលេខាធិការដ្ឋានរដ្ឋបាលនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ ដើម្បីពិភាក្សាលើរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ។

ទាំងការជំនុំជម្រះ និងការចេញសេចក្តីសម្រេច សម្រាប់សំណុំរឿងពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងសវនាការជាអសាធារណៈ ទោះបីជាសំណុំរឿងទាំងនោះពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទពេញវ័យក៏ដោយ។

៥. ឆ្នាំ២០១៤-២០២១៖ របត់នៃការគោរពសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌

ផ្នែកនេះបង្ហាញអំពីនិន្នាការសំខាន់ៗ ទាក់ទងនឹងការគោរពបទដ្ឋាននៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌អន្តរជាតិដោយតុលាការ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ដល់ឆ្នាំ២០២១។[160]

សិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី៖ សិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងទិដ្ឋភាពនៃសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី ដែល ម.ស.ម.ក បានសង្កេត ត្រូវបានគោរពយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួនចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤។ ដូចបានបង្ហាញក្នុងតារាងខាងក្រោម ក្នុងចំណោមចំនួន ៩៨% នៃសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេត មិនមានអ្វីដែលបង្ហាញថា មេធាវីរបស់ជនជាប់ចោទត្រូវបានចាត់តាំងនៅថ្ងៃសវនាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នោះទេ។[161] ដូចគ្នាដែរ ជនជាប់ចោទចំនួនតែបួននាក់ប៉ុណ្ណោះក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទទាំងអស់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេតចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ត្រូវបានមេធាវីលើកឡើងពីបញ្ហាពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តីដែលធ្វើឱ្យសិទ្ធិនេះត្រូវបានតុលាការគោរពយ៉ាងទូលំទូលាយដោយ។[162]

តួលេខទី ២២៖ របត់នៃសិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)[163]

[160] សូមកត់សម្គាល់ថា គម្រោងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់ ម.ស.ម.ក ត្រូវបានផ្អាកជាបណ្តោះអាសន្ននៅចន្លោះថ្ងៃទី១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៥ ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦។ ជាលទ្ធផល មិនមានទិន្នន័យអាចស្វែងរកបានសម្រាប់អំឡុងពេលនោះទេ។

[161] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ដែលជនជាប់ចោទមានមេធាវីតំណាង៖ ១៤៩ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ១៦១ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥, ៤៤៣ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ៥៦២ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧, ២៤១ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ៣១៥ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨, ២៦២ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ៣៥២ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ និង ៨៩ សំណុំរឿង(ក្នុងចំណោម ១១៨ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ២០២១។

[162] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទដែលមានវត្តមាន និង/ឬមានមេធាវីតំណាង៖ ជនជាប់ចោទចំនួន ១៤៩ នាក់ (ក្នុងចំណោម ១៦១ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥, ៤៤៣ នាក់ (ក្នុងចំណោម ៥៦២ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧, ២៤១ នាក់ (ក្នុងចំណោម ៣១៥ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨, ២៦២ នាក់ (ក្នុងចំណោម ៣៥២ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ និងជនជាប់ចោទ ៨៩ នាក់ (ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់) នៅឆ្នាំ២០២១។

[163] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទដែលមានមេធាវីតំណាង៖ ជនជាប់ចោទចំនួន ១៤៩ នាក់ (ក្នុងចំណោម ១៦១ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥, ៤៤៣ នាក់ (ក្នុងចំណោម ៥៦២ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧, ២៤១ នាក់ (ក្នុងចំណោម ៣១៥ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨, ២៦២ នាក់ (ក្នុងចំណោម ៣៥២ នាក់) នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ និងជនជាប់ចោទ ៨៩ នាក់ (ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់) នៅឆ្នាំ២០២១។

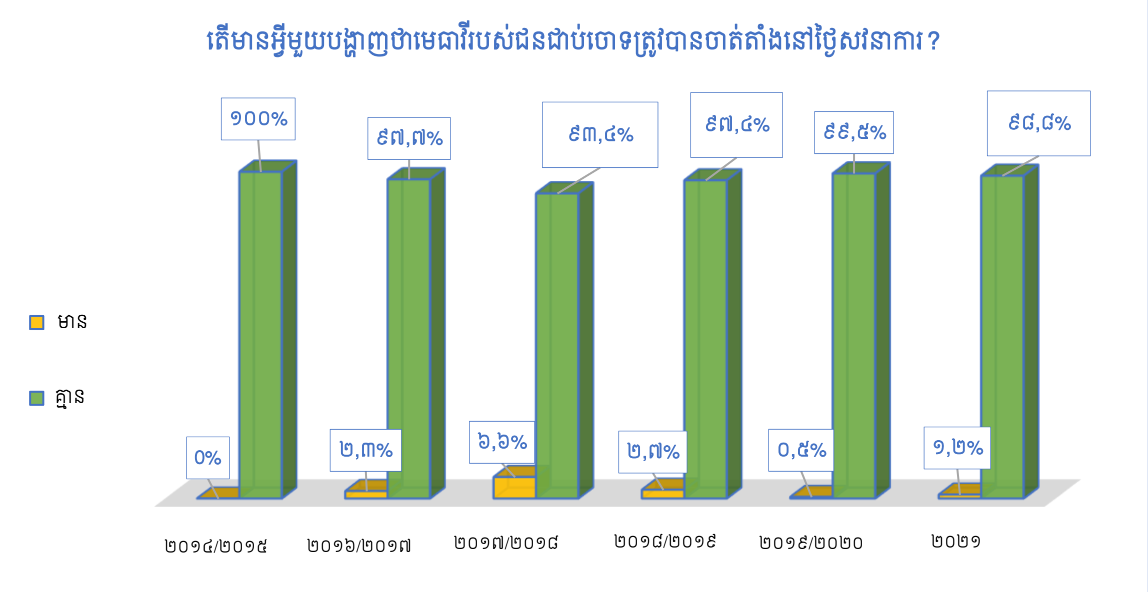

សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ៖ ចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ ដល់ឆ្នាំ២០២១ សេចក្តីសម្រេចត្រូវបានប្រកាសជាសាធារណៈលើគ្រប់សំណុំរឿង ដែលបានសង្កេតជាមួយនឹងព័ត៌មានទាំងនេះ។[164]

ការហាមឃាត់ការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ៖ គោលការណ៍នៃការមិនអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់នេះក៏ត្រូវបានគោរពយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួនផងដែរ។ គ្រប់សំណុំរឿងទាំងអស់ដែលបានសង្កេតចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ ដល់ឆ្នាំ២០២១ ច្បាប់ដែលយកមកចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទ គឺបានចូលជាធរមាននៅថ្ងៃដែលបទល្មើសត្រូវបានចោទប្រកាន់។[165]

ការការពារពីការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល៖ គោលការណ៍នៃការមិនវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល ត្រូវបានគោរពយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួនចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤។ លើកលែងតែជនជាប់ចោទចំនួន ០២ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះមិនមានអ្វីមួយដែលបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទក្នុងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត

---

[164] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងទាំងអស់ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥, ២៥២ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ៣៤១ សំណុំរឿង) ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧, ៩៥ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ២១៣ សំណុំរឿង) ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ ២០១៧/២០១៨, ៩៩ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ២៣៩ សំណុំរឿង) ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩, ២១ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ២០៣ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងចំនួន ២១ សំណុំរឿង (ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) នៅឆ្នាំ ២០២១។

[165] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទចំនួន ១៦១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង ចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតក្នុងឆ្នាំ ២០១៤/ ២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៥៥៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង រឿងក្តីចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតក្នុងឆ្នាំ ២០១៦/២០១៧ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣១៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតក្នុងឆ្នាំ ២០១៧/២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតក្នុងឆ្នាំ ២០១៨/២០១៩ ចំនួន ២៥៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង ២០៣ ដែលបានសង្កេតក្នុងឆ្នាំ ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីចំនួន ៨៥ ដែលបាន សង្កេតក្នុងឆ្នាំ ២០២១។

តាំងពីឆ្នាំ២០១៤-២០២១ ត្រូវបានជំនុំជម្រះ និងផ្តន្ទាទោសចំពោះបទល្មើសដែលធ្លាប់បានចោទប្រកាន់រួចនោះទេ។[166]

សិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសៈ បន្ទាប់ពីត្រូវបានចាត់ចូលថាជាសិទ្ធិដែលត្រូវបានគោរពពេញលេញនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ [167] សិទ្ធិនេះបានប្តូរទៅជាសិទ្ធិដែលមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនៅអំឡុងពេលធ្វើបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ហើយចាប់តាំងពីពេលនោះមក សិទ្ធិនេះនៅតែស្ថិតក្នុងចំណាត់ថ្នាក់នេះ។ ទោះជាមិនមានសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតចាប់តាំងឆ្នាំ២០១៤ ដែលចៅក្រមបានធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ណាមួយ អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ មុនពេលចេញសេចក្តីសម្រេចលើរាល់រឿង និងមិនមានជនជាប់ចោទណាម្នាក់ត្រូវបានដាក់ខ្នោះនៅពេលសវនាការក៏ដោយ [168] នៅមានកត្តាជាច្រើនដែលបញ្ជាក់ថា សិទ្ធិនេះត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ចៅក្រមមិនបានប្រាប់ ឬពន្យល់ដល់ជនជាប់ចោទទាំងអស់អំពីសិទ្ធិនៅស្ងៀមនោះទេ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី មានការកត់សម្គាល់ពីការកែលម្អនៅអំឡុងពេលធ្វើបាយការណ៍នីមួយៗ ដូចបានបង្ហាញនៅតួលេខខាងក្រោម។ ចៅក្រមបានប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនៅស្ងៀមដល់ជនជាប់ចោទត្រឹមតែចំនួន ៦,៣% នៃសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ហើយចៅក្រមក៏បានប្រាប់ និងពន្យល់ពីសិទ្ធិនៅស្ងៀមក្នុងចំណោមចំនួន ៤៤,៧% នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅអំឡុងពេលធ្វើបាយការណ៍នេះ។ នេះបង្ហាញពីភាពល្អប្រសើរគួរឱ្យកត់សម្គាល់ក៏ដោយ ក៏ការប្រាប់ និងការពន្យល់របស់តុលាការអំពីសិទ្ធិជា

[166] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើជនជាប់ចោទចំនួន ១៦១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៥៥៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣១៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៥៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១ ។ មានការចង្អុលបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទម្នាក់ត្រូវបានជំនុំជម្រះ និងផ្តន្ទាទោសពីបទល្មើសដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីមុនមកនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ និងឆ្នាំ២០១៧/២០១៨។

[167] នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ទិន្នន័យដែលទាក់ទងនឹងការប្រាប់ និងការពន្យល់អំពីសិទ្ធិនៅស្ងៀមដល់ជនជាប់ចោទពីសំណាក់ចៅក្រម មិនត្រូវបានរាប់បញ្ចូលទៅក្នុងសិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសនោះទេ ប៉ុន្តែនៅក្នុងប្រភេទផ្សេងគ្នាដែលទាក់ទងនឹងការពន្យល់ប្រាប់សិទ្ធិ។

[168] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទសរុបពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿង ដែលបានសង្កេតនៅអំឡុងពេលធ្វើបាយការណ៍នីមួយៗៈ ជនជាប់ចោទចំនួន ១៦១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៥៥៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣១៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៥៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ ២០២១ ។

មូលដ្ឋាននេះដល់ជនជាប់ចោទនៅតែមិនគ្រប់គ្រាន់ ដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសរបស់ពួកគេ។

តួលេខទី ២៣៖ ការប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសិទ្ធិនៅស្ងៀម (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) [169]

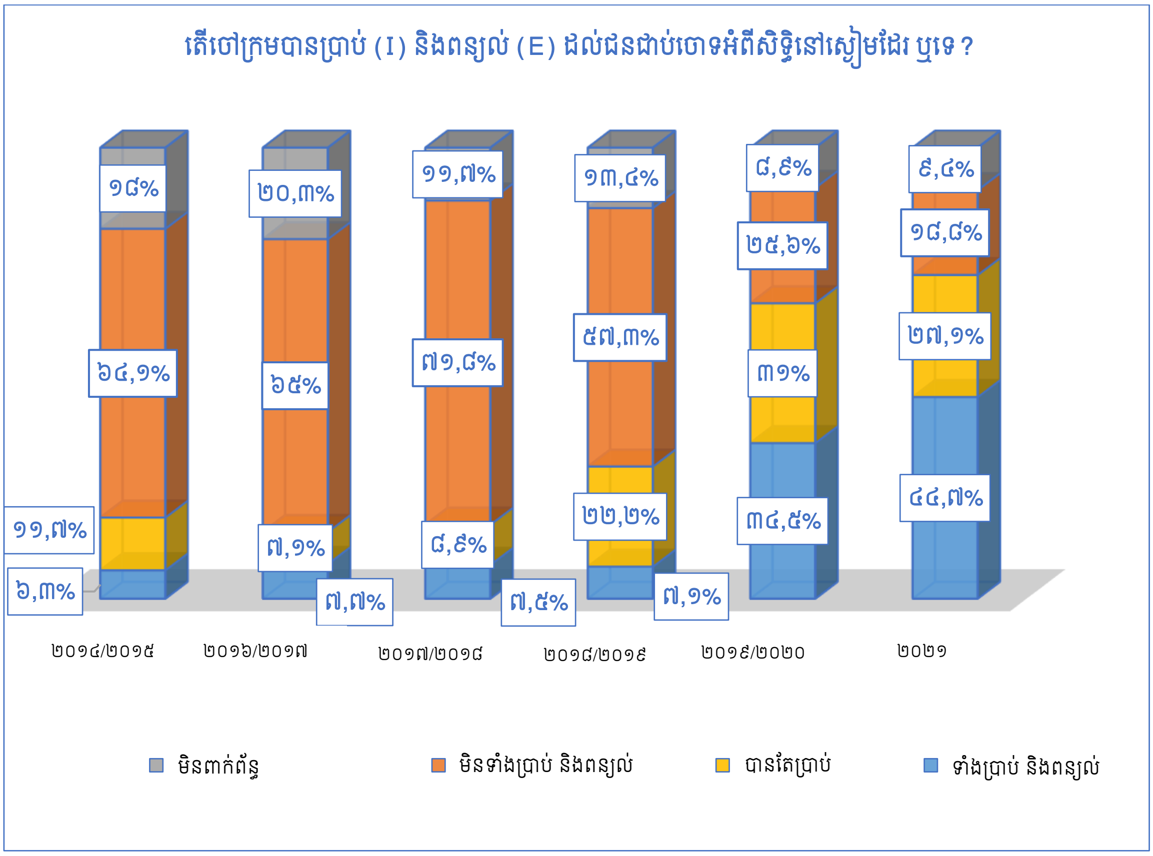

បន្ថែមពីលើនេះ ជនជាប់ចោទបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិតតាំងពីឆ្នាំ ២០១៤[170] ដែលបញ្ជាក់បន្ថែមថា សិទ្ធិទទួលបានការការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ ដូចបានបង្ហាញនៅតួលេខខាងក្រោម ទិន្នន័យបង្ហាញថា ទោះបីជាមានជនជាប់ចោទចំនួនតែ ៥,៤% បានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារជាទណ្ឌិតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ប៉ុន្តែចំនួន ២៨,២% បានបង្ហាញខ្លួនបែបនេះនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០។

[169] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ សំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ សំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ សំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ សំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១។

[170] ឯកសណ្ឋានពណ៌ទឹកក្រូចចាស់សម្រាប់ជនជាប់ឃុំវង់ចាំសវនាការ ត្រូវបានបង្ហាញណែនាំនៅកម្ពុជាកាលពីចុងឆ្នាំ២០១៣ ដោយបង្ហាញពីភាពខុសគ្នារវាងពួកគេជាមួយទណ្ឌិតដែលមានឯកសណ្ឋានពណ៌ខៀវ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី មានភាពប្រសើរឡើងបន្តិចបន្តួចត្រូវបានកត់សម្គាល់នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះ ខណៈដែលចំនួន ១៩,៥% នៃជនជាប់ចោទបានបង្ហាញខ្លួនក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិត។

តួលេខទី ២៤៖ ភាគរយនៃជនជាប់ចោទដែលបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិត (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)[171]

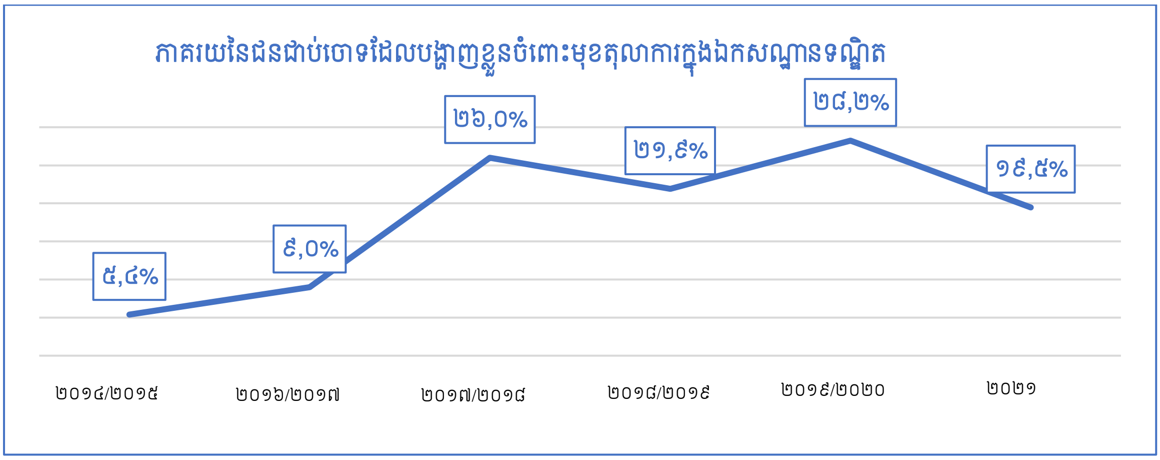

សិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់៖ ទោះបីជាត្រូវបានចាត់ទុកថាមានការគោរពនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ និង ឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ក៏ដោយ សិទ្ធិនេះត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញតាំងពីពេលនោះមក។ ដូចបានបង្ហាញនៅតួលេខខាងក្រោម មានការថយចុះជាបន្តបន្ទាប់នូវចំនួនភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលចៅក្រមបានប្រាប់អំពីបទចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ដល់ជាប់ចោទទាំងអស់ កាលបរិច្ឆេទនៃបទល្មើស ឬភាគីពាក់ព័ន្ធ។ ទោះបីជានៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៩/២០២០ ឃើញថាមានភាពប្រសើរឡើងក្នុងការគោរពសិទ្ធិនេះក៏ដោយ នៅតែមានភាគរយគួរឱ្យកត់សម្គាល់នៃសំណុំរឿង ដែលចៅក្រមមិនបានប្រាប់អំពីច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬទីកន្លែងនៃបទល្មើសកើតឡើង។

តួលេខទី ២៥៖ របត់នៃសិទ្ធិយល់ដឹងអំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)[172]

[171] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនជនជាប់ចោទពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ និងជាប់ពន្ធនាគារ៖ ជនជាប់ចោទក្នុងចំណោម ១៦១ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥៦ នាក់ក្នុងចំណោម ៥៥៨ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៤៩ នាក់ក្នុងចំណោម ៣១៥ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៧/ ២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៥៤ នាក់ក្នុងចំណោម ៣៥២ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ជនជាប់ចោទចំនួន ២២១ នាក់ក្នុងចំណោម ២៥៥ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ៨៩ នាក់ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់នៅឆ្នាំ២០២១ ។

[172] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ សំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ សំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ សំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបាន

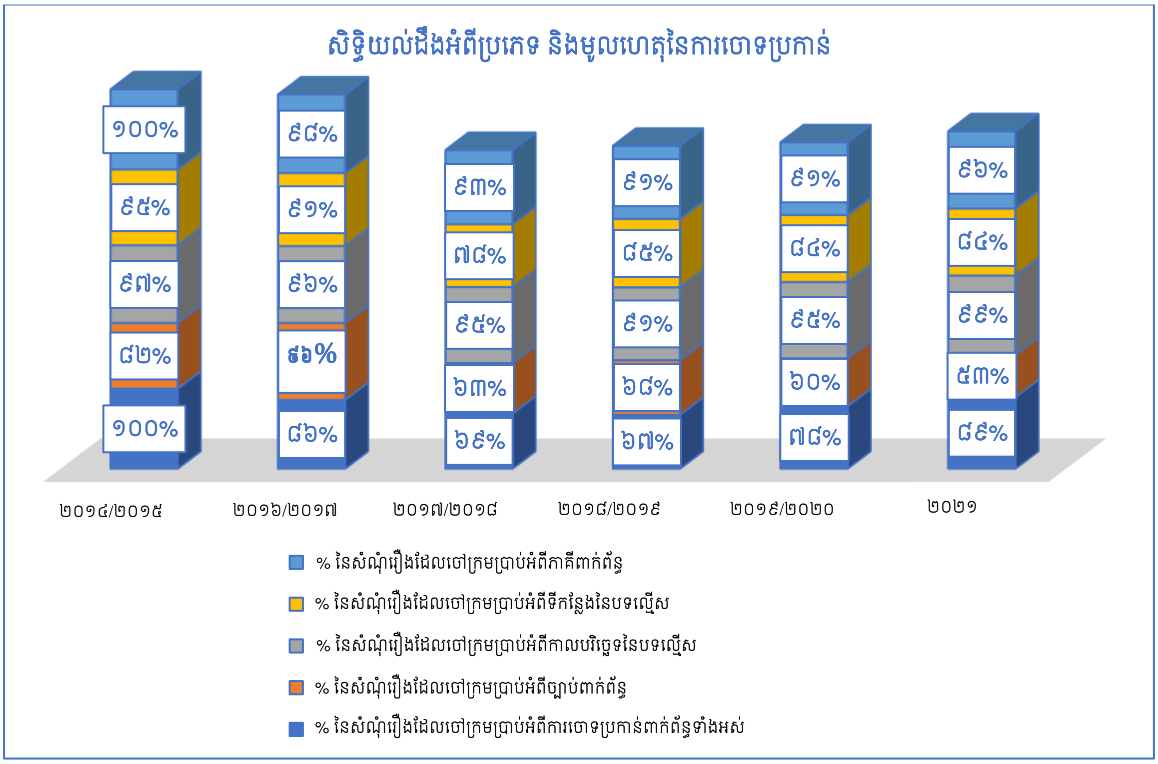

សិទ្ធិមានមេធាវី និងមានវត្តមាននៅពេលជំនុំជម្រះ៖ ចំនួនភាគរយនៃជនជាប់ចោទដែលមានមេធាវីការពារនៅពេលសវនាការរបស់ពួកគេ បានថយចុះជាលំដាប់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ដូចបានបង្ហាញនៅតួលេខខាងក្រោម ដែលពន្យល់អំពីការចាត់ថ្នាក់ថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ ដូចគ្នានេះដែរ សិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញនោះទេ ដោយមានជនជាប់ចោទចន្លោះពី១០ និង ២៧% អវត្តមាននៅពេលសវនាការលើសំណុំរឿងរបស់ពួកគេនៅក្នុងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ ដល់ឆ្នាំ២០២១។

តួលេខទី ២៦៖ របត់នៃសិទ្ធិមានមេធាវី (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១) [173]

សង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ សំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ សំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១។

[173] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើជនជាប់ចោទចំនួន ១៣៥ នាក់ដែលមានមេធាវីតំណាងក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១៦១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៤៣៩ ដែលមានមេធាវីតំណាងក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៥៥៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៤១ នាក់ដែលមានមេធាវីតំណាងក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៣១៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៦២ នាក់ដែលមានមេធាវីតំណាងក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ជនជាប់ចោទចំនួន ១៨៣ នាក់ដែលមានមេធាវីតំណាងក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ២៥៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ៨៩ នាក់ដែលមានមេធាវីតំណាងក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១ ។

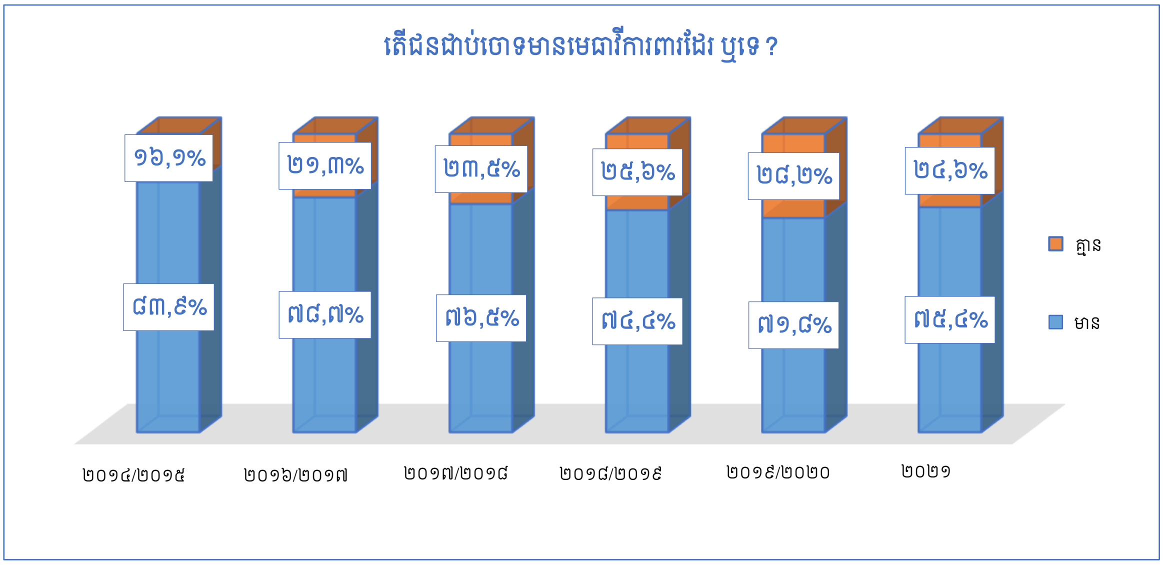

តួលេខទី ២៧៖ របត់នៃសិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)[174]

តើជនជាប់ចោទមានវត្តមាននៅពេលសវនាការដែរ ឬទេ?	មាន	គ្មាន
ឆ្នាំ២០១៤/២០១៥	៧៩,០%	២១,០%
ឆ្នាំ២០១៦/២០១៧	៧២,៤%	២៧,៦%
ឆ្នាំ២០១៧/២០១៨	៨២,៥%	១៧,៥%
ឆ្នាំ២០១៨/២០១៩	៨០,៧%	១៩,៣%
ឆ្នាំ២០១៩/២០២០	៩០,២%	៩,៨%
ឆ្នាំ២០២១	៨៣,១%	១៦,៩%

សិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង៖ ជនជាប់ចោទមួយចំនួនបានអះអាងថាធ្លាប់ទទួលរងអំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្មពីសំណាក់អាជ្ញាធរ ដើម្បីបង្ខំពួកគេឱ្យឆ្លើយសារភាពនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ទាំងអស់។ ទោះបីជានិន្នាការនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ បង្ហាញថាមានការធ្លាក់ចុះបន្តិច បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ពីមុនក៏ដោយ ទិន្នន័យដែលបានប្រមូលនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះបង្ហាញថា ចំនួន

174 ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើជនជាប់ចោទចំនួន ១២៩ នាក់ ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១៦១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៤០៤ នាក់ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៥៥៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៦០ នាក់ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៣១៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៨៤ នាក់ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ជនជាប់ចោទចំនួន ២៣០ នាក់ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ២៥៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ៩៨ នាក់ដែលមានវត្តមាននៅពេលសវនាការក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១ ។

ជនជាប់ចោទដែលលើកឡើងថាមានការប្រើអំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្មមកលើពួកគេ មានការកើនឡើងជាថ្មី។ ការលើកឡើងអំពីការគំរាមកំហែង ឬអំពើហិង្សាដែលកើតមានចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១៤ ផ្តល់នូវហេតុផលដល់ការចាត់ចំណាត់ថ្នាក់សិទ្ធិនេះថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។

តួលេខទី ២៨៖ របត់នៃសិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)[175]

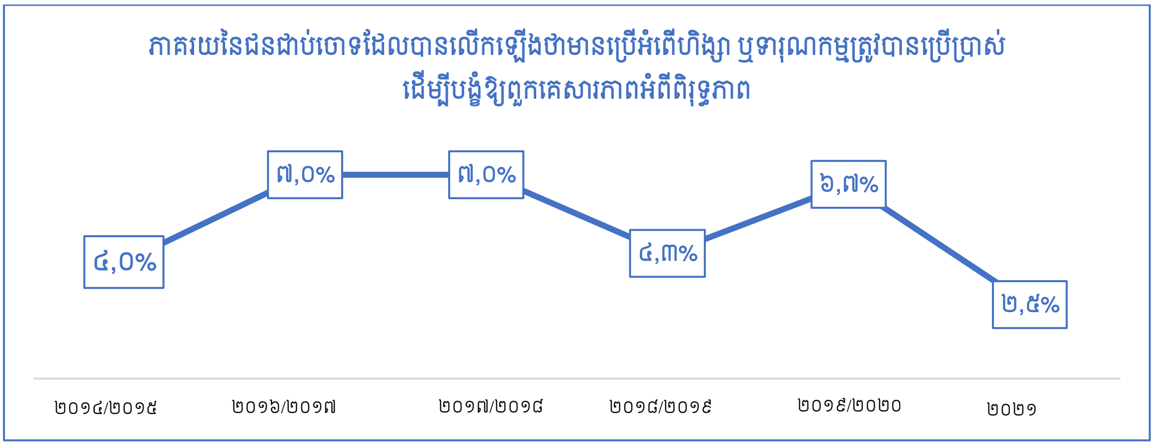

សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ៖ គួរកត់សម្គាល់ថា នៅចន្លោះឆ្នាំ២០១៤ និងឆ្នាំ ២០២១ មានតែសវនាការចំនួន០១ ដែលបានសង្កេត ដែលសាធារណជន ឬប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយត្រូវបានរារាំង ឬបណ្តេញចេញពីបន្ទប់សវនាការ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ ដែលតុលាការបានបិទកាលវិភាគសវនាការនៅលើក្តារខៀនព័ត៌មាននៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការចំនួន ១៨,៥ % (សំណុំរឿងចំនួន ២២៣ ក្នុងចំណោមសំណុំរឿងសរុប ១២០៨) នៃចំនួនសំណុំរឿងសរុបដែលបានសង្កេត។ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ជាប់គ្នាចំនួនបី (ឆ្នាំ២០១៦/២០១៧, ឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ និង ឆ្នាំ២០១៨/២០១៩) នៅអំឡុងដែលមិនមានការបិទកាលវិភាគសវនាការទាល់តែសោះ។[176] ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយ

[175] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើជនជាប់ចោទចំនួន ៧ នាក់ ដែលបានលើកឡើងថាមានការប្រើអំពើហិង្សា ឬការធ្វើទារុណកម្ម ដើម្បីបង្ខិតបង្ខំពួកគេឱ្យសារភាពអំពីបទល្មើសដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១៦១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ជនជាប់ចោទចំនួន ៤០ នាក់បានលើកឡើងដូចគ្នាក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៣១៥ ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ជនជាប់ចោទចំនួន ១៥ នាក់ដែលបានលើកឡើងដូចគ្នាក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ៣៥២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ជនជាប់ចោទចំនួន ១៧ នាក់ដែលបានលើកឡើងដូចគ្នាក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ២៥៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងជនជាប់ចោទចំនួន ៣ នាក់ដែលបានលើកឡើងដូចគ្នាក្នុងចំណោមជនជាប់ចោទចំនួន ១១៨ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១ ។

[176] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ សំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ សំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ សំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ សំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១។

ការណ៍នេះបង្ហាញពីភាពប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ ដោយសារតែតុលាការបានបិទកាលវិភាគសវនាការនៅលើក្តារខៀនព័ត៌មាននៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការស្មើនឹងចំនួន ៨០% (សំណុំរឿងចំនួន ៦៨ ក្នុងចំណោម ៨៥ សំណុំរឿង) នៃសំណុំរឿងដែលបានសង្កេត។

តួលេខទី ២៩៖ របត់នៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ (ឆ្នាំ២០១៤-២០២១)[177]

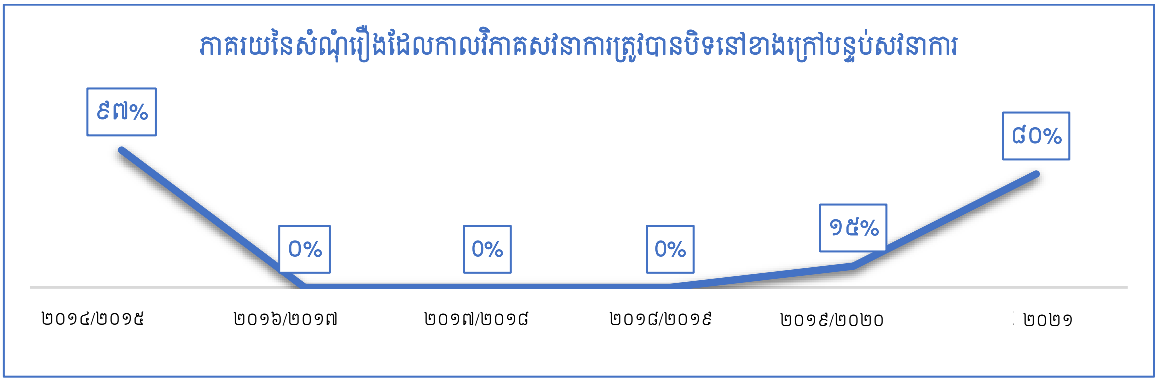

សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ៖ ការគោរពសិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុនៅមានបញ្ហានៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍កន្លងមក។ ទោះបីជាមានភាពប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ នៅពេលដែលសេចក្តីសម្រេចមិនមានសំអាងហេតុពេញលេញ ត្រូវបានប្រកាសត្រឹមតែចំនួន ៤៧,៥% នៃសំណុំរឿងប៉ុណ្ណោះ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងចំនួន ៨៧,៤% នៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ ឬចំនួន ៨៤,៦% នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ ក៏ដោយ ភាពប្រសើរឡើងនេះមានរយៈពេលខ្លីដែរ។ នៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៩/២០២០ បានរកឃើញថាមានចំនួន ៦៦,៥% នៃសេចក្តីសម្រេចត្រូវបានប្រកាសដោយមានសំអាងហេតុមិនពេញលេញ ហើយនៅអំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍នេះបានរកឃើញថាមានចំនួន ៩០% នៃសេចក្តីសម្រេចត្រូវបានប្រកាសដោយពុំមានសង្ខេបសំអាងហេតុពេញលេញ។

សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង៖ ចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ ម.ស.ម.ក បានបង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភអំពីគុណភាពនៃភស្តុតាង ដែលបានបង្ហាញនៅពេលសវនាការពុំមានតម្លៃពេញលេញគ្រប់គ្រាន់។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ មានតែសំណុំរឿងមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះដែលបង្ហាញថា ភាគីមិនត្រូវបានផ្តល់ឱកាសក្នុងការហៅសាក្សី។ ទោះបីនេះជារបកគំហើញវិជ្ជមានមួយក៏ដោយ ម.ស.ម.ក បានកត់សម្គាល់ថា នៅក្នុងសំណុំរឿងភាគច្រើនដែលសាក្សីត្រូវបានកោះហៅ ពួកគេមានវត្តមាននៅក្នុងបន្ទប់សវនាការមុនពេលពួកគេត្រូវ

[177] ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើសំណុំរឿងចំនួន ១២៨ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ សំណុំរឿងចំនួន ៣៤០ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ សំណុំរឿងចំនួន ២១៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ សំណុំរឿងចំនួន ២៣៩ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ សំណុំរឿងចំនួន ២០៣ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងសំណុំរឿងចំនួន ៨៥ ដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១ ។

បានសាកសួរ។ ការអនុវត្តបែបនេះអាចនាំឱ្យសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីរងការប៉ះពាល់នៅពេលដែលស្ដាប់ចម្លើយរបស់អ្នកដទៃ។

សិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់៖ ចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ សិទ្ធិរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលគួរត្រូវបានការពារជាពិសេសតាមច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ និងច្បាប់ជាតិ មិនត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់ជ្រុងជ្រោយ៖ កុមារភាគច្រើនត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ន និងនៅក្នុងសំណុំរឿងភាគច្រើនមិនមានវិធានការណាមួយត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីការពារភាពឯកជនរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលបានសង្កេត។ លើសពីនេះ ការផ្ដន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ ត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងសំណុំរឿងភាគច្រើនពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលបានសង្កេត តាមសេចក្ដីសម្រេចដែលបានស្ដាប់។[178]

តួលេខទី ៣០៖ របត់នៃការប្រើប្រាស់ការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នចំពោះកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ (ឆ្នាំ ២០១៤-២០២១)[179]

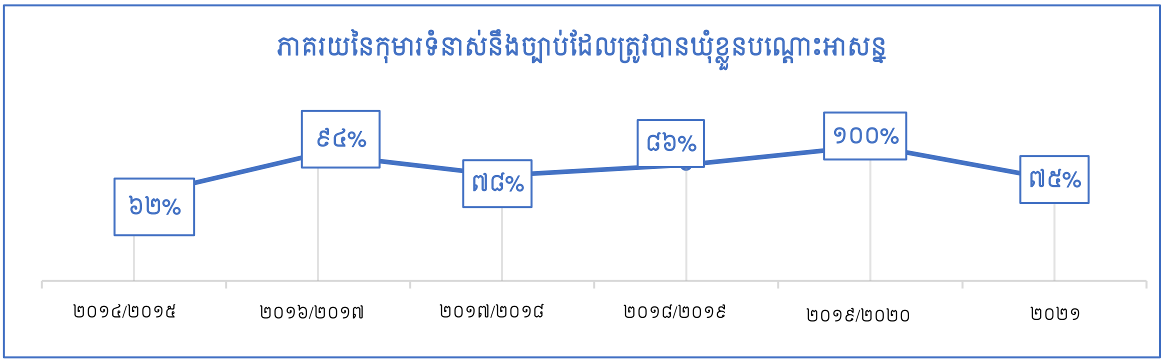

---

178 ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ដែលសាលដីកាត្រូវបានតាមដាន ឬស្ដាប់៖ កុមារចំនួន ១១ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ កុមារចំនួន ២៨ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ កុមារចំនួន ៣ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ និងកុមារចំនួន ៦ នាក់នៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ ។

179 ទិន្នន័យនេះផ្អែកលើចំនួនកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួន ១១ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៤/២០១៥ កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួន ៣៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៦/២០១៧ កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួន ៩ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៧/២០១៨ កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួន ២២ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៨/២០១៩ កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួន ១៥ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០១៩/២០២០ និងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ចំនួន ៤ នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងដែលបានសង្កេតនៅឆ្នាំ២០២១។

៦. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងអនុសាសន៍

សិទ្ធិសំខាន់ៗមួយចំនួននៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ត្រូវបានធានានៅចំពោះមុខតុលាការ រួមទាំងសិទ្ធិនិយាយជាមួយមេធាវីមុនពេលជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីរៀបចំការពារក្តី និងសិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចជាសាធារណៈ។ លើសពីនេះ តុលាការបានគោរពយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួនចំពោះការការពារពីការវិនិច្ឆ័យទោសពីរដងចំពោះអំពើដដែល និងការអនុវត្តអានុភាពប្រតិសកម្មនៃច្បាប់។

ទោះបីជាសិទ្ធិមួយចំនួនត្រូវបានការពារចាប់ពីឆ្នាំ២០១៤ក៏ដោយ សិទ្ធិមួយចំនួនទៀតមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញផងដែរ ដូចជាសិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព ឬផ្តល់សក្ខីកម្មប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ សិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ សិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង និងសិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់។ នៅពេលប្រៀបធៀបរបកគំហើញនៃរបាយការណ៍នេះជាមួយនឹងរបកគំហើញកាលពីឆ្នាំមុន ភាគច្រើននៃរបកគំហើញគឺស្រដៀងគ្នា ចំពោះសិទ្ធិណាដែលត្រូវបានគោរព និងសិទ្ធិណាមិនទាន់ត្រូវបានគោរពពេញលេញ។ នេះបង្ហាញថា ទោះបីជាមានការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនៃផ្នែកខ្លះក៏ដោយ ចាំបាច់ត្រូវមានវិធានការជាបន្ទាន់ ដើម្បីការពារសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជាឱ្យបានពេញលេញ។

សរុបមក បញ្ហាភាគច្រើនដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងរបាយការណ៍នេះ អាចត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈវិធានការសាមញ្ញៗ ចំណាយតិច និងអនុវត្តបានរហ័ស។ ចំណុចផ្សេងទៀតអាចធ្វើការកែលម្អបានយ៉ាងងាយស្រួលដោយការបណ្តុះបណ្តាលចៅក្រម និងមេធាវីក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌។ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាកង្វល់ទាំងនេះ តុលាការអាចកំណត់នូវយុត្តិសាស្ត្រធ្វើជាគំរូដល់សាលាដំបូង ដែលការធ្វើបែបនេះនឹងមានឥទ្ធិពលជាវិជ្ជមានដល់គុណភាពទាំងមូលនៃការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា និងរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់ការពង្រឹងនីតិរដ្ឋ។

៦.១. អនុសាសន៍រួម

៦.១.១ ក្រសួងយុត្តិធម៌គួរបើកកិច្ចប្រជុំជាទៀងទាត់ ស្តីពីការអនុវត្តជាក់ស្តែងនូវសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ជាមួយចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍ ដោយគោរពគោលគំនិតនៃសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃបទដ្ឋានជាតិ និងអន្តរជាតិ។

៦.១.២ ក្រសួងយុត្តិធម៌គួរបង្កើតទម្រង់បទដ្ឋាននៃសេចក្តីសម្រេច ហើយបញ្ជូនទៅគ្រប់តុលាការទាំងអស់ដើម្បីអនុវត្ត។ ទម្រង់នេះគួរមានព័ត៌មានដូចខាងក្រោម ដើម្បីធានាថា របាយការណ៍សង្ខេបដែល

ចៅក្រមប្រធានក្រុមប្រឹក្សាអានមានភាពពេញលេញ៖ ១. បទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់លើជនជាប់ចោទ និងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ ២. កាលបរិច្ឆេទ ពេលវេលា ទីកន្លែងដែលបទល្មើសកើតឡើង និងភាគីពាក់ព័ន្ធ ៣. សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ដែលជនជាប់ចោទមាន។

ជាពិសេស ទម្រង់បទដ្ឋាននៃសេចក្តីសម្រេចគួររំលឹកចៅក្រមអំពីសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស រហូតដល់មានការសម្រេចជាស្ថាពរ និងអាជ្ញាអស់ជំនុំ និងប្រាប់ថាបន្ទុកភស្តុតាងជារបស់ព្រះរាជអាជ្ញា។

៦.១.៣ ចៅក្រមគួរសាកសួរជនជាប់ចោទដោយផ្ទាល់ថាតើពួកគេយល់ដឹងអំពីបទចោទប្រកាន់ និងសិទ្ធិរបស់ពួកគេដែរ ឬទេ។ ការខកខានក្នុងការអានព័ត៌មានខាងលើនៅពេលចាប់ផ្តើមការជំនុំជម្រះ គួរជាហេតុផលនៃការប្តឹងឧទ្ធរណ៍។

៦.២. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យារពេល

៦.២.១ ចៅក្រមគួរលើកកម្ពស់ការប្រើប្រាស់ទោសជំនួសជាជាងការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន រួមទាំងការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ [180] អនុលោមតាមគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាពរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UN SDG) ចំណុច ១៦.៣.២ ដើម្បីធានានូវការលើកលែងការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន និងសិទ្ធិមានសេរីភាពតាមច្បាប់។

៦.២.២ តុលាការត្រូវធានាថា ជនជាប់ចោទ ជាពិសេសជនជាប់ឃុំ ត្រូវបាននាំយកមកជំនុំជម្រះភ្លាមៗតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ហើយការពន្យារពេលដោយគ្មានហេតុផល ធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការផ្តល់យុត្តិធម៌ឆាប់រហ័ស។

៦.៣. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមិនត្រូវបានបង្ខិតបង្ខំឱ្យសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាព

៦.៣.១ តុលាការត្រូវតែស៊ើបអង្កេតភ្លាមៗ និងដោយហ្មត់ចត់លើការលើកឡើងរបស់ជនជាប់ចោទអំពីការបង្ខិតបង្ខំ ការគាបសង្កត់ ឬការធ្វើទារុណកម្ម ដើម្បីទទួលបានចម្លើយសារភាពអំពីពិរុទ្ធភាពមុននឹងចេញសេចក្តីសម្រេច។

៦.៣.២ តុលាការត្រូវធានាថា ប្រសិនបើមានការលើកឡើងអំពីការបង្ខិតបង្ខំ ការគាបសង្កត់ ឬការធ្វើទារុណកម្មណាមួយ បន្ទាប់ពីធ្វើការស៊ើបអង្កេត រាល់ភស្តុតាង ឬចម្លើយសារភាពដែលទទួលបាន

[180] SRSHRC សេចក្តីថ្លែងការណ៍ស្តីពីការបញ្ចប់បេសកកម្ម (ថ្ងៃទី១៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៨) ទំព័រ ៤។

តាមវិធីនេះគឺមិនអាចទទួលយកបានឡើយ ហើយត្រូវធ្វើការជំនុំជម្រះឡើងវិញលើករណីដែលពាក់ព័ន្ធ ហើយធានាឱ្យមានការជួសជុលសំណងសមរម្យដល់ជនរងគ្រោះ។

៦.៤. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈ

៦.៤.១ តុលាការ និងក្រសួងយុត្តិធម៌គួរធានាថា គ្រប់កាលវិភាគសវនាការប្រចាំថ្ងៃត្រូវបានបិទផ្សាយនៅលើក្តារខៀនព័ត៌មាននៅខាងក្រៅបន្ទប់សវនាការយ៉ាងហោចណាស់ ២៤ ម៉ោងមុនពេលសវនាការ ហើយបន្តធានាថា សាធារណជនអាចចូលទៅកាន់បន្ទប់សវនាការនៅគ្រប់សំណុំរឿងទាំងអស់ លើកលែងតែករណីពិសេស ដែលរាប់បញ្ចូលទាំងកុមារផងដែរ។ នៅពេលដែលព័ត៌មានទាំងនេះត្រូវបានបិទនៅលើក្តារខៀនព័ត៌មាន ឈ្មោះរបស់កុមារមិនគួរត្រូវបានបង្ហាញទេ ផ្ទុយមកវិញអាចដាក់ឈ្មោះជាអក្សរកាត់ ដើម្បីការពារភាពឯកជនរបស់ពួកគេ។

៦.៥. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិយល់អំពីប្រភេទ និងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់

៦.៥.១ ចៅក្រមគួរប្រាប់ជនជាប់ចោទអំពីការចោទប្រកាន់លើពួកគេ និងផ្តល់ព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនានា ដូចជាកាលបរិច្ឆេទ ទីកន្លែង ភាគីពាក់ព័ន្ធ និងច្បាប់ជាធរមាន។ នេះមានសារសំខាន់ ជាពិសេសក្នុងករណីដែលបទចោទប្រកាន់អាចត្រូវបានប្តូរ ឬកែ ចាប់តាំងពីពេលចាប់ខ្លួន/ចោទប្រកាន់ដំបូង។ ចៅក្រមគួរយកចិត្តទុកដាក់ ដោយធានាថា ព័ត៌មានអំពីច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ និងទីកន្លែងនៃបទល្មើសត្រូវបានប្រាប់ជនជាប់ចោទ ពីព្រោះព័ត៌មានទាំងនេះត្រូវបានខកខានជាញឹកញាប់ដូចនៅក្នុងទំព័រ ៤៣ នៃរបាយការណ៍នេះ។

៦.៥.២ ចៅក្រមគួរផ្តល់ការពន្យល់យ៉ាងទូលំទូលាយអំពីសិទ្ធិទទួលបានជំនុំជម្រះរបស់ជនជាប់ចោទ។

៦.៥.៣ ចៅក្រមគួរសួរជនជាប់ចោទដោយផ្ទាល់ថាតើពួកគេយល់អំពីការចោទប្រកាន់លើពួកគេ និងសិទ្ធិរបស់ពួកគេដែរ ឬទេ។

៦.៦. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមានវត្តមាននៅពេលសវនាការ និងសិទ្ធិមានមេធាវី

៦.៦.១ តុលាការ និងអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារគួរពិគ្រោះយោបល់ និងសម្របសម្រួលគ្នា ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាភស្តុភារ និងទំនាក់ទំនងឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ទាក់ទងនឹងទីកន្លែងរបស់ជនជាប់ចោទ។

៦.៦.២ អគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារត្រូវធានាថា ព័ត៌មានអំពីការផ្ទេរជនជាប់ឃុំត្រូវបានបញ្ជូនជាទៀងទាត់ទៅកាន់មហាអយ្យការ ដើម្បីធានាថា តុលាការនឹងផ្តល់ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងកាលបរិច្ឆេទ និងពេលវេលានៃសវនាការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅដល់មណ្ឌលអប់រំកែប្រែ ដែលឃុំខ្លួនជនជាប់ចោទឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។

៦.៦.៣ ចៅក្រមគួរពន្យារពេលសវនាការ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទមិនមានវត្តមាន ទោះបីជាពួកគេមានមេធាវីការពារក៏ដោយ លុះត្រាតែពួកគេបានលះបង់សិទ្ធិមានវត្តមានជាផ្លូវការ និងច្បាស់លាស់។

៦.៦.៤ តុលាការគួរធានាថា ក្នុងករណីដែលមេធាវីការពារឱ្យជនជាប់ចោទច្រើននាក់នៅពេលសវនាការមិនមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍ដែលមិនសមស្របនោះទេ។

៦.៦.៥ ចៅក្រមគួរប្រាប់ និងពន្យល់ជនជាប់ចោទអំពីសិទ្ធិមានមេធាវីរបស់ពួកគេ ប្រសិនបើពួកគេមិនមានមេធាវីតំណាង។

៦.៦.៦ ក្រសួងយុត្តិធម៌គួរជូនដំណឹងដល់សាធារណជនអំពីសិទ្ធិទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់ ដែលរដ្ឋជាអ្នករ៉ាប់រង រួមទាំងតាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយនៅតាមការិយាល័យនគរបាល ពន្ធនាគារ និងអគារតុលាការ។

៦.៧. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស

៦.៧.១ ចៅក្រមត្រូវប្រាប់ជនជាប់ចោទ ឱ្យបានច្បាស់អំពីសិទ្ធិទទួលបានការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោសរបស់ពួកគេ រហូតទាល់តែមានសម្រេចជាស្ថាពរ និងអំពីបន្ទុកភស្តុតាងដែលជាភារកិច្ចរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ហើយជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិនៅស្ងៀម ដោយមិនប្រើភាពនៅស្ងៀមបែបនេះប្រឆាំងនឹងពួកគេឡើយ។

៦.៧.២ ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងក្រសួងមហាផ្ទៃគួរផ្សព្វផ្សាយគោលការណ៍ណែនាំច្បាស់លាស់ ដែលបញ្ជាក់ថាជនជាប់ចោទដែលត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ឬជនដែលទើបត្រូវបានជំនុំជម្រះដំបូង ប៉ុន្តែពុំទាន់មានសសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរ ត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការដោយស្លៀកពាក់សម្លៀកបំពាក់ស៊ីវិលធម្មតា។

៦.៧.៣ ចៅក្រមគួរអនុញ្ញាតឱ្យជនជាប់ចោទ ដែលត្រូវបាននាំមកតុលាការក្នុងឯកសណ្ឋានទណ្ឌិត ប្រើឯកសណ្ឋានស៊ីវិលរបស់ខ្លួនជំនួសវិញមុនពេលសវនាការ។

៦.៨. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងទិដ្ឋាជីវៈរបស់ចៅក្រម

៦.៨.១ ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមគួរធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីពិនិត្យឡើងវិញនូវក្រមសីលធម៌ចៅក្រម និងធ្វើការកែសម្រួលតាមការចាំបាច់។ ការកែសម្រួលគួររាប់បញ្ចូលទាំងការហាមឃាត់ដាច់ខាតលើការប្រើប្រាស់ទូរស័ព្ទចល័ត និងអនុញ្ញាតឱ្យមានការសម្រាករយៈពេលខ្លី ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងមេធាវីចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការ ឬទទួលទូរស័ព្ទរបស់ខ្លួន។ ចៅក្រមក៏គួរធានាដែរថា ពួកគេបានបែងចែកពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការស្ដាប់សវនាការរបស់ខ្លួន ដើម្បីធានាថា សំណុំរឿងរបស់ខ្លួនត្រូវបានជំនុំជម្រះបានត្រឹមត្រូវ និងដោយហ្មត់ចត់។

៦.៩. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាង

៦.៩.១ ចៅក្រមគួរប្រាប់ជនជាប់ចោទ អំពីសិទ្ធិបង្ហាញភស្តុតាងរបស់ពួកគេក្នុងលក្ខខណ្ឌដូចគ្នានឹងការបង្ហាញភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងពួកគេដែរ។

៦.៩.២ ចៅក្រមគួរបង្គាប់ឱ្យសាក្សីឱ្យចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការ រហូតទាល់តែពួកគេត្រូវបានកោះហៅឱ្យផ្ដល់សក្ខីកម្ម ទើបអាចត្រឡប់មកវិញបាន ដែលនេះជាមធ្យោបាយមួយដើម្បីធានាថាសាក្សីមិនត្រូវបានរងឥទ្ធិពលពីភស្តុតាង និងសក្ខីកម្មផ្សេងទៀត ដែលបានបង្ហាញនៅពេលសវនាការ។

៦.៩.៣ ចៅក្រមត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃដោយប្រុងប្រយ័ត្នថា តើភស្តុតាងដែលបានបង្ហាញ គឺហួសពីវិមតិសង្ស័យថាជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាព។ បើមានការបកស្រាយភស្តុតាងដែលស៊ីសង្វាក់គ្នានឹងភាពគ្មានទោសរបស់ជនជាប់ចោទ ដូច្នោះពួកគេត្រូវតែបានឱ្យរួចទោស។

៦.៩.៤ ក្រសួងយុត្តិធម៌គួររៀបចំបង្កើតគោលការណ៍ណែនាំច្បាស់លាស់ទាក់ទងនឹងការបង្ហាញ និងការវាយតម្លៃភស្តុតាង ដោយផ្អែកលើការអនុវត្តរបស់ អ.វ.ត.ក[181] និងធានាថា ចៅក្រមទាំងអស់ទទួលបានការបណ្ដុះបណ្ដាលសមស្រប។

[181] ការអនុវត្តរបស់ អ.វ.ត.ក អាចជាការណែនាំដ៏មានប្រយោជន៍ ជាពិសេសវិធានផ្នែកក្នុងរបស់ខ្លួន ដូចជាកថាខណ្ឌ ២០៤ ដល់ ២០៩ នៃសំណុំរឿងលេខ ០០២/០១ សាលដីកាសាលាឧទ្ធរណ៍ សូមមើល 'សាលដីកាសាលាឧទ្ធរណ៍'; អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល (ថ្ងៃទី២៣ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦) សំណុំរឿង/សំណុំរឿងកលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-ECCC/SC, https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/%5Bdate-in-tz%5D/F36_KH.pdf ។

៦.១០. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិទទួលបានសេចក្តីសម្រេចមានសំអាងហេតុ

៦.១០.១ ធានាថាសេចក្តីសម្រេចជាលាយលក្ខណ៍អក្សរត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ ដោយសរសេរអក្សរកាត់ក្នុងករណីចាំបាច់ ដើម្បីការពារអត្តសញ្ញាណរបស់ជនជាប់ចោទ ជនរងគ្រោះ ឬសាក្សី ឬសម្រាប់ហេតុផលផ្សេងទៀត។

៦.១០.២ ដោយទាញយកការអនុវត្តរបស់ អ.វ.ត.ក[182] បង្កើតក្របខ័ណ្ឌ ដែលចៅក្រមមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការប្រាប់ និងពន្យល់អំពីសំអាងហេតុផ្លូវច្បាប់ និងភស្តុតាងនៅពីក្រោយសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ហើយធានាថា សេចក្តីសម្រេចជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលមានសំអាងហេតុត្រូវបានផ្តល់ជូនជនជាប់ចោទ។

៦.១១. អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិរបស់កុមារដែលទំនាស់នឹងច្បាប់

៦.១១.១ ចៅក្រមគួរពន្លឿន និងពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន ជាពិសេសមាត្រា ៤៧ ដែលតម្រូវឱ្យដំណើរការជំនុំជម្រះ និងសេចក្តីសម្រេចត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងសវនាការជាអសាធារណៈ។

៦.១១.២ ចៅក្រមគួរអនុវត្តតាមការអនុវត្តល្អរបស់ អ.វ.ត.ក និងអនុញ្ញាតឱ្យកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់បង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការស្លៀកសម្លៀកបំពាក់របស់ខ្លួន នៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌទាំងអស់។

៦.១១.៣ ចៅក្រមគួរកម្រិតការឃុំខ្លួនកុមារបណ្តោះអាសន្ន ចំពោះតែករណីពិសេស នៅពេលដែលមិនមានជម្រើសផ្សេងទៀតប៉ុណ្ណោះ ហើយធានាថា ក្នុងករណីបែបនេះ រាល់វិធានការចាំបាច់ទាំងអស់ត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីគោរពសិទ្ធិរបស់កុមារ រួមទាំងការបំបែកពួកគេចេញពីជនជាប់ឃុំពេញវ័យផងដែរ។

៦.១១.៤ ក្រសួងយុត្តិធម៌គួរធានាថា ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលជាក់លាក់ទាក់ទងនឹងបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងយុត្តិធម៌កុមារ។

[182] សូមមើល ជាពិសេស 'សាលដីកាសាលាឧទ្ធរណ៍', អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា, អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល, ថ្ងៃទី២៣ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦, សំណុំរឿង/សំណុំរឿង លេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-ECCC/SC, https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-11-23%2011:55/Case%20002_01%20Appeal%20Judgement.pdf។

៦.១១.៥ ចៅក្រមគួរពិនិត្យ និងប្រើប្រាស់វិធានបង្វែរចំពោះការផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារដល់កុមារ និងអនុវត្តគោលការណ៍ណែនាំអំពីការផ្តន្ទាទោសពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារ ដែលការផ្តោតសំខាន់លើការស្តារនីតិសម្បទាជាជាងការផ្តន្ទាទោសតែម្យ៉ាង និងផ្តោតលើឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារ។

៦.១១.៦ តុលាការគួរណែនាំអំពីវិធានទូទៅ ដែលសវនាការយុត្តិធម៌កុមារគួរត្រូវបានធ្វើជាអសាធារណៈ ដោយមានករណីលើកលែងដែលមានកម្រិតតាមច្បាប់កំណត់ ដើម្បីគោរពឯកជនភាពរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់។

៦.១១.៧ ក្នុងករណីពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ ដែលធ្វើជាសាធារណៈ ត្រូវចាត់វិធានការដើម្បីការពារឯកជនភាពរបស់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ ដូចជាការប្រើប្រាស់របាំងការពារឯកជនភាព។ តុលាការគួរប្រើប្រាស់សវនាការតាមប្រព័ន្ធសន្និសីទវីដេអូ ដែលតុលាការមាននាពេលបច្ចុប្បន្ន ហើយធានាថា បុគ្គលិកទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលសមស្រប។

៦.១១.៨ ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងក្រសួងសង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជន និងយុវនីតិសម្បទាគួរអនុវត្តវិធានបង្វែរ ដែលតាមរយៈនោះ កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ទទួលបានជំនួយគាំទ្រ និងស្តារនីតិសម្បទាចូលក្នុងសហគមន៍ ដែលជាការបង្វែរមួយជំនួសឱ្យការកាត់ទោសជាផ្លូវការ។ វិធាននេះត្រូវអនុវត្តចំពោះគ្រប់កុមារទំនាស់នឹងច្បាប់ជាជម្រើសដំបូងទាំងអស់ លើកលែងតែបទល្មើសឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរបំផុត។

៦.១១.៩ ក្រសួងយុត្តិធម៌ត្រូវពិនិត្យឡើងវិញលើច្បាប់ដែលមានស្រាប់ ដើម្បីធានានូវការអនុលោមតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិស្តីពីប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌កុមារ ដូចជា ("វិធានក្រុងប៉េកាំង") គោលការណ៍ណែនាំរបស់អង្គការយូនីសេហ្វសម្រាប់កំណែទម្រង់ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន [183] សៀវភៅណែនាំការអនុវត្តរបស់អង្គការយូនីសេហ្វសម្រាប់អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ [184] និងកំណែទម្រង់ច្បាប់របស់អង្គការយូនីសេហ្វ និងរបាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ។[185]

---

[183] អង្គការយូនីសេហ្វ 'គោលការណ៍ណែនាំ ស្តីពីកំណែទម្រង់ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន' https://www.un.org/ruleoflaw/files/Juvenile_justice_16052011_final.pdf ។

[184] អង្គការយូនីសេហ្វ 'ការអនុវត្តអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ' ទំព័រ ១០៧, https://www.unicef.org/lac/media/២២០៧១/file/Implementation%២0Handbook%២0for%២0the%២0CRC.pdf។

[185] អង្គការយូនីសេហ្វ, 'កំណែទម្រង់ច្បាប់ និងការអនុវត្តអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ' ទំព័រ ៨៧, http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/law_reform_crc_imp.pdf។

៧. គន្ថនិទ្ទេស

៧.១. ច្បាប់កម្ពុជា

ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ២០០៧)

https://sithi.org/tmp/publication/view/2007-09-03-criminal-procedure-code-of-the-kingdom-of-cambodia-2007

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ១៩៩៣ ត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្ម)

https://sithi.org/laws/2008-02-19-constitution-of-the-kingdom-of-cambodia

ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ២០០៩)

https://www.sithi.org/laws/2014-01-31-criminal-code-2014

ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន (ឆ្នាំ២០១៦)

https://sithi.org/laws/2016-06-29-law-on-juvenile-justice

ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការ (ឆ្នាំ២០១៤)

https://www.arbitrationcouncil.org/download/law-on-the-organization-of-courts/?wpdmdl=2883&refresh=6327e7fe849fc1663559678

ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម (ឆ្នាំ២០១៤)

https://www.arbitrationcouncil.org/download/law-on-the-organization-and-functioning-of-supreme-council-of-magistracy/?wpdmdl=2875&refresh=6327e88ba0c4c1663559819។

ច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ២០១១)

http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/Prison%20law%202011%20-%20ENG%20(unofficial%20translation).pdf

ច្បាប់ស្តីពីឋានៈរបស់ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា (ឆ្នាំ២០១៤)

https://www.arbitrationcouncil.org/download/law-on-the-status-of-judges-and-prosecutors/?wpdmdl=2879&refresh=6327e83233c621663559730

ប្រកាសលេខ ២១៧ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងពិរុទ្ធជន (ឆ្នាំ១៩៩៨)

https://sithi.org/tmp/publication/view/2010-10-01-proclamation-no-217-on-the-administration-of-prisons-1998

បទប្បញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធតុលាការ និងច្បាប់ និងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលមានជាធរមាននៅកម្ពុជាក្នុងអំឡុងអន្តរកាល (ឆ្នាំ១៩៩២)
https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/khm_e/WTACCKHM3A3_LEG_11.pdf

៧.២. លិខិតូបករណ៍គោលនយោបាយកម្ពុជា

ក្រុមប្រឹក្សាកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងតុលាការ 'ផែនការសកម្មភាពសម្រាប់ការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការ' (ថ្ងៃទី២៩ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៥)

ក្រសួងផែនការ "ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ២០១៩-២០២៣"

http://cdc-crdb.gov.kh/en/strategy/documents/nsdp-2019-2023_en.pdf

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា "ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ២០១៤-២០១៨"

www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-bangkok/documents/genericdocument/wcms_364549.pdf

ប្រកាសលេខ ០៩០ កយ.ប្រក/២១ ស្តីពីបែបបទនៃការឃ្លាំមើល ការត្រួតពិនិត្យ និងការបញ្ចូលទៅក្នុងសង្គមឡើងវិញនៃទណ្ឌិតដែលត្រូវបានដោះលែងដោយមានលក្ខខណ្ឌ (ថ្ងៃទី១៤ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២១)

https://policypulse.org/wp-content/uploads/2021/07/Prakas_090_0721_MOJ_KH.pdf (មានជាភាសាខ្មែរតែប៉ុណ្ណោះ)។

៧.៣. ច្បាប់អន្តរជាតិ

សន្ធិសញ្ញា និងកិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិ

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ "អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ" (ថ្ងៃទី២០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៨៩)
https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ "អនុសញ្ញាស្តីពីការប្រឆាំងនឹងអំពើទារុណកម្ម អំពើឃោរឃៅ អំពើអមនុស្សធម៌ អំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ឬទណ្ឌកម្ម " (ថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៨៤)

http://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Treaty/CAT-EN.pdf

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ "កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ" (ថ្ងៃទី១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៦៦) https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ "សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស" (ថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៤៨) http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html

សហភាពអាហ្វ្រិក 'ធម្មនុញ្ញអាហ្វ្រិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងប្រជាជន' (ថ្ងៃទី២៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៨១) https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-treaty-0011_-_african_charter_on_human_and_peoples_rights_e.pdf

ក្រុមប្រឹក្សាអឺរ៉ុប "អនុសញ្ញាអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស" (ថ្ងៃទី៤ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៥០) https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

សហភាពអឺរ៉ុប 'ធម្មនុញ្ញអឺរ៉ុបស្តីពីសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់សហភាពអឺរ៉ុប' (ថ្ងៃទី៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០០) https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

អង្គការរដ្ឋអាមេរិក "អនុសញ្ញាអាមេរិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស" (ថ្ងៃទី២២ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៦៩) https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic3.american%20convention.htm

លិខិតូបករណ៍អន្តរជាតិផ្សេងទៀត

អង្គការសហប្រជាជាតិ 'គោលការណ៍ជាមូលដ្ឋានស្តីពីឯករាជ្យភាពរបស់តុលាការ' (អនុម័តដោយសមាជអង្គការសហប្រជាជាតិលើកទីប្រាំពីរស្តីពីការទប់ស្កាត់បទល្មើស និងប្រព្រឹត្តលើអ្នកទោសដែលបានប្រារព្ធធ្វើឡើងនៅទីក្រុងមីឡានពីថ្ងៃទី២៦ ខែសីហា ដល់ថ្ងៃទី៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៨៥) (អនុម័តដោយសេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ ៤០/៣២ ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៨៥ និងលេខ ៤០/១៤៦ ចុះថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៨៥) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx

អង្គការសហប្រជាជាតិ 'គោលការណ៍ជាមូលដ្ឋានស្តីពីតួនាទីរបស់មេធាវី' (អនុម័តដោយសភាអង្គការសហប្រជាជាតិលើកទីប្រាំបីស្តីពីការទប់ស្កាត់បទល្មើស និងការប្រព្រឹត្តលើអ្នកប្រព្រឹត្ត ក្រុងហាវ៉ាណា ប្រទេសគុយបា) (ថ្ងៃទី៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៩០) http://hrlibrary.umn.edu/instree/i3bprl.htm

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ 'វិធានបទដ្ឋានអប្បបរមានៃការប្រព្រឹត្តលើជនជាប់ឃុំ' (ថ្ងៃទី៣០ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៥៥) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TreatmentOfPrisoners.aspx

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ 'គោលការណ៍ណែនាំរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីការបង្ការទប់ស្កាត់ការប្រព្រឹត្តល្មើសរបស់អនីតិជន (គោលការណ៍ណែនាំទីក្រុងរីយ៉ាដ)' (អនុម័តដោយសេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាត លេខ ៤៥/១១២) (ថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩០) https://www.ohchr.org/en/ProfessionalInterest/Pages/PreventionOfJuvenileDelinquency.aspx

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ "វិធានរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីការការពារអនីតិជនដែលត្រូវបានគេដកហូតសិទ្ធិសេរីភាព" (ថ្ងៃទី១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩០) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/JuvenilesDeprivedOfLiberty.aspx

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ 'វិធានបទដ្ឋានអប្បបរមារបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌អនីតិជន (ច្បាប់ទីក្រុងប៉េកាំង)' (ថ្ងៃទី២៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៨៥) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/BeijingRules.aspx

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ 'សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ១៣ – មាត្រា ១៤ (ការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌) ភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខតុលាការ និងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ និងជាសាធារណៈដោយតុលាការឯករាជ្យដែលបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ (ថ្ងៃទី១៣ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៨៤) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCCPR%2fGEC%2f4721&Lang=en

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ 'សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៩ – មាត្រា ៤៖ រដ្ឋក្នុងភាពអាសន្ន' (ថ្ងៃទី៣១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០១) CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d/PPRiCAqhKb7yhsjYoiCfMKoIRv2FVaVzRkMjTnjRO%2Bfud3cPVrcM9YR0iix49nIFOsUPO4oTG7R/o7TSsorhtwUUG%2By2PtslYr5BldM8DN9shT8B8NpbsC%2B7bODxKR6zdESeXKjiLnNU%2BgQ%3D%3D

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ 'សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣២ – មាត្រា ១៤៖ សិទ្ធិស្មើភាពគ្នាចំពោះមុខតុលាការ និងសាលាជម្រះក្តី និងការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌' (ថ្ងៃទី២៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧) CCPR/C/GC/32, http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d/PPRiCAqhKb7yhsrdB0H1l5979OVGGB%2BWPAXhRj0XNTTvKgFHbxAcZSvX1OsJj/iyRmVA4IiMvUt2NlGKqqg2nh1qOE2hX5xoGtKE2v2YSQVV1Rv5NitNbSYwp

គណៈកម្មាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិកុមារ 'សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ២៤ ស្តីពីសិទ្ធិកុមារក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌កុមារ' (ថ្ងៃទី១៨ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៩) CRC/C/GC/24, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f24&Lang=en

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ 'សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ ៣៥ - មាត្រា ៩៖ សេរីភាព និងសន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន (ថ្ងៃទី២៥ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៤) CCPR/C/GC/35, https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/general-comment-no-35-article-9-liberty-and-security-person

៧.៤. ករណីច្បាប់

ជាតិ

សេចក្ដីសម្រេចក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា លេខ ០៩២/០០៣/២០០៧ (ថ្ងៃទី១០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧) https://www.ccc.gov.kh/detail_info_en.php?_txtID=453

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច (សំណុំរឿងលេខ ០០១) (សាលដីកាអង្គជំនុំជម្រះ) (ថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០)
https://www.refworld.org/cases,ECCC,4c56ccfb2.html

អន្តរជាតិ

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង *Asch ទល់នឹង ប្រទេសអូទ្រីស (*២៦ មេសា ១៩៩១*)* លេខ ២០៣
https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22Asch%20v.%20Austria%201991%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57676%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប *Barberá, Messeguè* និង *Jabardo* ទល់នឹង ប្រទេសអេស្ប៉ាញ (៦ ធ្នូ ១៩៩៨) លេខ *A* ១៤៦*,* https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-57429%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង *Beckles* ទល់នឹង ចក្រភពអង់គ្លេស (៨ តុលា ២០០២) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៤៤៦៥២/៩៨,
https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22Beckles%20v.%20the%20United%20Kingdom%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-60672%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង *Condron* ទល់នឹង ចក្រភពអង់គ្លេស (២ ឧសភា ២០០០) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៣៥៧១៨/៩៧*,* https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-58798%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង *Isgrò* ទល់នឹង ប្រទេសអ៊ីតាលី (១៩ កុម្ភៈ ១៩៩១) លេខ A ១៩៤-A,
https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22(%5C%22Isgro%20v%20Italy%

5C%22)%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57653%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង *Kostovski* ទល់នឹង ប្រទេសហូឡង់ (២០ ខែវិច្ឆិកា ១៩៨៩) លេខ A ១៦៦,
https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22Kostovski%20v.%20the%20Netherlands%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57615%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង Mirilashvili ទល់នឹង ប្រទេសរុស្ស៊ី (១១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៦២៩១/០៤,
https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22Mirilashvili%20v.%20Russia%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-90099%22]%7D

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង Samoila និង Cionca ទល់នឹង ប្រទេសរ៉ូម៉ានី (៤ មីនា ២០០៨) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៣៣០៦៥/០៣,
https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":["SAMOILA%20AND%20CIONCA"],"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"],"itemid":["001-85390"]}

តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបរវាង Sejdovic ទល់នឹង ប្រទេសអ៊ីតាលី (១ មីនា ២០០៦) ពាក្យស្នើសុំលេខ ៥៦៥៨១/០០,
https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:[%22Sejdovic%20v.%20Italy%22],%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-72629%22]%7D

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ១០៣៣/២០០១, Singarasa ទល់នឹង ប្រទេសស្រីលង្ការ (២១ កក្កដា ២០០៤) CCPR/C/81/D/1033/2001,
http://juris.ohchr.org/Search/Details/1125

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ៦០៩/១៩៩៥ Nathaniel Williams ទល់នឹង ប្រទេសចាម៉ៃកា (៤ វិច្ឆិកា ១៩៩៧) CCPR/C/61/D/609/1995

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ២៥៣/១៩៨៧, Kelly ទល់នឹង ប្រទេសចាម៉ៃកា (៨ មេសា ១៩៩១) CCPR/C/41/D/253/1987,
http://juris.ohchr.org/Search/Details/418

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ៩១២/២០០០, Deolall ទល់នឹង ប្រទេសហ្គីយ៉ាណា (១ វិច្ឆិកា ២០០៤) CCPR/C/82/D/912/2000, http://juris.ohchr.org/Search/Details/1149

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ០១៦/១៩៧៧ Mbenge ទល់នឹង ប្រទេសហ្សាអៀ (២៥ មីនា ១៩៨៣) CCPR/C/18/D/16/1977, http://juris.ohchr.org/Search/Details/573

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ២១៥/១៩៨៦ G.A. Van Meurs ទល់នឹង ប្រទេសហូឡង់ (២៣ កក្កដា ១៩៩០) CCPR/C/39/D/215/1986, http://hrlibrary.umn.edu/undocs/session39/215-1986.html

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ២៦៣/១៩៨៧, M. Gonzalez del Río ទល់នឹង ប្រទេសប៉េរូ (២៨ តុលា ១៩៩២*)* CCPR/C/46/D/263/1987, http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/dec263.htm

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ៣២០/១៩៨៨ V. Francis ទល់នឹង ប្រទេសចាម៉ៃកា (២៤ មីនា ១៩៩៣) *GAOR*, A/48/40 (vol. II), http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/320-1988.html

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ៣៨៧/១៩៨៩ Karttunen ទល់នឹង ប្រទេសហ្វាំងឡង់ (២៣ តុលា ១៩៩២) CCPR/C/46/D/387/1989, http://juris.ohchr.org/Search/Details/402

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ៧០១/១៩៩៦ Gómez ទល់នឹង ប្រទេសអេស្ប៉ាញ (២០ កក្កដា ២០០០) CCPR/C/69/D/201/1996, https://juris.ohchr.org/Search/Details/880

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ៦២៣, ៦២៤, ៦២៦, ៦២៧/១៩៩៥, V. P. Domukovsky et al. ទល់នឹង ប្រទេសហ្សកហ្ស៊ី (៦ មេសា ១៩៩៨) CCPR/C/63/D/632/1995, http://juris.ohchr.org/Search/Details/833

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ១២៦៣/២០០៤ និង ១២៦៤/២០០៤, Khuseynova និង Butaeva ទល់នឹង ប្រទេសតាហ្ស៊ីគីស្ថាន (២០ តុលា ២០០៨) CCPR/C/94/D/1263–1264/2004, http://juris.ohchr.org/Search/Details/1457

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ទំនាក់ទំនងលេខ ១៧៩៧/២០០៨ Mennen ទល់នឹង ប្រទេសហូឡង់ (២៧ កក្កដា ២០១០) CCPR/C/99/D/1797/2008, http://hrlibrary.umn.edu/undocs/1797-2008.html

៧.៥. ទ្រឹស្តី

Nowak Manfred, 'កតិកាសញ្ញាអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ – បទអត្ថាធិប្បាយ CCPR" (បោះពុម្ពលើកទី២ N.P. Engel ២០០៥)

៧.៦. សៀវភៅស្តីពីការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌

អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ 'សៀវភៅស្តីពីការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌របស់អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ' បោះពុម្ពលើកទីពីរ ក្រុងឡុងដ៍៖ ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ AI Index POL 30/002/2014 (2014)
https://www.amnesty.org/en/documents/pol30/002/2014/en/

Oliveira Bárbara និង Besharaty-Movaed Linda, 'សៀវភៅស្តីពីការសង្កេតសវនាការរបស់របស់គណៈកម្មការអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ' ទីក្រុងហ្សឺណែវ គណៈកម្មការអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ (២០០២)
http://hrlibrary.umn.edu/research/trial_observation_manual.pdf

អង្គការសន្តិសុខ និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការប្រចាំអឺរ៉ុប ("OSCE") / ការិយាល័យស្ថាប័នប្រជាធិបតេយ្យ និងសិទ្ធិមនុស្ស ("ODIHR") 'ការសង្កេតការណ៍ការសវនាការ៖ សៀវភៅយោងសម្រាប់អ្នកប្រតិបត្តិ' ប្រទេសប៉ូឡូញ៖ OSCE/ODIHR (2012) https://www.osce.org/files/f/documents/5/f/94216.pdf

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស 'សិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងយុត្តិធម៌៖ សៀវភៅស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សសម្រាប់ចៅក្រម រដ្ឋអាជ្ញា និងមេធាវី' ញូវយ៉ក និងហ្សឺណែវ៖ OHCHR, ២០០៣ ។ " ជំពូកទី ៦ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ ៖ ផ្នែកទី ១ – ចាប់ពីការស៊ើបអង្កេតរហូតដល់ការជំនុំជម្រះ" https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9chapter6en.pdf និង "ជំពូកទី ៧ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌៖ ផ្នែកទី ២ – ចាប់ពីការជំនុំជម្រះដល់ការសម្រេចស្ថាពរ"
https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9chapter7en.pdf

Pejic Jelena និង Lesnie Vanessa 'តើអ្វីជាការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌? មគ្គុទ្ទេសក៍ជាមូលដ្ឋាន ស្តីពីបទដ្ឋាន និងការអនុវត្តច្បាប់ ញូវយ៉ក៖ គណៈកម្មាធិការមេធាវីសិទ្ធិមនុស្ស (២០០០)
https://internationalcourts.net/system/files/LawyersCommitteeForHumanRights_WhatIsAFairTrial_2000._pdf

៧.៧. ឯកសារសង្កេតការណ៍សវនាការ និងប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យរបស់ ម.ស.ម.ក

ម.ស.ម.ក 'តារាងសង្កេតការណ៍សវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍' https://sithi.org/tmp/publication/view/2021-01-01-appeal-hearing-monitoring-checklist

ម.ស.ម.ក 'ក្រមសីលធម៌អ្នកសង្កេតការណ៍សវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក' https://sithi.org/tmp/publication/view/2010-01-01-cchr-trial-monitoring-code-of-conduct

ម.ស.ម.ក 'គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីតារាងសង្កេតការណ៍សវនាការនៅសាលាឧទ្ធរណ៍របស់ ម.ស.ម.ក' https://sithi.org/tmp/publication/view/2014-01-29-guidance-notes-for-cchr-appeal-court-monitoring-checklist

ប្រព័ន្ធផ្ទុកទិន្នន័យអំពីការសង្កេតសវនាការរបស់ ម.ស.ម.ក អាចស្វែងរកបាននៅ https://sithi.org/tmp/appeal

៧.៨. ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ ម.ស.ម.ក

ម.ស.ម.ក, 'សិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា៖ ការពិនិត្យ UPR លើកទី៣' https://cchrcambodia.org/admin/media/newsletter/newsletter/english/Update%202020-01-14-infographic%20UPR%20Access-EN.pdf

ម.ស.ម.ក, គោលដៅយុត្តិធម៌ និងអាដហុក, 'ដាក់ជូនទៅក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់ការពិនិត្យជាសាកលតាមពេលកំណត់លើកទី ៣ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា', (១២ កក្កដា ២០១៨), www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRKHStakeholdersInfoS32.aspx (JS7)

ម.ស.ម.ក ' ព្រឹត្តិបត្រព័ត៌មានសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌ 'ឯកសណ្ឋានពន្ធនាគារ និងការសន្មតទុកជាមុនថាគ្មានទោស' (មិថុនា ២០១៧) https://cchrcambodia.org/admin/media/newsletter/newsletter/english/2017-06-05-CCHR-FTR-Newsletter-on-Prisoner-Uniform-and-Presumption-of-Innocence_Eng.pdf

ម.ស.ម.ក 'ការអនុវត្តការពិនិត្យជាសាកលតាមពេលកំណត់៖ ពីរឆ្នាំខាងមុខ ' (មករា ២០២១), https://sithi.org/medias/files/projects/upr/infographic/Implementation%20of%20the%20Universal%20periodic%20review%20Eng.pdf

ម.ស.ម.ក 'ការវិភាគច្បាប់ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ចំនួនបី ទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធតុលាការ' (២០១៤), https://cchrcambodia.org/admin/media/analysis/analysis/english/2014_06_17_CCHR_Analysis_of_the_Draft_Laws_on_Judicial_Reforms_(ENG).pdf

ម.ស.ម.ក 'កម្រងមេរៀនស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយយុត្តិធម៌' (កញ្ញា ២០២២), https://sithi.org/fair-trial-rights

ម.ស.ម.ក 'ការដាក់ជូនទៅគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ មុនពេលការពិនិត្យលើកទីបីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា' (មករា ២០២២), https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/KHM/INT_CCPR_CSS_KHM_47750_E.pdf

៧.៩. ផ្សេងៗ

គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស 'ការបញ្ចប់ការសង្កេតលើរបាយការណ៍តាមពេលកំណត់លើកទីបីរបស់ប្រទេសកម្ពុជា' (១៨ ឧសភា ២០២២), CCPR/C/KHM/CO/3, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FKHM%2FCO%2F3&Lang=en.

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ការដាក់ជូនរបាយការណ៍ថ្នាក់ជាតិអនុលោមតាមកថាខណ្ឌទី ៥ នៃឧបសម្ព័ន្ធនៃសេចក្តីសម្រេចលេខ ១៦/២១' របស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស, (១៥ វិច្ឆិកា ២០១៨), A/HRC/WG.6/32/KHM/1, កថាខណ្ឌ ៧៤, https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/341/00/PDF/G1834100.pdf?OpenElement

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា 'ការឆ្លើយតបរបស់កម្ពុជាចំពោះបញ្ជីបញ្ហាទាក់ទងនឹងរបាយការណ៍តាមពេលកំណត់លើកទីបីរបស់ខ្លួន' (១៦ មេសា ២០២១), CCPR/C/KHM/RQ/3, para.50, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fKHM%2fRQ%2f3&Lang=en

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា 'មតិយោបល់លើបទប្បញ្ញត្តិមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីឋានៈរបស់ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា ទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ' (ឧសភា ២០១៤), http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/OHCHR%20comments%20on%20draft%20Law%20on%20status%20of%20J%20and%20P,%20ENG%20May%202014%20final.pdf;

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា 'មតិយោបល់លើបទប្បញ្ញត្តិមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ' (ឧសភា ២០១៤), http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/OHCHR%20comments%20on%20SCM%20Draft%20law,%20ENG%20May%202014%20final.pdf

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា 'មតិយោបល់លើបទប្បញ្ញត្តិមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ' (ឧសភា ២០១៤), http://cambodia.ohchr.org/~cambodiaohchr/sites/default/files/OHCHR%20comments%20on%20draft%20Law%20on%20org%20of%20courts,%20ENG%20May%202014%20final.pdf

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស 'តួនាទី និងសមិទ្ធផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សក្នុងការជួយរដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស' (៣១ កក្កដា ២០១៩) A/HRC/42/31 កថាខណ្ឌទី ៣០

https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Ohchr-report/Role%20and%20achievements%20of%20the%20Office.pdf

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស 'តួនាទី និងសមិទ្ធផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សក្នុងការជួយរដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស' (១៦ កញ្ញា ២០២១)), A/HRC/48/49,

https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Ohchr-report/A_HRC_48_49.pdf

អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា 'ស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា' (០៣ សីហា ២០២១) https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/210/37/PDF/G2121037.pdf?OpenElement

មូលនិធិសង្គ្រោះកុមារអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (យូនីសេហ្វ) 'សំណួរ-ចម្លើយអំពីច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជនដែលទើបអនុម័តថ្មីនៅកម្ពុជា' (១៩ កញ្ញា ២០១៦) http://unicefcambodia.blogspot.com/2016/09/q-on-newly-adopted-juvenile-justice-law.html

មូលនិធិសង្គ្រោះកុមារអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (យូនីសេហ្វ) 'គោលការណ៍ណែនាំសម្រាប់កំណែទម្រង់ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជន'
https://www.un.org/ruleoflaw/files/Juvenile_justice_16052011_final.pdf

មូលនិធិសង្គ្រោះកុមារអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (យូនីសេហ្វ) 'ការអនុវត្តអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ'
https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation%20Handbook%20for%20the%20CRC.pdf

មូលនិធិសង្គ្រោះកុមារអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (យូនីសេហ្វ) 'កំណែទម្រង់ច្បាប់ និងការអនុវត្តអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ' http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/law_reform_crc_imp.pdf